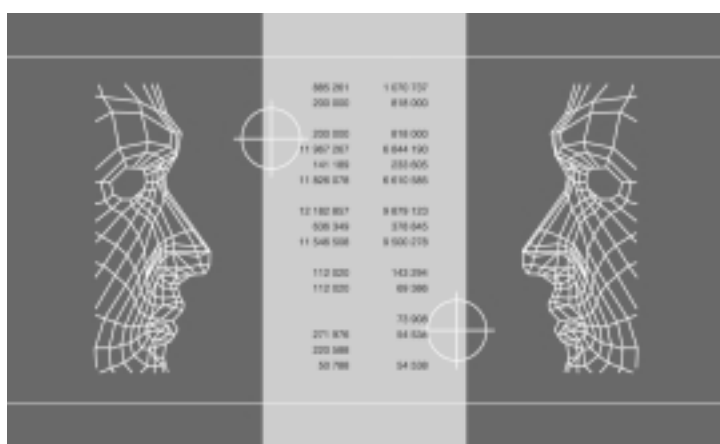

Kreativní účetnictví

Zneužívání účetnictví - možnosti a meze

885 261	1 676 737
258 800	818 000
220 800	818 000
11 987 267	8 844 190
140 199	283 055
11 826 878	8 810 585
12 187 807	8 878 122
526 348	378 845
11 548 538	8 900 278
112 820	143 294
112 820	89 288
	33 006
271 876	84 526
220 888	
50 788	34 538

Ing. Lenka Krupová, PhD.

červenec 2001

ÚVOD	3
DEFINICE KREATIVNÍHO ÚČETNICTVÍ	3
MEZINÁRODNÍ HARMONIZACE ÚČETNICTVÍ	4
Snahy o harmonizaci účetnictví	7
Harmonizace v rámci evropské unie	7
Harmonizace v USA - US GAAP	7
Snaha o celosvětovou harmonizaci - Mezinárodní účetní standardy (International Accounting Standards - IAS)	8
KREATIVNÍ ÚČETNICTVÍ PŘI OCEŇOVÁNÍ POLOŽEK ÚČETNÍCH VÝKAZŮ	9
Oceňování podle jednotlivých linií snah o harmonizaci účetnictví	9
Možnosti přeceňování majetku směrem nahoru a problémy s tím související	10
Přeceňování majetku směrem dolů (snížení hodnoty aktiv) a problémy s tím související	13
Oceňování vybraných položek účetních výkazů	14
Fixní aktiva	14
Investice	19
Zásoby	21
VYBRANÉ OTÁZKY VYKAZOVÁNÍ NĚKTERÝCH POLOŽEK ÚČETNÍCH VÝKAZŮ	23
Krátkodobé pohledávky	23
Vykazování pohledávek v případě slev z ceny	23
Vykazování problematických nebo nedobytných pohledávek	24
Faktoring	25
Půjčky proti zástavě pohledávek	25
Zásoby	25
Leasing	26
Nehmotná aktiva	28
Zřizovací výdaje	28
Výsledky výzkumu a vývoje	28
Goodwill	29
Převody cizích měn	29
Dluhy a rezervy	30
Dluhy jisté a nejisté	30
Dluhy krátkodobé a dlouhodobé	32
Půjčky přes konec účetního období	32
Vykazování výnosů	32
Prodeje s velkým procentem vratek zboží	32
Prodej na splátky	35
Zprostředkovatelské obchody	36
Dlouhodobé stavební smlouvy	37
Prodej služeb	40
Prodeje nemovitostí	41
BOJ PROTI KREATIVNÍMU ÚČETNICTVÍ	43
Příklad boje proti kreativnímu účetnictví v IAS	44
Příklad boje proti kreativnímu účetnictví v US GAAP	47
Závěr	51
PŘÍLOHA - VZORY ÚČETNÍCH VÝKAZŮ	52
Účetní výkazy podle 4. direktivy Evropské unie	52
Vzory výkazů podle US GAAP	55
Vzory účetních výkazů podle Mezinárodních účetních standardů	61

Úvod

Cílem tohoto příspěvku je seznámit čtenáře se součástí účetnictví, která se nazývá **kreativní účetnictví (creative accounting)**. Jak bude vysvětleno v dalším textu, kreativní účetnictví znamená v podstatě zneužívání účetnictví s cílem lepší prezentace podniku v účetních výkazech. V příspěvku jsou proto popsány jednak jednotlivé techniky kreativního účetnictví, jednak snahy o boj proti nim. Boj proti kreativnímu účetnictví není popsán podle české účetní praxe, ale podle jednotlivých linií snah o harmonizaci účetnictví: Direktivy Evropské unie, Mezinárodních účetních standardů a US GAAP.

Dalším cílem je proto seznámit čtenáře s řešením konkrétních účetních problémů v jednotlivých liniích snah o harmonizaci účetnictví.

Text jsem rozdělila do pěti částí. V první části se zabývám definicí kreativního účetnictví a důvody jeho praktikování.

Vzhledem k tomu, že osobně považuji za kreativní účetnictví i záměrné využívání (popř. zneužívání) některých otevřených otázek v účetnictví, lze, podle mého názoru nahlížet v této souvislosti na jednotlivé snahy o harmonizaci účetnictví jako na snahu zabránit kreativnímu účetnictví. V druhé části textu se proto věnuji jednotlivým liniím snah o harmonizaci účetnictví, jejich popisu a stručné charakteristice.

Třetí část práce se týká kreativního účetnictví v oblasti

oceňování. Zde se nejprve zabývám obecnými problémy účetnictví v oblasti oceňování, které se dále snažím aplikovat na vybrané položky účetních výkazů. V této části jsem se zaměřila na problematiku fixních aktiv, zásob a investic.

Čtvrtá část práce se zabývá kreativním účetnictvím v oblasti vykazování vybraných položek účetních výkazů. V této části se zabývám úvahami:

- zda se konkrétní položka výkazu má nebo naopak nemá ve výkazu objevit,
- jak se mají vybrané položky vykazovat,
- kdy se mají některé položky vykazovat.

Pátá část práce je zaměřena na oblast boje proti kreativnímu účetnictví. Jelikož chápu některá ustanovení Mezinárodních účetních standardů a US GAAP tak, že jejich vznik byl ovlivněn skutečností, že v upravované oblasti bylo společností prováděno kreativní účetnictví, popisují zde jako příklad boje proti kreativnímu účetnictví část Mezinárodního účetního standardu 8, která se vztahuje na problematiku oprav chyb v účetnictví a změn v účetní politice podniku. Stejnou otázku popisují i v řešení podle US GAAP.

V příloze práce uvádím vzory účetních výkazů podle 4. direktivy Evropské unie, Mezinárodních účetních standardů a US GAAP.

Definice kreativního účetnictví

Pojem kreativní (tvořivý) účetnictví začal být aktuální v průběhu 80. let. V 90. letech začala postupně vznikat literatura na toto téma. V současné době je však stále nedostatek materiálů, týkajících se kreativního účetnictví. V mnohých případech je cílem těchto prací spíše vyvolat senzací a přiblížit problematiku široké veřejnosti. Tomu pak mnohdy odpovídá i forma, použitá v těchto publikacích. Například jedna z knih definuje kreativní účetnictví takto:

„Každý podnik v zemi švindluje svůj zisk. Každá sada publikovaných účtů je založena na knihách, které byly pečlivě uvařeny nebo kompletně opečeny. Čísla, kterými je otravována dvakrát za rok investující veřejnost, byla všechna změněna kvůli obraně před vinou. Je to největší podfuk od Trojského koně.“
Pramen: Ian Griffiths: Creative accounting: How to make profits what you want them to be, ISBN 0 415 08465 2, str. 1

Vymezit definici kreativního účetnictví je problémem velmi složitý. Při přípravě a předkládání výkazů finančního účetnictví se nutně setkáváme s lidskou tvořivostí, znalostmi a vědomostmi, jak z oblasti účetní teorie, tak praxe. Pojem kreativní účetnictví je však v současnosti v účetní literatuře chápán jako **zneužívání** účetnictví. Literatura jej charakterizuje takto:

1. proces manipulace s účetními údaji s cílem transformovat účetní výkazy z podoby, jakou by měly mít, do podoby, jakou by si přáli jejich tvůrci,
2. procesy, při kterých jsou uskutečňovány přímo ekonomické transakce tak, aby bylo dosaženo příznivých výsledků v účetnictví.

Z výše uvedeného vyplývá, že „kreativní účetnictví“ zahrnuje jak techniky účelové manipulace s údaji, které jsou více či méně zřetelné (tzv. window dressing), tak techniky, které vyžadují vysokou kvalifikaci a bývají jen obtížně odhalovány auditory (např. tzv. mimobilanční financování). Institut certifikovaných účetních Anglie a Walesu (ICAEW) definoval v roce 1986 window dressing jako „*takové vedení transakcí, při nichž finanční výkazy podávají zavádějící nebo nereprezentativní obraz o finanční situaci podniku*“. S obdobnou definicí se můžeme setkat také ve slovníku Fi-

nančního výkaznictví Coopers Lybrand: „*Window dressing je takové vedení transakcí, jehož cílem je vytvoření příznivějšího obrazu o finanční pozici společnosti ve výkazech finančního účetnictví než jaká je ve skutečnosti.*“ (Coopers Lybrand - Multilingual Dictionary of Financial Reporting - Thomson Business Press 1996 str. 199).

Mimobilanční financování bylo definováno ICAEW jako „*takové financování nebo refinancování podnikových činností, které se při dodržení zákonných požadavků a existujících účetních zásad nemusí objevit v jeho rozvaze*“.

Mezi hlavní techniky window dressing patří například:

- Prodej a zpětný nákup aktiv.
- Některé praktiky, týkající se přeceňování majetku.
- Změny v přijatých účetních politikách a záměrné chyby.
- Záměrné vykazování krátkodobého majetku a dluhů mezi dlouhodobým a naopak dlouhodobého majetku a dluhů mezi krátkodobým.
- Zkreslené vykazování výnosů.
- Nedodržování zásady opatrnosti v účetnictví.
- Zkreslené ocenění majetku v rozvaze již v době jeho pořízení.
- Odhad doby životnosti majetku, který je proveden záměrně chybně.
- Zaměňování modernizace majetku za opravu nebo naopak.
- Vykazování majetku, který podniku nepřinese ekonomický prospěch.
- Tzv. půjčky přes konec účetního období.

Mezi hlavní techniky mimobilančního financování patří:

- Zaměňování tzv. kapitálového (finančního) leasingu za operativní.

• Účetní zachycení prodeje pohledávek nebo faktoringu v závislosti na riziku, vyplývajícím z nesplacení pohledávek (nevykazování závazků, vyplývajících z nesplacení pohledávky).

Při posuzování, jedná-li se v konkrétních případech o některou z technik kreativního účetnictví, je třeba rozlišovat mezi záměrným a nezáměrným zkreslováním informací. Hovoříme-li o kreativním účetnictví, jedná se vždy o záměrné zkreslování informací. V praxi se lze setkat i s výkazy, které nemají dostatečnou vypovídací schopnost i z jiných důvodů, např. z důvodu neúplnosti vstupních údajů, nedbalé práce účetních apod. V těchto případech se však o kreativní účetnictví nejedná.

Za kreativní účetnictví lze pokládat i záměrné využívání nejednotného přístupu k řešení některých otevřených otázek, které se vyskytují v současné době v účetní teorii a praxi. Na tyto otázky se snaží dávat odpověď instituce, zabývající se pokusy o harmonizaci účetnictví buď v rámci regionálních seskupení nebo v měřítku celosvětovém. Bohužel i tyto materiály obsahují variantní řešení konkrétních problémů.

Důvody praktikování kreativního účetnictví:

a) Z podnětu manažerů (agentů)

Velmi často se v této souvislosti předpokládá, že snahou manažerů je dosáhnout maximálního zisku. Účetní výkazy nemusejí však být upravovány vždy tak, aby byl vykazovaný zisk co nejvyšší. Manažerské chování může být ovlivněno mnoha faktory. Některé moderní teorie firmy se snaží popsat různé varianty chování manažerů. Snahou manažerů podle těchto teorií nemusí být přímo maximalizace zisku, ale maximalizace „užitečnosti“ manažerů, která je dána jednak vykazovaným ziskem, jednak vedlejšími výhodami a příjmy manažerů, počtem a úrovní jejich podřízených, rozsahem prostředků, s nimiž mohou samostatně nakládat apod.

Avšak i v případech, kdy je manažer přímo zainteresován na vyšší vykázaného zisku, může uvažovat několika způsoby:

- bezprostřední snaha o zvýšení zisku,
- provedení tzv. „velké lázně“, tj. pokud např. firma hospodaří se ztrátou, může mít manažer bezprostřední snahu ztrátu ještě prohloubit. Manažer uvažuje tak, že v následujících obdobích bude vývoj ve firmě příznivější a on bude dosahovat většího bonusu z **pronikavého** zlepšení hospodářského výsledku.

Chování manažerů je také určováno politikou státu ve všech souvislostech:

- v otázce zdanění,
- odvětvové politice státu,
- fiskální a cenové politice státu.

Zde je logické, že velké firmy jsou na změny státní politiky daleko citlivější než malé firmy.

b) Špatný management

V tomto případě je používání „kreativního účetnictví“ jednou z cest k oddálení hrozícího úpadku.

c) Snížení nejistoty a rizika

Současná firma se pohybuje v prostředí značné nejistoty a rizik, která jsou dána např. přechodem k systémům pohyblivých devizových kursů, vzrůstající mírou inflace a velkých změn v úrokové míře v období po druhé světové válce.

Pokud bychom chtěli tato rizika klasifikovat, jedná se o všechny součásti tzv. podnikatelského rizika, které zahrnuje:

- riziko provozní (stávky, havárie strojů apod.),
- riziko tržní (problémy s odbytem, změny cen a devizových kursů),
- riziko inovační (zavádění nových výrobků),
- riziko finanční (platební neschopnost, změny úrokové míry, daní).

d) Problematika oceňování

Někteří autoři považují tento důvod za hlavní příčinu vzniku a praktikování „kreativního účetnictví“. Oceňování v historických cenách, které je praktikováno ve většině států má v tržní ekonomice závažné nedostatky. Jednou z technik tzv. „kreativního účetnictví“ je tzv. mimobilanční financování, které spočívá v tom, že některé dluhy společnosti nejsou v rozvaze uvedeny. Praktikování těchto postupů je vysvětlováno tím, že oceňování v historických cenách vede k podhodnocení aktiv, a proto je tvůrce výkazu „oprávněn“ neuvádět některé dluhy.

e) Tlak ze strany investorů

Je pochopitelné, že situace na finančním trhu může ovlivnit přístup firmy k sestavování účetních výkazů.

f) Snaha o snížení daní

V zemích, kde je více či méně spjata finanční a daňové účetnictví, je tento důvod velmi zřetelný.

„Výhody“ kreativního účetnictví

Za výhody kreativního účetnictví se pokládá skutečnost, že kreativní účetnictví může:

- zvýšit vykazovaný zisk nebo snížit vykazovanou ztrátu,
- manipulovat s ukazateli používanými ve finanční analýze,
- zatajit finanční riziko,
- obcházet rizika spojená s půjčkami,
- pomoci podniku vyhnout se kontrole akcionářů,
- upevnit postavení vedení společnosti (včetně otázek vztahujících se k jeho odměňování),
- posílit přístup podniku k finančním prostředkům, které by jinými cestami nezískal.

Nevýhody kreativního účetnictví

Na druhé straně může být důsledkem kreativního účetnictví nedůvěra investorů, dodavatelů, zaměstnanců, akcionářů i široké veřejnosti.

Mezinárodní harmonizace účetnictví

Jak již bylo uvedeno, jedním z příkladů kreativního účetnictví je záměrné využívání rozdílných přístupů k některým otevřeným otázkám finančního účetnictví. Tyto problémy se snaží řešit jednotlivé profesní organizace s cílem jednotného přístupu k řešení otevřených otázek finančního účetnictví. Studujeme-li přístupy k otevřeným problémům, uvedené v jednotlivých liniích snah o harmonizaci účetnictví, je v nich patrná, kromě snahy o nalezení řešení těchto otázek, také snaha o zamezení kreativního účetnictví. V této práci jsou proto popsány možnosti kreativního

účetnictví v konkrétních oblastech činnosti podniku a zároveň jejich úprava v jednotlivých liniích snah o harmonizaci účetnictví.

Snahy o mezinárodní harmonizaci účetnictví existují již několik desetiletí. Jejich výsledkem by měla být jednotná úprava účetnictví ve všech státech, ať již v rámci regionálních seskupení, celých kontinentů nebo dokonce na celém světě. Existuje několik linií snah o harmonizaci účetnictví jak v rámci Evropy, tak USA.

Proces harmonizace má však v praxi jisté bariéry, které

jej zpomalují a mnohdy až znemožňují. Jedná se zejména o tyto skutečnosti:

Vliv profesních skupin, popř. dokonce jedinců - teoretiků

V některých zemích existuje značně silný vliv jednotlivců - teoretiků na národní úpravu účetnictví. Např. v Holandsku zavedl Theodor Limperg účetní systém, který se v současné době používá v mnoha firmách, včetně např. firmy Philips.

Z profesních skupin má obrovský vliv např. Institut certifikovaných účetních v Anglii a Walesu nebo Rada pro standardy finančního účetnictví v USA (FASB).

Ekonomické prostředí

Historický vývoj konkrétní země a současný stav její ekonomiky může klást určité požadavky i na oblast národní úpravy účetnictví. Např. vysoká míra inflace v některých zemích Latinské Ameriky vedla k zavedení inflačního účetnictví v těchto zemích.

Daně

V některých státech je účetnictví přímo podřízeno požadavkům daňových zákonů. Příkladem tohoto přístupu k účetnictví je Německo. V jiných zemích může existovat nepřímý vliv daňových zákonů na účetnictví. Společnost má pak daňové výhody pouze v určitých případech. Např. v Norsku může společnost volit v otázce nákladů na výzkum a vývoj mezi jejich aktivací a jednorázovým odpisem do nákladů. Daňově účinná je však pouze druhá možnost - přímý odpis do nákladů, proto je aktivace nákladů na výzkum a vývoj využívána pouze zřídka.

Nacionalismus

Tento problém je v současné době pokládán za jednu z největších překážek procesu harmonizace účetnictví.

Právní souvislosti

Země, jejichž právní systém je založen spíše na zvykovém právu, např. Velká Británie, aplikují tento systém i v oblasti účetnictví. Naopak země, jejichž právní systém je založen na románské právní tradici, mají požadavky na účetnictví detailně rozpracovány přímo v zákonech a dalších předpisech, vydávaných zákonodárným orgánem.

Zdroje financování

Rozdíly mezi jednotlivými zeměmi jsou též způsobeny různými formami vlastnictví a financování společností. Např. v Německu jsou největšími zdroji financování banky, které jsou zároveň největšími vlastníky společností. Účetnictví je pak ve velké míře podřízeno požadavkům bank.

Ve Velké Británii nebo v USA je největší množství akcií drženo soukromými investory. Zde je tedy účetnictví podřízeno zejména požadavkům burzy.

Jazyková bariéra

Tyto problémy jsou mnohdy zdrojem nesprávného chápání požadavků v oblasti účetní harmonizace. Zde se jedná zejména o otázku překladů účetních textů do jiných jazyků.

Vliv jiných zemí

Účetnictví konkrétních zemí se vyvíjelo v historických souvislostech. Např. současné účetnictví ve Francii má kořeny v systému, který byl používán německými okupanty v průběhu druhé světové války.

Účetnictví zemí Britského impéria vychází ze systému účetnictví ve Velké Británii.

V letech 1948 až 1989 byla česká národní úprava účetnictví jednoznačně podřízena koncepci účetnictví používané v Sovětském Svazu.

Skandály a krize

I tato problematika silně ovlivnila vývoj účetnictví v jednotlivých zemích. Např. zákon o podniku ve Velké Británii z roku 1856 neobsahoval požadavek ověření účetních výkazů bank nezávislým auditorem. Po krachu Městské banky v Glasgow, který zároveň zapříčinil úpadek 80 % jejich akcionářů, byla ve Velké Británii zavedena v roce 1879 povinnost auditů bank.

Pro názornost nejednotného přístupu k účetnictví v jednotlivých zemích uvádím následující tabulky. První obsahuje přehled požadavků na strukturu výkazů finančního účetnictví podle národních úprav, druhá přístup národních úprav k všeobecně uznávaným účetním zásadám.

Struktura výkazů finančního účetnictví

Země	Rozvaha	Výkaz zisků a ztrát	Výkaz cash flow/výkaz o změnách ve vlastním kapitálu
Austrálie	P	P	P
Brazílie	P	P	P
Kanada	P	P	P
Francie	P	P	N
Německo	P	P	N
Japonsko	P	P	O
Mexiko	P	P	P
Nizozemí	P	P	N
Nigérie	P	P	P
Velká Británie	P	P	V
USA	P	P	P

P - požadován

O - požadován pro veřejně obchodovatelné společnosti

N - nepovinný

V - požadován pro velké společnosti

Pramen: Iqbal, Melcher, Elmallah: International Accounting - A Global Perspective, South - Western College Publishing, 1997, str. 121

Základní účetní zásady a konvence

Země	Oceňování	Aktuální princip	Going concern	Přednost obsahu před formou
Austrálie	HP	P	P	obsah
Brazílie	HI	P	P	obsah
Kanada	HC	P	P	obsah
Francie	HP	P	P	práv. úprava
Německo	HC	P	P	obojí
Japonsko	HC	P	P	obojí
Mexiko	RC/HI	P	P	obsah
Nizozemí	HP	P	P	obsah
Nigérie	HP	P	P	obsah
Velká Británie	HP	P	P	obsah
USA	HC	P	P	obsah

HP - historická cena s možností přecenění

HI - historická cena s možností úprav o změny cenové hladiny

HC - historická cena

RC - reprodukční cena

P - požadováno

Pramen: Iqbal, Melcher, Elmallah: International Accounting - A Global Perspective, South - Western College Publishing, 1997, str. 122

Mnoho autorů se v této souvislosti snaží vymezit skupiny zemí s podobným nebo shodným přístupem k účetnictví. Existuje několik klasifikací účetních systémů, uspořádaných podle různých hledisek. Jako příklad uvádím tuto klasifikaci:

Britsko - americký model	
Austrálie	Kypr
Bahamy	Libérie
Barbados	Malajsie
Benin	Malawi
Barmudy	Mexiko
Botswana	Nigérie
Dominikánská republika	Nový Zéland
Fidži	Pakistan
Filipíny	Panama
Ghana	Papua Nová Guinea
Holandsko	Porto Rico
Hong Kong	Singapur
Indie	Střední Amerika
Indonésie	Spojené státy americké
Irsko	Tanzanie
Izrael	Trinidad a Tobago
Jamajka	Uganda
Jihoafrická republika	Velká Británie
Kajmanské ostrovy	Venezuela
Kanada	Zambie
Keňa	Zimbabwe
Kolumbie	
Kontinentální model	
Alžír	Maroko
Angola	Německo
Belgie	Norsko
Burkina	Pobřeží Slonoviny
Dánsko	Portugalsko
Egypt	Rakousko
Finsko	Řecko
Francie	Senegal
Guinea	Sierra Leone
Itálie	Španělsko
Japonsko	Švédsko
Kamerun	Švýcarsko
Lucembursko	Togo
Mali	Zaire
Jihoamerický model	
Argentina	Chile
Bolívie	Paraguay
Brazílie	Peru
Ekvádor	Uruguay
Guyana	
Smíšený model	
Arménie	Maďarsko
Ázerbájdžán	Moldávie
Bělorusko	Polsko
Bosna - Hercegovina	Rumunsko
Bulharsko	Rusko
Česká republika	Srbsko
Estonsko	Slovensko
Gruzie	Slovinsko
Chorvatsko	Tádžikistán
Kazachstán	Turkmenistán
Kirgizie	Ukrajina
Litva	Uzbekistán
Lotyšsko	

Pramen: Mueller, Gernon, Meek: Accounting, An International Perspective, Irwin 1994, ISBN 0-256-12403-5

Autoři charakterizují výše uvedené modely takto:

Britsko - americký model

Tento model bývá nazýván také Anglo - saský a vychází z přístupu k účetnictví, které se uplatňuje ve Velké Británii a Spojených státech amerických. Velmi podobný přístup k účetnictví je uplatňován také v Holandsku, a proto je někdy tento model nazýván též Britsko - Severoamericko - Holandský. Tyto tři státy jsou považovány za vedoucí země tohoto přístupu. Účetnictví v těchto zemích je orientováno na uspokojení informačních potřeb investorů a věřitelů. V těchto zemích existuje velký, rozvinutý peněžní a kapitálový trh. Úroveň vzdělání je velmi vysoká nejen u účetních jednotek, ale také u uživatelů. V těchto zemích působí velké množství velkých i nadnárodních korporací. Jak je patrné z výše uvedené tabulky, tyto tři země ovlivňují účetnictví v mnoha ostatních zemích.

Kontinentální model

Do této skupiny patří většina zemí kontinentální Evropy a Japonsko. Společnosti jsou v těchto zemích těsně spjaty s bankovním systémem, které poskytují většinu potřebného kapitálu. Finanční účetnictví je do značné míry ovlivněno legislativou a je pokládáno za konzervativní. Účetnictví není primárně orientováno na pokrytí informačních potřeb investorů a věřitelů. Většinou je orientováno na pokrytí požadavků státu, zejména daňových orgánů nebo orgánů, zabývajících se makroekonomickým plánováním. Tento model užívají také francouzsky hovořící africké státy.

Jihoamerický model

Třetí model zahrnuje většinu států jižní Ameriky. S výjimkou Brazílie, kde se hovoří portugalsky, většina těchto států hovoří španělsky. Odlišnost tohoto modelu od Britsko - amerického a kontinentálního spočívá v užívání inflačního účetnictví v důsledku vysoké míry inflace v uvedených zemích. Účetnictví je orientováno na potřeby vlády a ve společnostech jsou užívány velmi uniformní postupy. Výkazy daňového účetnictví jsou často používány zároveň jako výkazy finančního účetnictví.

Smíšený model

Do tohoto modelu jsou zahrnuty země bývalého Sovětského svazu a země střední a východní Evropy. Výše uvedení autoři charakterizují účetnictví v těchto zemích jako „velmi specifický model“, který hledá spojení mezi centrálním ekonomickým plánováním a tržně orientovanými aktivitami podniků. Pokud je tento model aplikován, společnosti typicky vedou dvojí účetnictví. Jedno poskytuje informace pro vedení podniku. Toto účetnictví je však ovlivněno bývalým systémem, orientovaným směrem k centrálně řízené ekonomice a vyznačuje se uniformitou účetnictví a jeho zaměřením spíše na rozpočetnictví, než na aktuální finanční informace. Druhé účetnictví má tržní orientaci, pokouší se aplikovat Britsko - americký model a snaží se poskytovat informace primárně pro investory, banky a finanční analytiky z kapitalistických zemí. Promítnutí těchto dvou přístupů do finančního účetnictví je však velmi obtížné, ne-li nemožné. Velkým úkolem pro tyto státy je vytvořit účetnictví pro společné podniky, vyřešit problémy spojené s určením hodnoty majetku při privatizaci, vzdělání a organizace účetní profese na místní i národní úrovni a systém regulace účetnictví. Do tohoto úkolu je zapojeno také Centrum OSN pro Mezinárodní korporace.*)

*) Tato charakteristika účetních systémů ve střední a východní Evropě je v podstatě doslovným překladem názorů autorů publikace Mueller, Gernon, Meek: Accounting - An international Perspective, Irwin 1994, str. 11. Osobně se domnívám, že charakterizovat takto účetnictví v České republice je poněkud přehnané.

Snahy o harmonizaci účetnictví

Snahy o harmonizaci účetnictví existují ve třech liniích:

1. Harmonizace v rámci Evropské unie
2. Harmonizace v USA
3. Snahy o celosvětovou harmonizaci

Harmonizace v rámci Evropské unie

Již ve smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství z roku 1957 se objevuje požadavek sjednocení právních, ekonomických a sociálních podmínek členských států. Tyto otázky jsou v rámci Evropské unie řešeny vydáváním tzv. direktiv Evropské unie. Na oblast účetnictví se vztahují tři direktivy Evropské unie: **čtvrtá, sedmá a osmá direktiva**.

Čtvrtá direktiva byla přijata 25. července 1978 Radou Evropského společenství. Tato direktiva se týká požadavků Evropské unie na roční účetní výkazy společností.

Sedmá direktiva byla přijata 13. června 1983 a týká se požadavků Evropské unie na konsolidované účetní výkazy.

Osmá direktiva byla přijata 10. dubna 1984 a týká se požadavků Evropské unie na osoby, které mohou provádět audit účetních dokumentů (auditory).

I v případech, kdy členské země zavedly do své legislativy požadavky direktiv Evropské unie, zůstávají jejich národní úpravy odlišné. Direktivy totiž obsahují několik variantních řešení konkrétních problémů. Např. pro uspořádání položek rozvahy existují ve čtvrté direktivě dvě možná řešení, ze kterých mohou členské státy volit. Pro uspořádání položek výsledovky existují dokonce čtyři možná řešení.

Vzory účetních výkazů podle 4. direktivy Evropské unie jsou uvedeny v příloze této práce.

Ve vztahu ke kreativnímu účetnictví řeší 4. direktiva velmi omezené množství otázek. V textu není uvedena samostatná definice pojmů aktiva, dluhy, vlastní kapitál, náklady a výnosy. Direktiva uvádí pouze stručné požadavky na vykazování určitých položek účetních výkazů. Jejich přínos lze chápat spíše ve formálním zpracování účetních výkazů.

Harmonizace v USA - US GAAP

Tato problematika se sice týká úpravy účetnictví ve Spojených státech amerických, avšak vzhledem k rostoucímu vlivu nadnárodních společností, internacionalizaci ekonomických problémů a rostoucímu vlivu USA na mezinárodním poli, začínají americké účetní standardy stále více pronikat i do Evropy.

Zákonodárným orgánem je v USA Kongres. Ten však již ve třicátých letech našeho století delegoval pravomoc týkající se účetnictví na zvláštní komisi SEC (Securities and Exchange Commission). Tato komise delegovala v roce 1973 odpovědnost za národní úpravu účetnictví na Radu pro standardy finančního účetnictví (Financial Accounting Standards Board - FASB). Tato rada má tedy zvláštní postavení: nemá zákonodárnou moc, ale byla na ní delegována odpovědnost za otázky účetnictví v USA. Radou pro účetní standardy byly zpracovány tzv. Všeobecně uznávané účetní principy (Generally Accepted Accounting Principles - US GAAP).

Tyto principy mají dvě úrovně (někdy bývají úrovně členěny i na tři):

- principy základní, koncepční, které obsahují základní prvky účetního systému a teoretické zásady, na nichž má být účetní systém vystavěn,
- detailní principy, týkající se jednotlivých oblastí účetnictví.

I US GAAP mají v některých oblastech variantní řešení problémů, jsou však více konkrétní než direktivy EU i Mezinárodní účetní standardy. V současné době existuje okolo 140 standardů, jimiž je regulováno účetnictví v USA, jejich počet se však neustále zvyšuje, zejména v souvislosti

se vznikem nových finančních nástrojů.

V příloze této práce jsou uvedeny vzory účetních výkazů podle US GAAP.

US GAAP se velmi podrobně věnují boji proti kreativnímu účetnictví. Pokud je v této práci uváděno řešení některých otevřených otázek podle US GAAP, je vycházeno z definic jednotlivých položek účetních výkazů uvedených v US GAAP. Tato práce vychází z následujících definic:

• **Aktiva** (assets) definují US GAAP jako:

Pravděpodobný budoucí ekonomický užitek, získaný nebo kontrolovaný společností jako důsledek minulých transakcí nebo událostí.

Pro uznání dané položky jako aktiva musejí být splněny tyto tři charakteristiky:

1. Aktivum musí poskytovat budoucí ekonomický užitek, který se projevuje v poskytování budoucích čistých peněžních přítoků.
2. Společnost je schopna obdržet tento užitek a zabránit v přístupu k němu jiným společnostem.
3. Události, jejichž důsledkem je právo společnosti na užitek, se uskutečnily v minulosti.

• **Dluhy** (liabilities) jsou definovány takto:

Pravděpodobné budoucí obětování ekonomického užítku, vyplývající ze současných závazků společnosti předat aktiva nebo poskytnout služby jiným společnostem v budoucnosti jako důsledek minulých transakcí nebo událostí.

Pro každou položku uznanou jako dluh musejí být splněny tyto tři charakteristiky:

1. Dluh vyžaduje, aby se s ním společnost vyrovnala tak, že uskuteční pravděpodobný budoucí převod aktiva buď okamžitě nebo pokud nastane určitá událost nebo k určitému datu.
2. Závazku se nelze vyhnout.
3. Události, které společnost zavazují, se uskutečnily v minulosti.

• **Vlastní kapitál** (equity) je definován takto:

Zbytková část aktiv, která vznikne po odečtení dluhů. V podniku náleží vlastní kapitál vlastníkům.

Součástí výsledovky člení US GAAP na tržby (revenues) a náklady (expenses) na straně jedné a gains (zisky) a ztráty (losses) na straně druhé.

• **Tržby** (revenues) definují US GAAP takto:

Tržby jsou zvýšením aktiv nebo snížením dluhů v průběhu období, které vyplývá z dodání zboží, poskytování služeb nebo jiných aktivit podniku. Charakteristika příjmů zahrnuje toto:

1. Vznikly při výdělkovém procesu.
2. Současný nebo budoucí peněžní přítok vyplývá z hlavních operací.
3. Vykazují se hrubě.

• **Náklady** (expenses) definují US GAAP takto:

Náklady jsou snížením aktiv nebo zvýšením dluhů v průběhu období, které vyplývá z dodání zboží, poskytování služeb nebo jiných aktivit podniku. Charakteristika nákladů zahrnuje toto:

1. „Oběť“ se uskutečnila při výdělkovém procesu.
2. Současný nebo budoucí peněžní odtok vyplývá z hlavních operací.
3. Vykazují se hrubě.

• **Zisky a ztráty** definují US GAAP:

Zisky (ztráty) jsou zvýšením (snížením) vlastního kapitálu z vedlejších transakcí podniku, jiné než výnosy a náklady a investice od vlastníků (výplaty vlastníkům). Charakteristiky zisků a ztrát zahrnují následující:

1. Vyplývají z vedlejších transakcí a okolností, které mohou být mimo kontrolu společnosti.

2. Mohou být klasifikovány podle zdrojů nebo jako operační a neoperační.

US GAAP dále specifikují zisky a ztráty takto:

1. Zisky často vyplývají z transakcí a jiných událostí, které nevyvolávají „výdělkový“ proces, proto je pro jejich rozpoznání více podstatné, že zisk byl spíše realizován než vyprodukován společností.
2. Ztráty jsou rozeznány, pokud se stane evidentní, že budoucí ekonomický přínos aktiv rozpoznávaných v minulých obdobích byl snížen nebo eliminován, nebo pokud vznikl dluh bez odpovídajících ekonomických přínosů. Hlavní rozdíl mezi náklady a ztrátami spočívá v tom, že náklady vyplývají z hlavních nebo centrálních operací a ztráty vyplývají z vedlejších operací, které mohou být mimo kontrolu společnosti.

Příkladem zisků a ztrát jsou: odpisy zásob a pohledávek, důsledky stávek, zisky a ztráty z transakcí v cizích měnách.

Pokud se týká vykazování zisků a ztrát, vykazují se spolu s náklady a výnosy. Pokud jsou však významné, musejí být vykazovány samostatně. Tyto položky se vykazují čisté.

• Dále US GAAP definuje pojem **komplexní** (detailní, obsáhlý) **hospodářský výsledek** (Comprehensive income): *Komplexní hospodářský výsledek je změna ve vlastním kapitálu podniku za období z transakcí a jiných událostí a okolností z nevládnických zdrojů. Zahrnuje všechny změny ve vlastním kapitálu za období, s výjimkou těch, které vyplývají z investic vlastníků a výplat vlastníků.*

Komplexní hospodářský výsledek vyplývá z následujícího:

1. Směnné transakce mezi podnikem a podniky jinými než jsou vlastníci.
2. Produkce zahrnující výrobu, skladování, dopravu, půjčování, pojištění a služby.
3. Aktivity související s okolím podniku - jeho ekonomickým, právním, sociálním, politickým a fyzickým prostředím (cenové změny a ztráty).

Komplexní hospodářský výsledek se skládá z čistého hospodářského výsledku a tzv. ostatního komplexního hospodářského výsledku. Ostatní komplexní hospodářský výsledek byl původně podle US GAAP pouze součástí rozvahy. Pro účetní výkazy od 15. 12. 1997 se má vykazovat nejen v rozvaze, ale znovu, ještě jednou, buď jako součást výsledovky nebo v samostatném výkazu.

Ostatní komplexní hospodářský výsledek obsahuje:

- Nerealizované zisky a ztráty z cizích měn.
- Rozdíly při provádění investic v cizích měnách.
- Úpravy minimálních závazků za důchody (penze).
- Nerealizované ztráty na cenných papírech.

Snaha o celosvětovou harmonizaci - Mezinárodní účetní standardy (International Accounting Standards - IAS)

Problematikou celosvětové harmonizace účetnictví se zabývá Výbor pro Mezinárodní účetní standardy (International Accounting Standards Committee - IASC). Tento výbor byl ustaven v roce 1973 a sídlí v Londýně.

Úkolem IASC je:

- formulovat a vyhlášovat účetní standardy, které by měly být dodržovány při předkládání výkazů finančního účetnictví, a propagovat jejich celosvětové přijetí a dodržování,
- pracovat pro zlepšení a harmonizaci právních předpisů, účetních standardů a postupů, vztahujících se k předkládání výkazů finančního účetnictví.

Počet standardů se mění - některé jsou rušeny a nahrazovány novými. Standardy obsahují v úvodu koncepční rámec pro přípravu a předkládání výkazů finančního účetnictví, který je společný pro všechny standardy. Jednotlivé standardy pak mohou obsahovat i variantní řešení konkrétních problémů, která jsou povolena Výborem pro účetní standardy.

Seznam Mezinárodních účetních standardů v roce 2001

IAS 1	Zveřejňování výkazů finančního účetnictví
IAS 2	Zásoby
IAS 3	Zrušen a nahrazen standardem IAS 27 a IAS 28
IAS 4	Účtování odpisů
IAS 5	Zrušen a nahrazen standardem IAS 1
IAS 6	Zrušen a nahrazen standardem IAS 15
IAS 7	Výkaz cash flow
IAS 8	Zisk nebo ztráta za období, základní chyby a změny v účetní politice
IAS 9	Zrušen a nahrazen IAS 38
IAS 10	Události po datu rozvahy
IAS 11	Stavební smlouvy
IAS 12	Daně ze zisku
IAS 13	Zrušen a nahrazen IAS 1
IAS 14	Výkazy segmentů
IAS 15	Informace odrážející důsledky měnících se cen
IAS 16	Pozemky, budovy a zařízení
IAS 17	Pronájem
IAS 18	Výnosy
IAS 19	Zaměstnanecské požitky
IAS 20	Účtování státních dotací a zveřejnění státní podpory
IAS 21	Důsledky změn směnných kursů
IAS 22	Podnikové kombinace
IAS 23	Výpůjční náklady
IAS 24	Zveřejnění spřízněných stran
IAS 25	Účtování investic
IAS 26	Účtování a vykazování penzijních plánů
IAS 27	Konsolidované výkazy finančního účetnictví a účtování investic do dceřiných podniků
IAS 28	Účtování investic do přidružených podniků
IAS 29	Finanční vykazování v hyperinflačních ekonomikách
IAS 30	Zveřejňování ve finančních výkazech bank a podobných finančních institucí
IAS 31	Finanční vykazování účastí ve společných podnicích
IAS 32	Finanční nástroje: zveřejňování a zobrazení
IAS 33	Zisk na akcii
IAS 34	Meziroční vykazování
IAS 35	Přerušeni činnosti
IAS 36	Snížení hodnoty aktiv
IAS 37	Rezervy, podmíněná aktiva a podmíněné závazky
IAS 38	Nehmotný dlouhodobý majetek
IAS 39	Finanční nástroje : účtování a oceňování
IAS 40	Investice do hmotných aktiv
IAS 41	Zemědělství

V příloze této práce jsou uvedeny vzory účetních výkazů podle Mezinárodních účetních standardů.

Pojmy aktiva, dluhy, vlastní kapitál, náklady a výnosy jsou charakterizovány v Mezinárodních účetních standardech poměrně široce. V této práci se vychází z těchto charakteristik aktiv uvedených v koncepčním rámci Mezinárodních účetních standardů:

Aktiva přinesou v budoucnosti ekonomický užitek společnosti v podobě přímého nebo nepřímého zvýšení finančních prostředků. Jsou výsledkem minulých transakcí. Budoucí ekonomický užitek je dostatečně jistý. Aktivum musí být spolehlivě ocenitelné.

Dluh je současná povinnost podniku, která vznikla jako důsledek minulých událostí a v budoucnosti vyvolá odliv ekonomických užiteků. Úbytek ekonomických užiteků je dostatečně pravděpodobný. Dluh je spolehlivě ocenitelný.

Vlastní kapitál je zbytkový podíl na aktivech podniku. Výnosy (Income) jsou zvýšením ekonomických užiteků, které se projeví buď zvýšením aktiv nebo snížením dluhů a k němuž dochází v průběhu účetního období jiným způsobem než vkladem vlastníků. Základní podmínkou vykazování výnosů je spolehlivost měření a dostatečný stupeň jistoty.

Náklady (*Expenses*) jsou snížením ekonomických užiteků, které se projeví úbytkem nebo snížením budoucí užitečnosti aktiv nebo zvýšením dluhů, a které vede v daném období k poklesu vlastního kapitálu jiným způsobem než jeho odčerpáním vlastníky. Základním principem vykázání nákladů je jejich souvislost s konkrétními výnosy (*matching principle*).

Mezinárodní účetní standardy obdobně jako US GAAP uvádějí pojmy zisky (*gains*) a ztráty (*losses*), avšak nedefinují je samostatně. Příkladem těchto položek je podle koncepčního rámce IAS zisk z vyřazení dlouhodobých aktiv nebo nerealizované zisky, vyplývající z přecenění obchodovatelných cenných papírů. Příkladem ztráty je podle Koncepčního rámce IAS požár

nebo potopa a ztráty z vyřazení dlouhodobých aktiv, nerealizované ztráty, vyplývající např. ze zvýšení směnného kursu cizí měny u půjček podniku v této měně.

Pozn.: Definice položek účetních výkazů jsou podle IAS i US GAAP velmi podobné. Jak však bude uvedeno v dalším textu, zásadní odlišnost v řešení některých otevřených otázek účetnictví v IAS a US GAAP spočívá zejména v odlišném přístupu k vykazování **výnosů**. V US GAAP jsou podmínky pro vykázání výnosu daleko přísnější než v IAS. Tato odlišnost není uvedena v definici, je však zřetelně patrná v řešení problémů účetnictví podle US GAAP.

Kreativní účetnictví při oceňování položek účetních výkazů

Oceňování je zásadním problémem účetnictví. Možnosti a meze oceňování jsou v jednotlivých státech upraveny národní úpravou pro účetnictví. Vzhledem k tomu, že jednotlivé linie snah o harmonizaci účetnictví obsahují variantní řešení otázky oceňování, je zde mnoho možností kreativního účetnictví.

Část této práce, týkající se kreativního účetnictví v oblasti oceňování, jsem rozdělila do těchto částí:

1. Oceňování podle jednotlivých linií snah o harmonizaci účetnictví
2. Možnosti přeceňování majetku směrem nahoru a problémy s tím související
3. Přeceňování majetku směrem dolů (snížení hodnoty majetku) a problémy s tím související
4. Oceňování vybraných druhů majetku

Oceňování podle jednotlivých linií snah o harmonizaci účetnictví

4. direktiva Evropské unie uvádí v oddílu 7 - Pravidla oceňování, tyto možnosti oceňování majetku v rozvaze:

- Historická cena - oceňování v historické ceně je podle 4. direktivy základní oceňovací technikou
- Reprodukční cena - členské státy si mohou vyhradit pravomoc oceňovat v této ceně hmotný dlouhodobý majetek s omezenou životností a zásoby
- Oceňování jinými metodami než reprodukční cenou, které jsou navrženy tak, aby vzaly v úvahu inflaci položek uvedených v účetních výkazech, včetně kapitálu a rezervních fondů
- Nové ocenění hmotných investic a finančních investic

Pokud společnost použije pro direktivou stanovené skupiny majetku jinou cenu než historickou, musí být rozdíl mezi touto cenou a cenou historickou vykázán v položce „fond z nového ocenění“ v pasivech.

Mezinárodní účetní standardy uvádějí v Koncepčním rámci pro přípravu a předkládání účetních výkazů v § 100 tyto možnosti oceňování:

- Historická cena. Aktiva jsou účtována v částce zaplacených peněz nebo peněžních ekvivalentů, nebo v adekvátní hodnotě majetku použitého k jeho pořízení v době jeho pořízení. Dluhy jsou účtovány v částkách „výnosu“ získaného jejich výměnou za jiný závazek nebo v některých případech (např. daně ze zisku) v částkách peněz nebo peněžních ekvivalentů, které jsou potřeba na zaplacení dluhu za standardních okolností.
- Běžná (reprodukční) cena. Aktiva jsou vykazována v částkách peněz nebo peněžních ekvivalentů, které by bylo nutno zaplatit, pokud by stejné nebo ekvivalentní aktivum bylo pořízováno v současnosti. Dluhy jsou vykazovány v nediskontované částce peněz nebo peněžních ekvivalentů, které by bylo zapotřebí k vypořádání závazku v současnosti.

* Realizační (vyřazovací) cena. Aktiva jsou vykazována v částce peněz nebo peněžních ekvivalentů, která by byla obdržena při prodeji aktiva za obvyklých podmínek. Dluhy jsou vykazovány v částce potřebné na jejich úhradu, tj. nediskontované částce peněz nebo peněžních ekvivalentů, kterou je třeba zaplatit, aby byly dluhy vypořádány za standardních okolností.

* Současná hodnota. Aktiva jsou vykazována v současné diskontované hodnotě budoucích čistých peněžních příjmů, které jsou od dané položky očekávány za standardních okolností. Dluhy jsou vykazovány v současné diskontované hodnotě budoucích čistých peněžních výdajů, které jsou zapotřebí k vypořádání dluhů za standardních okolností.

Za nejvíce užívanou cenu považují Mezinárodní účetní standardy historickou cenu. V § 101 Koncepčního rámce se uvádí:

Měřicí základnou nejobecněji přijímanou podniky při přípravě jejich finančních výkazů je historická cena. Ta je obvykle kombinována s jinými měřicími základnami. Např. zásoby jsou obvykle vykazovány v nižší hodnotě z nákladů a čisté realizační hodnoty, obchodovatelné cenné papíry mohou být vykázány v tržní ceně a penzijní závazky jsou vykazovány v současné hodnotě. Některé podniky používají reprodukční cenu jako odpověď na neschopnost modelu oceňování v historické ceně reagovat na důsledky měnících se cen nepeněžních aktiv.

Fair value - adekvátní hodnota

Tuto cenu nedefinuje koncepční rámec Mezinárodních účetních standardů, v textu jednotlivých standardů se však uvádí. Jedná se o hodnotu, která je adekvátní podmínkám a situaci, za kterých je používána. Její definici nalezneme např. v IAS 16 - Pozemky, budovy a zařízení nebo v IAS 39 - Finanční nástroje, kde se uvádí:

Fair value je částka, za kterou může být aktivum smě-

něno mezi znalými, ochotnými stranami v nespřízněné transakci.

Mezinárodní účetní standardy také povolují oceňování v částkách, které berou v úvahu změny v kupní síle peněz. I když tato možnost není uvedena ve výčtu oceňovacích základů, uvedených v koncepčním rámci IAS, je této problematice věnován samostatný standard IAS 15 - Informace, odrážející účinky měnících se cen. V současné době se však předpokládá, že tato problematika bude Výborem pro účetní standardy přepracována, mimo jiné též z důvodu, že US GAAP věnují této otázce obrovskou pozornost a řeší ji velmi detailně.

US GAAP uvádějí tyto možnosti oceňování:

- historická cena,
- reprodukční cena,
- tržní cena,
- čistá realizační hodnota,
- současná hodnota peněžních toků.

Za základní oceňovací techniku považují US GAAP historické ceny vzhledem k jejich objektivitě a ověřitelnosti. Výjimky z principu oceňování v historických cenách US GAAP přesně vymezují. Např. zásoby a obchodovatelné cenné papíry mohou být vykazovány podle zásady „nižší ze dvou hodnot“ buď historické nebo tržní ceně, přesně

vymezené dlouhodobé investice mohou být vykazovány ekvivalenční metodou.

Jednotlivé typy cen nejsou definovány v rámci koncepčního rámce US GAAP, ale v jednotlivých standardech, které se týkají konkrétních položek účetních výkazů.

Také v US GAAP se používá oceňování ve fair value. Její charakteristika je uvedena v textu jednotlivých vyhlášek pro konkrétní položky výkazů. Např. fair value pro finanční nástroje je charakterizována takto:

Fair value (adekvátní hodnota) je směnná cena v běžné transakci (jiné, než vynucené nebo při likvidačním prodeji) mezi ochotnými stranami.

Jiná definice je v US GAAP uvedena ve vyhlášce APB 29, která se týká nepeněžních vkladů majetku do společnosti. Tento majetek je oceňován fair value (adekvátní hodnotou), která je pro tyto případy definována takto:

„...odhadnutá realizační hodnota, určená při peněžní transakci se stejným nebo podobným aktivem, kótovaná tržní cenou, nezávislý odhad, odhadnutá adekvátní hodnota aktiv nebo služeb, které by bylo možno získat výměnou a další vhodné důkazy.“

Jak již bylo uvedeno, také US GAAP povolují oceňování majetku v částkách, které berou v úvahu vliv změn v kupní síle peněz. Pro tuto oblast existují velmi detailní předpisy ve vyhláškách FASB 89 a FASB 109.

Možnosti přeceňování majetku směrem nahoru a problémy s tím související

V zemích, kde mají podniky možnost přeceňovat majetek směrem nahoru, bývá tato skutečnost zdrojem kreativního účetnictví. V tomto případě se jedná o techniky window dressing, které se týkají zejména fixních aktiv a investic. Národní úpravy účetnictví v některých zemích povolují vykazovat vybraná aktiva v jejich přeceněné hodnotě.

I když, jak bude uvedeno dále, jednotlivé linie snah věnují problematice přeceňování majetku směrem nahoru velkou pozornost, je nutné si ve vztahu ke kreativnímu účetnictví uvědomit, že pokud podniky směřují přeceňovat majetek směrem nahoru, mohou určovat:

- částku přecenění,
- období vykazání přeceněné částky,
- z jaké částky (původní nebo přeceněné) budou majetek odepisovat,
- očekávanou dobu životnosti majetku a jeho zbytkovou hodnotu pro určení odpisů,
- v některých případech, jak postupovat při zúčtování fondu z přecenění,
- jak často přecenění provádět.

Rozdíl mezi původní cenou a přeceněnou hodnotou reprezentuje nerealizovaný zisk. V této souvislosti je zásadní otázkou, jak má být tento nerealizovaný zisk vykazán. Existují dvě možnosti vykazání:

1. Výsledkově - vykazání rozdílu jako součásti zisku běžného období.
2. Rozvahově - vykazání rozdílu jako součásti vlastního kapitálu v položce „fond z přecenění“.

Teoreticky souvisí řešení tohoto problému s pojetím kapitálu a majetkové podstaty podniku. Velmi přehledně vysvětluje tyto otázky např. Koncepční rámec pro přípravu a zveřejňování účetních výkazů Mezinárodních účetních standardů v § 102 - 110.

Kapitál lze chápat podle § 102 a 103 Koncepčního rámce IAS dvěma způsoby:

1. Finanční koncepce pojetí kapitálu. Při tomto pojetí je pojem kapitál synonymem pojmu čistá aktiva nebo vlastní jmění podniku.
2. Fyzické pojetí kapitálu. V tomto pojetí je kapitál chápán ve smyslu produkční kapacity, která může být vyjádřena např. počtem výrobků za časové období.

Výběr příslušného pojetí kapitálu podnikem by měl být podle § 103 Koncepčního rámce IAS založen na potřebách uživatelů účetních výkazů. Z toho vyplývá, že např. finanční koncepce by měla být užívána, pokud se uživatelé primárně zajímají o uchování nominální výše investovaného kapitálu nebo jeho kupní síly. Pokud je hlavním zájmem uživatelů zachování produkční kapacity podniku, měl by být kapitál chápán ve fyzickém pojetí.

Tato dvě pojetí kapitálu se projevují v chápání pojmu **majetková podstata podniku**.

1. Finanční chápání majetkové podstaty. Při tomto chápání vzniká zisk pouze pokud částka čistých aktiv na konci období převyšuje částku čistých aktiv na počátku období (po vyloučení vkladů a výběrů vlastníky v průběhu období). Majetková podstata podniku ve finančním pojetí může být měřena buď nominálně nebo v jednotkách stálé kupní síly.
2. Fyzické chápání majetkové podstaty podniku. Při tomto pojetí vzniká zisk pouze pokud produkční kapacita podniku na konci období převyšuje produkční kapacitu na počátku období (po vyloučení vkladů a výběrů vlastníky v průběhu období).

Hlavním rozdílem mezi těmito dvěma pojetími majetkové podstaty je podle § 107 - 110 Koncepčního rámce IAS přístup k chápání změn v ocenění aktiv a dluhů v podniku. Při finančním přístupu k majetkové podstatě podniku, pokud je kapitál chápán nominálně, reprezentuje zisk nárůst kapitálu za období v nominální hodnotě. Z toho vyplývá, že nárůst

cen aktiv držených v daném období, který bývá nazýván *holding gain*, je chápán jako zisk, i když nemusí být jako zisk vykázán, dokud není dané aktivum realizováno.

Pokud je při finančním přístupu k majetkové podstatě chápán kapitál v jednotkách stálé kupní síly, reprezentuje zisk nárůst v investované kupní síle za období. To znamená, že pouze ta část z nárůstu cen aktiv, která převyšuje nárůst obecné cenové hladiny je chápána jako zisk. Zbytek je chápán jako část vlastního jmění, nikoliv však zisku.

Při chápání majetkové podstaty podniku ve fyzickém pojetí, kdy je kapitál definován v jednotkách produkční kapacity, je zisk chápán jako nárůst produkční kapacity za období. Všechny změny cen aktiv a dluhů jsou posuzovány jako změny v měření produkční kapacity podniku. Z toho vyplývá, že jsou chápány jako součást vlastního jmění a ne zisku.

Vycházíme-li z výše uvedeného přístupu Koncepčního rámce IAS, je patrné, že otevřenou otázkou stále zůstává fakt, že pokud je rozdíl v cenách chápán ve finančním pojetí majetkové podstaty podniku jako zisk, neurčují standardy, kdy má být částka jako zisk vykázána.

Při fyzickém přístupu k majetkové podstatě podniku by měl být rozdíl v cenách vykázán jako zvýšení vlastního kapitálu, nikoli však zisku.

Dopady přeceňování majetku ilustruje následující příklad:

Tři společnosti A, B a C nakupují 1. 1. 2000 stejné fixní aktivum za cenu 20 000. Očekávaná doba životnosti majetku je 10 let, po jejichž uplynutí nebude mít majetek žádnou zůstatkovou hodnotu. Společnost A majetek nepřeceňuje, společnost B a C přecení majetek k datu 31. 12. 2002 na částku 28 000. Společnost C přecení majetek ještě jednou - k 31. 12. 2004 na částku 30 000. Všechny společnosti odpisují majetek lineárně. V dalším roce, 31. 12. 2005, všechny tři společnosti majetek prodají za stejnou cenu 30 000. Vykazované údaje uvádí následující tabulka:

	Společnost A	Společnost B	Společnost C
Pořízení majetku 1. 1. 2000	20	20	20
Odpisy k 31. 12. 2002	6	6	6
	14	14	14
Přecenění 31. 12. 2002	-	14	14
Účetní hodnota k 31. 12. 2002	14	28	28
Odpisy k 31. 12. 2004	4	8	8
	10	20	20
Přecenění 31. 12. 2004	-	-	10
Účetní hodnota k 31. 12. 2004	10	20	30
Odpisy k 31. 12. 2005	2	4	6
Účetní hodnota k 31. 12. 2005	8	16	24
Prodejní cena	30	30	30
Zisk z prodeje	22	14	6

Prakticky lze rozdíly z přecenění majetku vykazat:

1. jako součást hospodářského výsledku v roce přecenění,
2. jako součást „fondu z přecenění“, který je součástí vlastního jmění v rozvaze - zde je otázka, jak s tímto fondem dále nakládat.

Pokud budou společnosti vykazovat rozdíl z přecenění majetku jako součást hospodářského výsledku v roce přecenění, vykáží tyto hospodářské výsledky (z teoretického hlediska se jedná o finanční pojetí majetkové podstaty podniku):

Rok	Společnost A	Společnost B	Společnost C
2000	-2	-2	-2
2001	-2	-2	-2
2002	-2	12	12
2003	-2	-4	-4
2004	-2	-4	6
2005	20	10	0
Celkem	10	10	10

Pokud budou společnosti vykazovat rozdíl z přecenění jako součást „fondu z přecenění“ v pasivech, budou vykazovat tyto hospodářské výsledky:

Rok	Společnost A	Společnost B	Společnost C
2000	-2	-2	-2
2001	-2	-2	-2
2002	-2	-2	-2
2003	-2	-4	-4
2004	-2	-4	-4
2005	20	10	0
Celkem	10	ztráta 4	ztráta 14

	Společnost A	Společnost B	Společnost C
Zisk z prodeje	22	14	6
Celkové odpisy	12	18	20
Čistý zisk / ztráta	zisk 10	ztráta 4	ztráta 14

Z příkladu je patrné, že v případě posuzování rozdílů z přecenění jako součástí „fondu z přecenění“ dochází k rozdílné výši vykázaného celkového zisku. Ačkoliv společnost A nevykazuje žádné výhody z přecenění vztahující se k danému majetku za sledované období, v konečném důsledku vykazuje největší zisk (ve výši 10). Společnosti B a C vykazují ztrátu. Nižší hodnota aktiv tedy vede k nejvyššímu zisku.

Možnosti kreativního účetnictví u společnosti B a C spočívají v otázce zúčtování fondu z přecenění. Jeho zúčtování lze posuzovat dvěma způsoby:

1. Převod do nerozdělených zisků - operace neovlivní výsledovku (z teoretického hlediska se jedná o fyzické pojetí majetkové podstaty podniku),
2. Jako součást zisku období prodeje (přestože se rozdíly z přecenění účtovaly rozvahově, jedná se zde z teoretického hlediska o finanční přístup k majetkové podstatě podniku, protože fond z přecenění zde figuruje spíše jako účet časového rozlišení).

Pro lepší názornost znázorníme situaci např. u společnosti B na účtech:

Peníze		Fixní aktivum	
PZ	1.	1.	20
5.	30	3.	14
Fond z přecenění		Oprávký	
	3.	7.	34
	14	2.	6
		4.	12
		6.	16
Odpisy		Tržby z prodeje	
2.	6		5.
4.	12		30
Náklady na prodej			
6.	16		

Vybrané údaje z rozvahy k 31.12.2005	
Fond z přecenění	14
HV	-4

1. Nákup fixního aktiva
2. Odpisy za období 2000 - 2002
3. Přecenění aktiva v roce 2002
4. Odpisy za období 2003 - 2005
5. Prodej fixního aktiva - tržba
6. Zúčtování zůstatkové ceny do nákladů
7. Vyřazení aktiva z evidence

Bude - li společnost převádět fond z přecenění do nerozdělených zisků, vykáže po prodeji aktiva výše uvedené údaje, tj. ztrátu ve výši 4. Zúčtování fondu z přecenění bude provedeno mimo výsledovku po vyřazení majetku.

Pokud však společnost zúčtuje fond z přecenění jako součást hospodářského výsledku období, ve kterém byl uskutečněn prodej, bude mít její rozvaha tuto podobu:

Vybrané údaje z rozvahy k 31.12.2005	
Fond z přecenění	-
HV	10

Následující tabulka uvádí vykazované údaje za celé období držení majetku společností za předpokladu, že fond z přecenění je zúčtován jako součást zisku v roce prodeje:

	Společnost A	Společnost B	Společnost C
Zisk z prodeje	22	14	6
Zúčtování fondu z přecenění do výnosů	-	14	24
Celkové odpisy	12	18	20
Čistý zisk	10	10	10

Vykazované zisky v období prodeje budou mít tuto podobu:

	Společnost A	Společnost B	Společnost C
Zisk z prodeje	22	14	6
Zúčtování fondu z přecenění do výnosů	-	14	24
Vykázaný zisk z prodeje	22	28	30

Pozn.: Další možností je průběžné zúčtovávání „fondu z přecenění“ po dobu držení majetku společností.

Otázka zúčtování fondu z přecenění je stále otevřená, i když v jednotlivých liniích snah o harmonizaci účetnictví jsou uvedeny předpisy pro tvorbu a zúčtování tohoto fondu.

4. direktiva Evropské unie uvádí v oddílu 7, Pravidla oceňování, v článku 33, odstavci 2:

a) V případě ocenění jinou cenou než historickou, musí být částka rozdílu mezi oceněním podle použité metody a oceněním v historické ceně zaznamenána v položce „fond z nového ocenění“ v pasivech. Zacházení s touto položkou pro daňové účely musí být vysvětleno buď v rozvaze nebo v příloze.

Kdykoli byla změněna částka fondu během účetního období, musí společnost publikovat v příloze tabulku uvádějící:

- částku fondu z nového ocenění na počátku účetního období,
- rozdíly z nového ocenění, převedené do fondu z nového ocenění během fiskálního roku,
- kapitalizované částky nebo jinak převedené částky z fondu nového ocenění během účetního období, při zveřejnění podstaty každého takového převodu,
- částku fondu z nového ocenění ke konci fiskálního roku.

b) Fond z nového ocenění může být kdykoli zcela nebo částečně kapitalizován.

c) Fond z nového ocenění musí být snížen do té míry, ve které nejsou do něj převedené částky dle nezbytné pro uskutečnění použité metody ocenění a pro dosažení jejího účelu.

Členské státy mohou stanovit pravidla řídicí použití fondu z nového ocenění pod podmínkou, že *převody z fondu z nového ocenění do výsledovky mohou být provedeny jen do té míry, v jaké byly převedené částky zaznamenány jako náklady ve výsledovce, nebo odrážejí zvýšení hodnoty (ocenění), která již skutečně byla realizována.* Tyto částky musí být zveřejněny samostatně ve výsledovce. Jestliže fond z nového ocenění nereprezentuje skutečně realizované přírůstky, nesmí být žádná část fondu z nového ocenění rozdělována, ať přímo nebo nepřímo.

d) S výjimkou uvedenou v b) a c), nesmí být fond z nového ocenění snížen.

Mezinárodní účetní standardy uvádějí pravidla pro vykazování fondu z přecenění jako součást jednotlivých standardů, týkajících se majetku, který lze podle IAS přeceňovat směrem nahoru. Jedná se o standard č. 16 - Pozemky, budovy a zařízení a standard č. 39 - Finanční nástroje.

V § 39 Mezinárodního účetního standardu č. 16 - Pozemky, budovy a zařízení se uvádí:

V případě zvýšení účetní hodnoty aktiva v důsledku přecenění by mělo být zvýšení účtováno přímo do vlastního kapitálu jako položka „přírůstku z přecenění“. Přírůstek z přecenění by však mohl být vykázán jako zisk za předpokladu, že je předem účtován úbytek z přecenění stejného aktiva v důsledku přecenění do nákladů.

K otázce zúčtování fondu z přecenění uvádí § 41 Mezinárodního účetního standardu č. 16:

„Přírůstek z přecenění“, zahrnutý ve vlastním kapitálu může být převeden přímo do nerozdělených zisků, pokud je realizován. Celý přírůstek může být realizován v případě zastarání nebo vyřazení aktiva. Část přírůstku však může být realizována i v době, kdy je aktivum podnikem užíváno, v takovém případě se částka realizovaného přírůstku určí jako rozdíl mezi odpisy založenými na přeceněné účetní hodnotě aktiva a odpisy založenými na původní hodnotě aktiva. Převod z „přírůstku z přecenění“ do nerozdělených zisků se neprovádí přes výsledovku.

Mezinárodní účetní standard č. 39 - Finanční nástroje uvádí v této souvislosti v § 103 toto:

Zisky nebo ztráty vyplývající ze změny adekvátní hodnoty (fair value) finančního aktiva nebo finančního dluhu mohou být vykázány takto:

1. zisk nebo ztráta z finančního aktiva nebo dluhu drženého za účelem obchodování by měly být zahrnuty v čistém zisku nebo ztrátě za období, ve kterém vznikly,

2. zisk nebo ztráta u ostatních finančních aktiv (vhodných k obchodování) mohou být:

- zahrnuty do čistého zisku nebo ztráty za období, ve kterém vznikly, nebo
- vykazovány přímo ve vlastním kapitálu, dokud není finanční aktivum prodáno, inkasováno nebo jinak vyřazeno nebo dokud nedojde ke snížení jeho hodnoty.

Pokud k těmto situacím dojde, kumulovaný zisk nebo ztráta, které byly vykazovány ve vlastním kapitálu by měly být zahrnuty do čistého zisku nebo ztráty za období.

US GAAP řeší otázku zúčtování tzv. fondu z přecenění pouze u finančních investic, protože podle US GAAP není doporučeno přeceňovat pozemky, budovy a zařízení směrem nahoru. Fair value je v této souvislosti definována pouze pro specifické situace (pro nepeněžní vklady majetku do podniků). U finančních investic vhodných k obchodování řeší US GAAP zúčtování „fondu z přecenění“ výsledkově v období prodeje finanční investice nebo jejího převodu z jedné skupiny investic do jiné.

Z uvedeného vyplývá, že otázka zúčtování tzv. „fondu z přecenění“ je stále otevřená a jednotlivé linie snah o harmonizaci ji řeší podle druhu majetku, ke kterému se přecenění vztahuje, popř. tak, že ponechávají v této souvislosti volbu účetní politiky na společnosti.

Přeceňování majetku směrem dolů (snížení hodnoty aktiv) a problémy s tím související

V souladu se zásadou opatrnosti v účetnictví by měly být účtovány nejisté ztráty. Typickým příkladem je snížení hodnoty aktiv. Účtování o snížení hodnoty aktiv bývá obecně považováno za velmi nepopulární (zejména pokud nemá v dané národní úpravě daňové dopady), protože se vždy (s výjimkou snížení hodnoty u majetku dříve přeceněného směrem nahoru) projevuje v rozvaze takto:

Rozvaha ...	
Snížení hodnoty majetku	Snížení hospodářského výsledku

V případě zvratu situace je většinou účtováno takto (s výjimkou majetku, který byl v minulosti přeceňován):

Rozvaha ...	
Zvýšení hodnoty majetku	Zvýšení hospodářského výsledku *)

*) Pozn.: US GAAP upravují tuto problematiku odlišně.

Zároveň je tato oblast zdrojem kreativního účetnictví, vzhledem k tomu, že se zde ve velké míře používají účetní odhady.

Podniky mohou určovat:

- zda snížení hodnoty majetku vůbec zaúčtují,
- pokud ano, v jaké výši (jakou použijí měřící základnu),
- jak často budou toto snížení znovu přehodnocovat,
- skupiny majetku, kterého se snížení hodnoty týká, v případě předchozího zaúčtování snížení hodnoty

aktiva o tom, zda, podle jejich názoru, nedošlo ke zvratu situace,

- pokud, podle názoru podniku, došlo ke zvratu situace, odhaduje podnik částku zvýšení dříve snížené položky, která má být vykázána jako výnos.

Vzhledem k obrovským možnostem kreativního účetnictví v této oblasti věnují jednotlivé linie snah o harmonizaci účetnictví (s výjimkou direktiv EU) této oblasti značnou pozornost. **Mezinárodní účetní standardy** obsahují pro tuto problematiku samostatný standard č. 36 - Snížení hodnoty aktiv (Impairment of Assets). V tomto standardu jsou uvedeny jednak indikace, které by měly být důvodem pro vykázání aktiv ve snížené hodnotě, způsoby stanovení zpětně získatelné (návrtné) částky, kterou je schopno dané aktivum vyprodukovat a indikace, které naopak vedou ke zvratu situace. V případě zvratu situace má být podle IAS 36 příslušná částka vykázána jako výnos. Standard pochopitelně uvádí také velmi podrobné požadavky na zveřejňování této problematiky.

Standard č. 36 definuje částku ztráty ze snížení hodnoty aktiv jako rozdíl mezi účetní hodnotou aktiva a jeho zpětně získatelnou (návrtnou) částkou.

Za zpětně získatelnou (návrtnou) částku považuje standard č. 36:

1. čistou prodejní cenu aktiva (Net selling price - částka, kterou lze získat prodejem aktiva mezi nespřízněnými, ochotnými stranami, minus náklady na vyřazení), nebo
2. tzv. hodnotu užití aktiva (Value in use - současná hodnota odhadnutých budoucích peněžních toků, které jsou očekávány z pokračujícího užívání aktiva a z jeho vyřazení na konci jeho doby životnosti).

Zpětně získatelná částka je podle standardu č. 36 vyšší z těchto dvou možností.

Standard se velmi podrobně zabývá určením výše tzv. hodnoty užití aktiva. Ve vztahu ke kreativnímu účetnictví je však stále třeba mít na zřeteli, že celý výpočet je založen na odhadech, které provádí podnik.

US GAAP se zabývá otázkou snížení hodnoty aktiv v několika vyhláškách. Problematiku rozčleňují podle druhu majetku, kterého se snížení hodnoty týká, na oblast pohledávek, investic, dlouhodobých aktiv, která jsou společností držena a užívána a dlouhodobých aktiv, která budou vyřazena. US GAAP obdobně jako IAS popisují indikace,

které by měly u společností vést k vykazání aktiv ve snížené hodnotě. Snížení hodnoty aktiv by se mělo vykazat, pokud okolnosti nasvědčují tomu, že účetní hodnota aktiva nebude zpětně získatelná. Pokud součet očekávaných budoucích peněžních toků (nediskontovaných a bez úroků) je menší než účetní hodnota aktiva, měla by společnost vykazat ztrátu ze snížení hodnoty aktiva. Při zvratu situace se tento nerealizovaný výnos vykazuje podle druhu majetku, ke kterému se vztahuje. U některých investic (viz. dále) se vykazuje většinou rozvahově (zvýšením položky Comprehensive income*), u ostatních dlouhodobých aktiv US GAAP vykazování zvýšení hodnoty (v předcházejícím období snížené) výslovně zakazují.

Oceňování podle jednotlivých linií snah o harmonizaci účetnictví

Fixní aktiva

Určení ceny fixních aktiv

U těchto aktiv se nejčastěji setkáváme s historickou (pořizovací) cenou. Tuto cenu uvádí jako základní i Mezinárodní účetní standard č.16 - Pozemky, budovy a zařízení, i když jako alternativní možnost vykazování tohoto majetku v rozvaze je ve standardu uvedena fair value (adekvátní hodnota). US GAAP doporučují oceňovat fixní aktiva historickou cenou. Fair value se podle US GAAP používá v této souvislosti pouze v případech nepeněžních vkladů majetku do podniku.

Historická cena obsahuje všechny náklady související s pořízením majetku a jeho přípravou k uvedení do provozu. Mezi tzv. vedlejší náklady jsou obvykle zařazovány tyto položky:

- náklady na právní konzultace,
- zprostředkovatelské provize,
- daně,
- náklady související s hypotékami,
- náklady spojené s architektonickými pracemi,
- přepravné,
- pojistné po dobu přepravy,
- náklady spojené s instalací strojů,
- náklady na záběh strojů,
- dovozní cla,
- další náklady přímo související s pořízením daného aktiva.

V této souvislosti je jedním z nejvíce diskutovaných problémů otázka aktivace **úroků** do ceny fixních aktiv. Mezinárodní účetní standardy se tohoto problému dotýkají jednak ve standardu IAS č. 16 - Pozemky, budovy a zařízení, jednak ve standardu IAS 23 - Výpůjční náklady.

Standard č. 16 uvádí úrok z úvěrů, který se přímo vztahuje k pořízení fixního aktiva, jako příklad vedlejšího nákladu, který má vstupovat do ceny majetku. IAS č. 23 uvádí dvě možná řešení:

- základní, které doporučuje účtovat všechny úroky přímo do nákladů,
- alternativní, které doporučuje aktivovat úroky, které jsou přímo přiřaditelné ke konkrétnímu majetku, do

vstupní ceny tohoto majetku.

V závislosti na zvoleném řešení vykazuje tedy společnost různou cenu majetku (s úrokem nebo bez úroku) a pochopitelně také různou výši nákladů nejen v době pořízení majetku, ale také po celou dobu existence tohoto majetku ve společnosti, kdy je majetek odepisován.

US GAAP řeší otázku aktivace úroku mnohem konkrétněji než Mezinárodní účetní standardy. Doporučují aktivovat úroky v následujících případech:

1. Aktiva jsou pořízena pro potřeby společnosti nebo na ně byla poskytnuta společností záloha.
2. Aktiva jsou pořízena pro účely leasingu nebo prodeje.
3. Při použití ekvivalenční metody účtování investic, kdy společnost, jejíž jsme podílníci, využívá prostředky k pořízení majetku pro své důležité operace, které se však dosud nezačaly realizovat.

Obecně by se podle US GAAP neměly aktivovat úroky u zásob a pozemků. Výjimkou je kultivace pozemků na stavební parcely, kde se úrok aktivuje. Pokud je pozemek kultivován pro výstavbu budovy, úroky jsou aktivovány do ceny budovy.

US GAAP nedoporučují aktivovat úroky v těchto případech:

1. U pravidelně se opakujících činností prováděných ve velkém množství.
2. Pokud výstupy nejsou přiřaditelné ke vstupům (nelze určit část výstupů přiřaditelných k úroku).
3. Pokud je majetek již v užívání nebo připraven pro uvedení do provozu.
4. Pokud majetek není užíván a neočekávají se aktivity, které by směřovaly k jeho uvedení do provozu.
5. Pokud majetek není zahrnut v konsolidované rozvaze.
6. Při použití ekvivalenční metody účtování investic, kdy společnost, jejíž jsme podílníci, využívá prostředky k pořízení majetku pro své důležité operace, které se již začaly realizovat.
7. U investic, které podnik směřuje jak do dluhopisů, tak do vlastního kapitálu jiné společnosti.
8. Pokud je majetek pořízován za použití dotace nebo darem, kdy je použití prostředků omezeno dárce na pořízení konkrétního majetku.

*) Pozn.: Pojem Comprehensive income (Obsáhlý hospodářský výsledek), který bude v textu této práce používán i dále, je v US GAAP definován takto:

Obsáhlý hospodářský výsledek je změna ve vlastním kapitálu podniku v průběhu období vzniklá z transakcí nebo jiných událostí a okolností z nevlastnických zdrojů. Zahrnuje všechny změny ve vlastním kapitálu za účetní období s výjimkou těch, které vyplývají z vkladů nebo výběrů vlastníky.

Obsáhlý hospodářský výsledek zahrnuje jednak hospodářský výsledek z běžného období, jednak nerealizované zisky a ztráty, které se podle US GAAP nedají do běžného hospodářského výsledku zahrnout. Jedná se např. o nerealizované zisky z držení majetku (holding gains). Tato částka se dříve vykazovala pouze jako součást rozvahy, od roku 1997 by se měla uvádět i jako součást výsledovky.

Částka aktivovaného úroku by měla podle US GAAP být ta, která by nevznikla, kdyby majetek nebyl pořizován. Pokud se týká úrokové sazby, je nejhodnější ta, která je spojena s novým dluhem, který vyplývá z potřeby financování majetku. Pokud v souvislosti s financováním majetku nevznikne nový dluh, použije se sazba, která je váženým aritmetickým průměrem ostatních dluhů podniku. Pokud existuje specifický dluh, určený k financování majetku, avšak platby převyšují tento dluh, používá se průměrná sazba pro rozdíl mezi platbami a specifickým dluhem.

Příklad:

Společnost A uzavřela se společností B smlouvu na stavbu budovy v ceně 1000.

Platby probíhaly takto:

1. 1. 2000	200
30. 6. 2000	500
31. 12. 2000	300

Budova byla uvedena do provozu 31. 12. 2000.

Společnost má tyto dluhy:

- Účelový úvěr na stavbu budovy ve výši 400, sazba 10 % (4 lety).
- Úvěr se sazbou 12 % od roku 1998 (10 lety) ve výši 1000.
- Úvěr se sazbou 13 % od roku 1997 (5 lety) ve výši 800.

Postup výpočtu částky aktivovaného úroku:

- Výpočet částky, ze které se bude určovat aktivovaný úrok:

Platba	Období pro aktivaci	Částka pro aktivaci
200	12/12	200
500	6/12	250
300	0/12	0
		450

- Výpočet váženého aritmetického průměru úrokových sazeb:

Jistina	Úrok
1000	120
800	104
1800	224

Průměrná úroková míra je 12,44 %.

- Výpočet částky aktivovaného úroku:

40 (z účelového - specifického dluhu)
6,22 (z rozdílu 50 * 12,44 %)

celkem **46,22**

4. direktiva Evropské unie otázku úroků samostatně neřeší, uvádí pouze v článku 35, který se týká neoběžných aktiv, že:

„Náklady pořízení zahrnují kromě nákupní ceny rovněž vedlejší náklady.“

O aktivaci úroku se tato direktiva zmiňuje pouze u majetku pořízeného ve vlastní režii:

„Úrok z vypůjčeného kapitálu pro financování výroby neoběžných aktiv může být zahrnut do nákladů výroby v tom rozsahu, v jakém se vztahuje k období výroby. V tom případě musí být aktivování takového úroku zveřejněno v příloze.“

V literatuře se v této souvislosti setkáváme se zastánci i odpůrci obou přístupů. Zastánci aktivace úroků do ceny majetku argumentují jednak tím, že do ceny majetku se

mají zahrnovat **všechny** náklady, které s jeho pořízením souvisejí a za takovýto náklad považují i úrok. Dalším argumentem je, že pokud bychom používali pro rozhodování o pořízení fixního aktiva propočty založené na bázi oportunitních nákladů, nutně bychom kalkulovali úroky do ceny majetku.

Dále, pokud společnost úroky aktivuje a pak je pomocí odpisů rozpouští postupně do nákladů, je tento postup, podle zastánců tohoto přístupu, více v souladu s požadavkem správného přiřazení nákladů k jim odpovídajícím výnosům v období používání příslušného majetku. Tento postup také zmírňuje velké zatížení nákladů po dobu pořizování aktiva. Aktivace také (podle jejich zastánců) poskytuje lepší možnost srovnání mezi společnostmi, které pořizují majetek ve vlastní režii, se společnostmi, které majetek nakupují.

Naproti tomu zastánci účtování úroku přímo do nákladů argumentují tím, že v souvislosti s aktuálním principem by se úroky měly účtovat do nákladů v době, kdy jako náklad vznikly.

Jako důvod uvádějí, že např. v situaci, kdyby se daný majetek ve společnosti vůbec nevyužíval, byl by úrokem neoprávněně nadhodnocen. Dalším argumentem proti aktivaci úroků je fakt, že aktivace úroků zvětšuje rozdíly mezi ziskem a peněžními toky.

Z těchto dvou možných přístupů k problematice aktivování úroků vyplývá, že se v praxi můžeme setkat s oběma možnými řešeními. V zemích, kde národní úpravy účetnictví umožňují volbu mezi oběma přístupy k aktivaci úroků, jsou podle výzkumů oba přístupy používány zhruba ve stejné míře.

Národní úpravy problematiky aktivace úroků do ceny majetku uvádí následující tabulka:

Země	Aktivace úroků
Austrálie	ano
Brazílie	ne
Kanada	ano
Francie	ano
Německo	ano
Japonsko	ne
Mexiko	ano
Nizozemí	ano
Nigérie	ano
Velká Británie	ano
USA	ano

Pramen: Iqbal, Melcher, Elmallah: International Accounting - A Global Perspective, South - Western College Publishing, 1997, str. 75

V souvislosti s otázkou oceňování fixních aktiv vyvstává dále problém **oceňování majetku, pořízeného ve vlastní režii**. Přímé náklady (spotřebovaný materiál a mzdy) většinou velké potíže nečiní, protože jsou poměrně dobře určitelné. Problém se týká určení výše nepřímých nákladů (energie, topení, osvětlení, odpisy strojů a budov, mzdy řídicích pracovníků atd.), které mají být zahrnuty do ceny majetku.

Nepřímé náklady mohou být posuzovány třemi různými způsoby:

- Nezahrnování nepřímých nákladů do ceny majetku.**

Zastánci tohoto přístupu argumentují tím, že by se tyto náklady měly ve výkazech objevit ve své „přiro-

zené” podobě. Jejich zahrnování do ceny majetku by snížilo náklady společnosti a tím nadhodnotilo zisk. Pokud jsou nějaké nepřímé náklady v tomto přístupu zahrnovány do ceny majetku, jedná se o přírůstek variabilních nákladů, který vznikne v důsledku využívání nového majetku.

2. Přístup oportunitních nákladů.

V tomto přístupu jsou do ceny majetku zahrnovány náklady, které vzniknou v důsledku omezení nebo redukce výroby z důvodu, že v rozhodování o pořízení nového majetku byla upřednostněna varianta pořízení ve vlastní režii před variantou nákupu majetku.

3. Proporcionální přístup.

Tento přístup je založen na názoru, že pořízování fixního majetku ve vlastní režii je srovnatelné s výrobou běžných výrobků, a proto se nepřímé náklady mohou přiřazovat ve stejných proporcích jako u běžné výroby. Zastánci této metody vyzdvihují lepší přiřazování nákladů k výnosům u této metody. Úvaha spočívá v tom, že pokud se u kalkulace běžných výrobků berou jako rozvrhová základna např. přímé mzdy a 10 % přímých mezd se vztahuje k pořízování fixních aktiv ve vlastní režii, bude přiřazeno k fixnímu aktivu 10 % nepřímých nákladů. Pokud by tedy, podle zastánců tohoto přístupu, společnost nezahrnula do kalkulace fixního aktiva nepřímé náklady, vedlo by to k nadhodnocení její ostatní produkce.

Oponenti tohoto názoru argumentují, že nelze porovnávat běžnou výrobu s pořízováním fixního aktiva ve vlastní režii, zejména proto, že se jedná o majetek, jehož doba životnosti není s běžnou výrobou srovnatelná. Pokud se tedy aktivují nepřímé náklady do ceny fixního aktiva, vede to podle nich k nesprávnému vykázání hodnoty jak fixního aktiva, tak hodnoty zásob a nerovnoměrnému rozložení zisku v čase.

Mezinárodní účetní standard č.16 - Pozemky, budovy a zařízení řeší tento problém takto:

Nepřímé náklady jsou součástí účetního ocenění jen tehdy, mohou-li být přímo vztaženy k pořízení daného aktiva nebo jsou nezbytně nutné k jeho uvedení do provozu.

4. direktiva Evropské unie v článku 35, který by se mohl aplikovat také na problematiku fixních aktiv, uvádí:

Náklady výroby zahrnují kromě nákladů na pořízení surovin a jiných spotřebovaných výkonů také těmto jednotlivým výrobkům přímo přiřítelné náklady.

Do nákladů výroby lze zahrnovat přiměřenou poměrnou část nepřímo přiřítelných nákladů dotýcnému výrobku v rozsahu, v jakém se vztahují k období výroby.

US GAAP považují tuto otázku stále za otevřenou. V souvislosti s pořízováním fixních aktiv ve vlastní režii US GAAP uvádějí, že do ceny majetku by měly být aktivovány všechny přímé náklady (do kterých kromě mezd a materiálu zahrnují také variabilní režii). Pokud se týká fixní režie, uvádějí US GAAP dva možné přístupy:

1. Zahrnout do ceny majetku adekvátní část fixní režie (použít stejnou základnu jako u zásob).
2. Zahrnout do ceny majetku přírůstek fixní režie, který byl pořízením majetku vyvolán.

Slevy z ceny

Další problém, který souvisí s oceňováním fixních aktiv souvisí s posuzováním slev, které jsou poskytovány dodavatelem v případě rychlé platby. Pokud je tato sleva poskytnuta, je majetek vykázán v rozvaze v ceně snížené o slevu.

V případech, kdy sleva poskytnuta není, existují dva přístupy:

1. Posuzování slevy jako *možného* snížení nákupní ceny, kterého však nebylo využito. V tomto případě je majetek vykázán v rozvaze v částce beze slevy.
2. Posuzování slevy jako „pokuty“. Zastánci tohoto přístupu chápou částku nevyužitě slevy jako pokutu za špatný management, který neefektivně hospodaří s penězi, a proto úhrada fixního aktiva nebyla uskutečněna v době, kdy existoval nárok na slevu.

Příklad:

Společnost nakupuje stroj v ceně 100. V případě, že by společnost zaplatila např. do 30 dnů, byla by jí poskytnuta sleva ve výši 5. Společnost však zaplatila později a sleva poskytnuta nebyla.

První přístup se v rozvaze promítne takto:

Vybrané údaje z rozvahy	
Stroj	100
Peníze	-100

Druhý přístup se v rozvaze promítne takto:

Vybrané údaje z rozvahy		
Stroj	95	
Peníze	-100	
	HV	-5

Metody odpisování

V souvislosti se stálými aktivy je jednou z největších možností využití kreativního účetnictví právě oblast odpisů. V této souvislosti chápou odpisy v souladu s jejich definicí, uvedenou v Mezinárodním účetním standardu č. 4 - Účtování odpisů:

Odpis je postupné rozpouštění vstupní ceny aktiva do nákladů v průběhu doby jeho životnosti.

(Charakteristika odpisů, uváděná v některých publikacích, definující odpis jako „peněžní vyjádření opotřebení stálých aktiv“ není, podle mého názoru vhodná, protože se jedná o veličinu jednoznačně odhadovanou společností. Tento odhad proto může obsahovat i jiné záměry, než je právě vyjádření opotřebení majetku, zejména uvědomíme-li si, že na výši odpisů závisí jednak výše ocenění majetku v rozvaze, jednak výše hospodářského výsledku.)

Výše odpisů tedy závisí na třech faktorech:

- a) určení vstupní ceny,
- b) očekávaná doba životnosti,
- c) očekávaná hodnota na konci životnosti aktiva - zůstatková (zbytková, vyřazovací, uchráněná) cena.

Metod, které mohou být použity pro výpočet odpisů, existuje několik:

Lineární metoda

Metoda je založena na úvaze, že majetek se opotřebovává rovnoměrně po celou dobu své životnosti. Tato metoda je ve svém využívání naprosto převažující.

Odpis se určí na základě vzorce:

$$\text{Odpis za dané období} = \frac{\text{vstupní cena} - \text{zůstatková cena}}{\text{očekávaná doba životnosti majetku}}$$

Metody založené na výkonu

Tyto metody jsou založeny na odhadu výkonu, spojeného s daným majetkem. Ten bývá určen buď jako počet hodin, po němž je dané aktivum využíváno, nebo jako počet výrobků, které se pomocí daného aktiva vyrobit.

Odpis připadající na jednotku výkonu vypočteme takto:

$$\text{Odpis připadající na jednotku výkonu} = \frac{\text{(vstupní cena - zůstatková cena)}}{\text{počet jednotek výkonu aktiva}}$$

Zrychlené odpisy

Odpisy jsou založeny na myšlence nerovnoměrného rozpuštění vstupní ceny majetku do nákladů po dobu jeho životnosti. Metod pro výpočet zrychlených odpisů existuje několik, všechny jsou však založeny na myšlence rovnoměrného součtu odpisů a nákladů na opravy daného majetku po celou dobu jeho životnosti. Proto jsou zrychlené odpisy v prvním roce životnosti majetku nejvyšší (neočekávají se žádné větší opravy nového majetku) a postupně klesají v dalších letech, kdy se začínají náklady na opravy vyskytovat.

Výše uvedené metody jsou v praxi používány nejčastěji. Můžeme se však setkat i s jiným přístupem k určení odpisů. Zatímco ve Velké Británii (92 %), Francii (84 %), Holandsku (100 %) a Spojených státech amerických (86 %) naprosto převažují lineární odpisy, německé společnosti používají lineární odpisy pouze ve 12 %, zrychlené odpisy nebo lineární odpisy používá 28 % společností. Další německé společnosti např. používají v účetnictví odpis ve výši nejvyšší částky povolené pro daňové účely nebo nevyužívají žádnou z tradičních odpisových metod.

(Prameny: Creative financial accounting, str. 112 a Financial accounting, str. 351.)

Revize odhadovaných veličin

Odhadované veličiny pro výpočet odpisů by se měly pravidelně revidovat. Ze tří faktorů, které potřebujeme znát pro určení odpisů je to zejména očekávaná doba životnosti a očekávaná zůstatková cena. Pokud však národní úprava účetnictví konkrétní země povoluje přeceňování majetku na jiné ceny než historické, požadavky na revizi se týkají i určení vstupní ceny.

Změny v odhadech mají dopad na výši odpisů v jednotlivých letech. V této souvislosti se nabízí otázka, jak dopady změn v účetních odhadech vykazovat. Teoreticky existují dvě možnosti:

1. změna výkazů minulých období, tj. výkazů před změnou odhadované veličiny.
2. promítnout důsledky změny v odhadu do období, ve kterém ke změně došlo a do období následujících.

Vzhledem k tomu, že tyto změny se mohou vyskytovat v jednotkách často, je jak v amerických, tak britských účetních standardech doporučována varianta druhá.

Mezinárodní účetní standard č. 8 - Čistý zisk nebo ztráta za období, základní chyby a změny v účetních zásadách řeší otázku změn v účetních odhadech takto:

Účinek změny v účetním odhadu by měl být zahrnut do čistého zisku nebo ztráty:

- a) v období změny, jestliže změna ovlivňuje jen toto období,
- b) v období změny a v budoucích obdobích, jestliže změna ovlivňuje obojí.

US GAAP řeší otázku změn v účetních odhadech shodně s Mezinárodními účetními standardy.

Této problematice je věnována samostatná část práce.

Období, ve kterém jsou odpisy účtovány

V této souvislosti bývá řešena otázka, jak často je nutno v průběhu účetního období odpisy účtovat do nákladů. Zde existují dvě možnosti:

1. na konci každého měsíce, nebo
2. souhrnně na konci účetního období.

Obě možnosti jsou naprosto rovnoprávné, zkoumáme-li výši hospodářského výsledku za celé účetní období.

Pokud však společnost posuzuje svůj hospodářský výsledek za období kratší než je účetní období (což by pochopitelně měla nejen pro svou potřebu, ale i pro potřeby některých uživatelů účetních výkazů), potom by měla účtovat odpisy do nákladů každý měsíc. Pokud by v takových případech zaúčtovala odpisy pouze na konci účetního období, vykazuje nesprávně hospodářské výsledky ve všech měsících účetního období (v prvních jedenácti měsících je hospodářský výsledek nadhodnocen o částku měsíčního odpisu, ve dvanáctém měsíci je hospodářský výsledek podhodnocen o částku odpisů za jedenáct předcházejících měsíců).

Tento problém se týká zejména národních úprav účetnictví, které nemají samostatné požadavky pro tvorbu **meziročních výkazů**.

Odpisy za část roku

Pokud společnost odpisuje majetek měsíčně, začne většínou odpisovat od měsíce následujícího po uvedení majetku do provozu. Problémy mohou nastávat, pokud společnost určuje a účtuje odpisy pouze na konci období. Zde může vyvstat otázka, jak určit odpisy u majetku, pořízeného v průběhu roku. Literatura uvádí dvě možnosti:

1. Konvence poloviny roku - na majetek je pohlíženo, jako by byl pořízen v polovině účetního období.
2. Modifikovaná konvence poloviny roku - majetek, pořízený v první polovině roku se posuzuje, jako by byl pořízen k počátku účetního období, majetek pořízený ve druhé polovině roku, se v tomto účetním období neodpisuje.

Zhodnocení (modernizace) hmotných fixních aktiv

Jedna z velmi často využívaných oblastí pro kreativní účetnictví je oblast zhodnocení fixního majetku. V této souvislosti existují následující problémy:

- a) určení zda se skutečně jedná o zhodnocení (modernizaci) nebo o běžnou opravu, popř. údržbu majetku,
- b) určení částky (ceny) zhodnocení,
- c) „načasování“ zhodnocení.

První problém spočívá v tom, že opravy a údržba majetku jsou pokládány za běžný náklad období, kdy byly provedeny. Naproti tomu od modernizace majetku se očekává budoucí ekonomický přínos pro společnost, a proto se příslušná částka aktivuje do ceny majetku. V praxi bývá často velmi obtížné posoudit, o kterou z těchto variant se jednalo.

Příklad:

Byly provedeny práce v ceně 100 na fixním aktivu, které společnost vlastní a je v jejím účetnictví evidováno v ceně 3000.

Dopady obou variant do rozvahy jsou tyto:

1. Práce byly posouzeny jako běžná oprava, popř. údržba

Vybrané údaje z rozvahy			
Fixní aktivum	3000	HV	-100
Peníze	-100		

2. Práce byly posouzeny jako modernizace majetku

Vybrané údaje z rozvahy	
Fixní aktivum	3100
Peníze	-100

Z příkladu je patrné, že posouzení prací jako opravy, popř. údržby se promítne do účetních výkazů bezprostředně jako snížení hospodářského výsledku. Posouzení prací jako modernizace se promítne zvýšením ceny aktiva a hospodářský výsledek bude ovlivněn postupně v následujících obdobích prostřednictvím odpisů.

Z tohoto důvodu je problém zhodnocení (modernizace) majetku obsažen i v Mezinárodním účetním standardu č. 16 - Pozemky, budovy a zařízení. V textu standardu se v této souvislosti uvádí:

Další náklady na pozemky, budovy a zařízení, které budou vynaloženy až v budoucnu, se stanou součástí ocenění těchto aktiv, jen pokud selepší jejich výkonnost, podnik z nich bude mít větší ekonomický užitek a v případě, že se tyto náklady podniku v budoucnu vrátí.

Jako příklad standard uvádí:

- zhodnocení budov, kterým se prodlouží jejich životnost nebo rozšíří jejich kapacita,
- zlepšení strojních součástí s cílem zlepšit kvalitu výroby,
- modernizace nebo úprava zařízení, které umožní použití nových výrobních postupů.

V jiných než těchto případech se podle standardu č. 16 jedná o běžné provozní náklady.

Pokud společnost provede na majetku více úprav, může nastat problém, kolik z celkové částky úprav zahrnout do hodnoty majetku a kolik zaúčtovat přímo do nákladů. Problém samozřejmě souvisí s určením, které z úprav splňují podmínky modernizace a které jsou pouze opravami nebo údržbou. V případech, kdy je úprav více, se samozřejmě možnosti kreativního účetnictví ještě zvyšují.

„Načasování“ zhodnocení

Odpisy u zhodnoceného majetku se mají určovat z ceny zvýšené o zhodnocení. V této souvislosti vyvstává problém, který se týká účetního období, ve kterém je zhodnocení provedeno. Pokud společnost odpisuje měsíčně, problém nenastává. Společnost většinou zvýší o zhodnocení vstupní cenu majetku v měsíci, který bezprostředně následuje dokončení zhodnocení. Některé společnosti však určují a účtují odpisy pouze na konci účetního období, proto u nich existuje problém, z jaké základny odpisy určovat.

V literatuře se v této souvislosti setkáváme s dvojím přístupem (obdobně jako u nově pořizovaného majetku - viz. výše):

1. Konvence poloviny roku - pokud by bylo zhodnocení provedeno v průběhu účetního období, nahlíží se na něj tak, že bylo provedeno v polovině účetního období.
2. Modifikovaná konvence poloviny roku - pokud by bylo zhodnocení provedeno v první polovině účetního období, posuzuje se, jako by bylo provedeno k 1. dni účetního období. Pokud by bylo zhodnocení provedeno v druhé polovině roku, odpisy za běžné účetní období se u částky zhodnocení neuplatní.

Z výše uvedeného vyplývá, že vhodné „načasování“ provedení zhodnocení je další možností kreativního účetnictví.

Oprávky (kumulované odpisy) při zhodnocení majetku

Existují dva přístupy k oprávkám, zúčtovaným v době před provedením zhodnocení (modernizací) majetku.

První přístup je založen na názoru, že provedením modernizace se majetek nejen dostal do svého původního stavu, ale jeho vlastnosti se ještě zlepšily. Majetek je tedy v tomto přístupu považován za nový. Z toho vyplývá názor, že oprávky ztratily své opodstatnění, a proto mají být zaúčtovány do výnosů. V tomto přístupu se zvyšuje cena majetku v rozvaze.

Druhý přístup argumentuje názorem, že odpisy jsou rozpouštěním vstupní ceny majetku do nákladů po dobu jeho životnosti. Modernizace majetku neznámá pořízení nového aktiva. Efekt zhodnocení by měl být, podle zastánců tohoto přístupu, vztahován nikoli k vstupní ceně, ale k ceně zůstatkové. V tomto přístupu tedy zůstávají oprávky v nezměněné podobě. Podle provedených výzkumů v této oblasti, tento přístup v praxi naprosto převládá.

Příklad:

Společnost vlastní budovu ve vstupní ceně 10, dosud zúčtované oprávky činí 3. Na budově bylo provedeno zhodnocení (modernizace) v částce 5.

Řešení prvním přístupem:

Budovy		Oprávky	
PZ	10	2.	3
1.	5	PZ	3

Různé účty		Výnosy	
	1.	2.	3
	5		

1. Částka zhodnocení
2. Zúčtování opravek do výnosů

Vybrané údaje z rozvahy			
Budova	15	HV	3
		Různé účty	5

Řešení druhým přístupem:

Budovy		Oprávky	
PZ	10		
1.	5	PZ	3

Různé účty	
	1.
	5

1. Částka zhodnocení

Vybrané údaje z rozvahy			
Budova	15		
Oprávka	-3	Různé účty	5

První přístup tedy jednak uvádí v rozvaze majetek ve vyšším ocenění než druhý přístup (v ceně 15), jednak zvyšuje hospodářský výsledek společnosti o částku zúčtovaných opravěk. Většina ukazatelů finanční analýzy vychází v tomto přístupu příznivěji než v přístupu druhém.

Otázka odpisování budov

Je běžnou praxí, že se problematika odpisů nevztahuje na taková aktiva, jejichž hodnota v čase neklesá. Příkladem takového majetku jsou pozemky, umělecká díla, sbírky apod. Někteří autoři však mezi tento majetek zahrnují i budovy. Argumentují jednak tím, že v případě oceňování v historických cenách existují ve společnostech v souvislosti s neustále rostoucí cenou nemovitostí obrovské tiché rezervy a není vhodné tyto rezervy ještě zvyšovat dalším snižováním ceny majetku v účetnictví pomocí odpisů. Další polemika spočívá v otázce, mají-li budovy konečnou nebo nekonečnou dobu životnosti.

Tento problém je spíše teoretický, proto nebývá často řešen národními úpravami. Avšak např. Britské účetní standardy tuto otázku řeší takto:

Není povoleno neúčtování odpisů fixních aktiv na základě faktu, že jejich tržní cena je vyšší než jejich vstupní cena...

I přes tuto úpravu zůstává však otázka předmětem diskuse.

Investice

S problematikou investic souvisí několik otevřených otázek. V této části práce bych se chtěla zaměřit na tyto okruhy problémů:

- oceňování investic,
- vykazování rozdílů z přecenění investic,
- oceňování investic při podstatném vlivu podniku v jiném podniku.

Krátkodobé investice

Krátkodobé investice jsou vykazovány jako oběžné aktivum. Aby byly investice považovány za krátkodobé, měly by být splněny následující podmínky:

1. okamžitá obchodovatelnost,
2. měly by být společnostmi drženy po dobu nepřevyšující jeden rok.

Oceňování krátkodobých investic:

- historická cena (pořizovací cena) - tato cena obsahuje i vedlejší náklady spojené s pořízením krátkodobé investice (zprostředkovatelské provize, daně apod.),
- tržní cena - zastánci tržní ceny argumentují tím, že pokud jsou cenné papíry obchodovatelné na burze, lze tuto cenu spolehlivě zjistit,
- oceňování podle zásady „nižší ze dvou hodnot“ (LCM),
- pro ocenění krátkodobých investic se použije buď historická cena nebo tržní cena, podle toho, která z nich je nižší.

Zásadním problémem je, v jakých částkách mají být krátkodobé investice vykazovány v rozvaze.

Metoda historické ceny je pro používání v rozvaze kritizována, protože identické krátkodobé investice jsou vykazovány v různých částkách, pokud byly pořízeny v různém období. Pokud jsou investice oceňovány v historických cenách, existuje značný prostor pro kre-

ativní účetnictví. S hospodářským výsledkem lze manipulovat tak, že při prodeji krátkodobých investic vybere takovou částku, která je nejvýhodnější pro vykázání zamýšleného hospodářského výsledku.

Příklad:

Podnik má dvě identické krátkodobé investice, které byly pořízeny v různé době, a proto mají odlišné historické ceny. První z nich vykazuje podnik v částce 100, druhou v částce 90. Podnik se rozhodl jednu z investic prodat. Prodejní cena činí 120.

1. Vybere-li podnik pro vykázání této operace první investici, vykáže zisk ve výši 20.
2. Vybere-li podnik druhou investici, vykáže zisk 30.

Hlavním argumentem pro oceňování historickou cenou oproti použití jiných oceňovacích základů je její objektivita.

Při použití jiné ceny než historické zůstává problémem, má-li se částka, která bude vykázána v rozvaze určit za celé portfolio, nebo podle stejnorodých skupin portfolio, nebo podle jeho jednotlivých položek. Názory na tuto problematiku nejsou jednotné. Jednoznačné řešení je uvedeno pouze v US GAAP - zjišťovat částku uvedenou v rozvaze za celé portfolio.

Vzhledem k nejednotnosti přístupu k vykazování v souladu se zásadou opatrnosti existují v této otázce možnosti kreativního účetnictví.

Další otázkou související s vykazováním krátkodobých investic je, jak posuzovat změny v částce, v níž jsou vykazovány. V této souvislosti existují 2 možnosti:

- rozdíl vykazovat výsledkově (tj. jako náklad nebo výnos běžného období),
- rozdíl vykazovat rozvahově (tj. jako součást „fondu z přecenění“, který je složkou vlastního kapitálu).

Pokud se týká úpravy těchto otázek v jednotlivých liniích snah o harmonizaci účetnictví, byla tato oblast řešena **Mezinárodním účetním standardem 25** - Účtování investic, který byl přijat v roce 1987 a byl v platnosti do konce roku 2000. Podstatná část tohoto standardu byla nahrazena standardem IAS 39 - Finanční nástroje: účtování a oceňování, který vstupuje v platnost v roce 2001. Úprava problematiky standardem 25 byla relativně benevolentní a řešení většiny problémových okruhů bylo ponecháno na volbě podniku. Nový standard IAS 39 řeší problematiku jednoznačněji a omezuje možnosti volby účetní politiky v této oblasti.

Standard IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování člení finanční nástroje do čtyř skupin:

1. Finanční aktiva nebo dluhy držené za účelem obchodování (Financial asset or liability held for trading) - jsou taková aktiva/dluhy, která byla pořízena/vznikly z důvodů vytvoření zisku z krátkodobého pohybu cen nebo pohybu přírůžky obchodníka. Finanční aktivum smí být klasifikováno jako držené za účelem obchodování, nehledě na důvod pořízení, pokud je součástí portfolio, pro které existuje důkaz ziskovosti v nedávno minulé době.
2. Investice držené do splatnosti (Held-to-maturity investments) jsou finanční aktiva s pevnými nebo určitelnými platbami a pevnou dobou splatnosti, které podnik zamýšlí a je schopen do doby splatnosti držet. Nepatří sem půjčky a pohledávky vytvořené podnikem.

3. Půjčky a pohledávky vytvořené podnikem (Loans and receivables originated by the enterprise) jsou finanční aktiva vytvořená podnikem poskytnutím peněz, zboží nebo služeb přímo dlužníkovi. Nepatří sem ty, které byly vytvořeny se záměrem okamžitého prodeje nebo prodeje v krátké době. Ty by měly být klasifikovány jako držené za účelem obchodování. Podle standardu IAS 39 nejsou tyto půjčky a pohledávky zařazeny do skupiny investic držených do splatnosti, ale měly by být klasifikovány samostatně.
4. Aktiva vhodná pro prodej (Available-for-sale financial assets) jsou ostatní finanční aktiva, která nepatří do předcházejících tří skupin.

Pokud se týká oceňování investic podle IAS 39, rozlišuje standard tzv. prvotní ocenění a následná přecenění. Při prvotním ocenění uvádí standard pořizovací cenu, což je v tomto případě adekvátní hodnota (fair value) včetně vedlejších nákladů spojených s pořízením.

Po prvotním ocenění společnost vykazuje finanční investice v jejich **adekvátní hodnotě** (nesnížené o případné náklady, které by mohly být spojeny s vyřazením nebo prodejem), s výjimkou těchto případů:

1. půjčky a pohledávky vytvořené podnikem a nedržené z důvodů obchodování,
2. investice držené do splatnosti, a
3. jiná finanční aktiva, která nemají kótovanou tržní cenu na aktivním trhu a jejichž adekvátní hodnotu nelze spolehlivě určit.

Majetek uvedený pod body 1 až 3 se vykazuje v zůstatkové hodnotě.

Jak již bylo v této práci uvedeno, zisky a ztráty, vyplývající z přecenění finančních aktiv, popř. finančních dluhů, se podle IAS 39 vykazují takto:

1. zisk nebo ztráta z finančního aktiva nebo dluhu **drženého za účelem obchodování** by měl být zahrnut v čistém zisku nebo ztrátě za období, ve kterém vznikl,
2. zisk nebo ztráta u ostatních finančních aktiv (**vhodných k obchodování**) může být:
 - zahrnut do čistého zisku nebo ztráty za období, ve kterém vznikl, nebo
 - vykazován přímo ve vlastního kapitálu, dokud není finanční aktivum prodáno, inkasováno nebo jinak vyřazeno nebo dokud nedojde ke snížení jeho hodnoty.

Pokud k těmto situacím dojde, kumulovaný zisk nebo ztráta, který byl vykazován ve vlastním kapitálu by měl být zahrnut do čistého zisku nebo ztráty za období.

US GAAP řeší tuto otázku mnoha vyhláškami, které vznikly většinou na počátku 90 let, kdy vznikla potřeba upravit tuto problematiku v souvislosti s rozšiřováním nových typů finančních nástrojů. I v úpravě US GAAP se očekávají změny, protože stávající vyhlášky byly vytvořeny v časovém tlaku. Z těchto vyhlášek je jednou z nejdůležitějších vyhláška SFAS 115, která nahradila původní úpravu uvedenou ve vyhlášce SFAS 12.

Vyhláška SFAS 115 vyžaduje, aby cenné papíry byly klasifikovány takto:

- Obchodovatelné (trading) - tyto cenné papíry se vykazují v rozvaze v tržní ceně. Rozdíly ve vykazovaných částkách oproti původním by se měly promítat výsledkově. (Toto je nejvýznamnější změna oproti vyhlášce SFAS 12, která vysloveně zakazovala, aby se nerealizované zisky promítaly do výsledovky.)

- Vhodné pro prodej (available for sale) - u tohoto typu cenných papírů se nerealizované zisky a ztráty nesmí promítnout do výsledovky, ale vykazují se rozvahově. (Tento typ nemusí obsahovat pouze krátkodobé investice.)

- Držené do splatnosti (held to maturity) - tato kategorie může obsahovat pouze úvěrové cenné papíry. Tyto cenné papíry se však většinou klasifikují jako dlouhodobé a vykazují se v zůstatkové ceně.

Porovnáme-li řešení dané problematiky podle IAS a US GAAP, je patrné v podstatě shodné řešení.

Dlouhodobé investice

Při rozhodování o tom, zda jde o dlouhodobou nebo krátkodobou investici se pokládá za nejdůležitější úmysl společnosti při jejím pořízení. Již tento fakt může být v praxi zdrojem možného kreativního účetnictví, vzhledem k tomu, že mezi krátkodobými a dlouhodobými investicemi existují rozdíly v účtování a vykazování.

V praxi se dlouhodobé investice nejčastěji oceňují v pořizovacích cenách, popř. v zůstatkových hodnotách.

Zamezit kreativnímu účetnictví, které v této souvislosti spočívá v převodech mezi dlouhodobými a krátkodobými investicemi, se snaží zamezit jak IAS 39, tak US GAAP. Tyto snahy spočívají zejména v jednoznačných definicích jednotlivých skupin finančního majetku a v detailních požadavcích na zveřejňování této problematiky v příloze.

Příklad účetního zachycení převodů mezi investicemi vhodnými pro prodej (available for sale), u nichž bývají rozdíly, plynoucí ze změn v ocenění vykazovány rozvahově, a investicemi obchodovatelnými (trading), u kterých jsou rozdíly vykazovány výsledkově:

(Pramen: Delaney, Epstein, Adler, Foran: GAAP 2000, Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles, Wiley, 2000, ISBN 0 471 35115 6)

Podnik koupil akcie společnosti W za 109,50 a zahrnul je jako investici vhodnou pro prodej (available for sale). V březnu roku 2000 byla adekvátní hodnota těchto akcií 112. V červnu 2000 se podnik rozhodl, že hodlá investici v krátkém termínu prodat. Proto ji převede z investic vhodných pro prodej do skupiny investic obchodovatelných. Předpokládejme dále, že k datu tohoto rozhodnutí byla adekvátní hodnota investice 114,70. Situace se na účtech zachytí takto:

Peníze		Investice vhodné pro prodej	
1.	109,50	1.	109,50
		2.	2,50
		3.	112
Fond z přecenění - položka rozvahy		Investice obchodovatelné	
3.	2,50	3.	114,70
2.	2,50		
Zisk z držení obchodovatelných investic - součást HV běžného období			
		3.	5,20

1. Nákup investice a její zařazení mezi investice vhodné pro prodej
2. Zvýšení adekvátní hodnoty investice
3. Převod investice do skupiny obchodovatelných investic včetně úpravy její adekvátní hodnoty

Majetkové účasti v jiných společnostech

V souvislosti s vykazováním dlouhodobých investic v rozvaze je problémem, jak vykázat majetkové účasti v jiných společnostech. V praxi existují pro tyto situace dvě možná řešení:

1. metoda nákladů - metoda pořizovací ceny (cost method),
2. metoda ekvivalenční (equity method).

Metoda nákladů - metoda pořizovací ceny se používá zejména v případech, kdy investor nemá možnost ovlivňovat transakce společnosti, jejíž cenné papíry vlastní. Tato metoda spočívá v tom, že investice je v rozvaze vykazována v pořizovací ceně a přijaté dividendy se vyjádří jako výnos.

Ekvivalenční metoda se používá v případech, kdy investující společnost má podstatný vliv na rozhodování v jiné společnosti, tzv. přidružené společnosti (podstatný vliv bývá vymezen rozmezím mezi 20 - 50 % vlivu na rozhodování). Tato metoda spočívá v tom, že se dlouhodobé investice v rozvaze přeceňují o podíl na zisku a částku přijatých dividend.

Příklad:

Společnost X nakoupila 25 % kmenových akcií společnosti Y za 10 milionů, čímž jí vznikl podstatný vliv na rozhodování ve společnosti Y. Ve sledovaném období společnost Y dosáhla zisku 8 milionů a vyplácela dividendy ve výši 2 mil. Podíl společnosti X na dividendách činil 0,5 mil.

Peníze		Dlouhodobé investice	
	1.	10	
2.	0,5		

Finanční výnosy	
	2.
	0,5

Řešení metodou nákladů - metodou pořizovací ceny

1. Nákup investice
2. Přijaté dividendy

Při metodě nákladů - metodě pořizovací ceny se ocenění dlouhodobé investice nemění, přijaté dividendy se účtují jako výnos.

Metoda ekvivalenční

Peníze		Dlouhodobé investice	
	1.	10	
3.	0,5		

Finanční výnosy	
	2.
	2

1. Nákup investice
2. Podíl společnosti X na zisku společnosti Y
3. Přijaté dividendy

Při této metodě se mění hodnota investice v rozvaze (zvyšuje se o podíl na zisku přidružené společnosti, popř. se snižuje o podíl na ztrátě). Přijaté dividendy se neúčtují jako výnos, ale jako snížení hodnoty investice.

Vzhledem k tomu, že výše uvedené metody se liší jak ve výši majetku, který se vykazuje v rozvaze, tak ve výši hospodářského výsledku, jedná se, zejména u společností, které mají podstatný vliv v jiných jednotkách, o prostor pro kreativní účetnictví.

Mezinárodní účetní standard č. 28 - Účtování investic do přidružených společností připouští obě metody - metodu nákladů i metodu ekvivalenční. US GAAP v této souvislosti jednoznačně preferují pro účtování investic do přidružených společností metodu ekvivalenční. Pokud tato metoda není v případě podstatného vlivu v jiné společnosti použita, požadují US GAAP detailní vysvětlení důvodu, proč metoda nebyla použita. Naopak, pokud by byla ekvivalenční metoda použita v případě vlivu menšího než 20 %, je nutno tento fakt vysvětlit.

Zásoby

V souvislosti s oceňováním zásob se setkáváme s těmito přístupy:

1. Nákladová báze (pořizovací cena).

S touto cenou se setkáváme jako s cenou, ve které mají být vykázány zásoby podle Mezinárodního účetního standardu č. 2 - Zásoby.

Zásoby jsou oceňovány celkovou částkou související s jejich pořízením, výrobou nebo přípravou k prodeji. Tato částka obsahuje také vedlejší náklady, spojené s pořízením zásob (přeprava, clo, daně, uskladnění, pojištění během přepravy nebo uskladnění). Administrativní nebo odbytové náklady nejsou zahrnovány, protože nejsou v přímé souvislosti s pořízením nebo výrobou zásob. Nejednotný je v této souvislosti přístup k zahrnování úroku. Tento problém je obsažen i v Mezinárodním účetním standardu č. 23 - Výpůjční náklady, který má pro účtování úroků dvě řešení - základní a povolené alternativní řešení. Základní řešení doporučuje vykazovat úrok jako náklad v období, ve kterém byl vynaložen, bez ohledu na to, na co byla půjčka použita. Povolené alternativní řešení doporučuje aktivovat úrok do hodnoty majetku v případě, kdy se účelově vztahuje k pořízení tohoto majetku. Na přístupu společnosti k posuzování úroku je pak závislá jednak výše zásob, jednak výše vykázaného hospodářského výsledku. Možnosti kreativního účetnictví jsou zde tedy zřejmé. Aktivace úroků do ceny zásob se však většinou nepraktikuje.

2. Odklon od nákladové báze.

V tomto případě jsou zásoby oceňovány buď reprodukční cenou (cena, kterou by měly zásoby, pokud by byly pořizovány v době sestavování výkazů), nebo realizační cenou (cena, kterou by bylo možno získat při prodeji zásob za standardních podmínek v době sestavování výkazů). Tyto ceny by se měly používat i při uplatňování zásady „nižší ze dvou hodnot“, která je vyjádřením opatrnosti v účetnictví. Tato zásada bývá interpretována tak, že pokud je *tržní* cena nižší než cena historická, má být majetek oceněn v rozvaze touto nižší cenou. V praxi je však otázkou, která cena je v tomto případě považována za tržní. Nejednotnost v této otázce dokumentuje následující tabulka.

Země	„tržní“ v nižší ze dvou hodnot
Austrálie	čistá realizační hodnota
Brazílie	reprodukční cena
Kanada	reprodukční cena nebo čistá realizační hodnota
Francie	čistá realizační hodnota
Německo	reprodukční cena
Japonsko	reprodukční cena
Mexiko	realizační cena
Nizozemí	reprodukční cena
Nigérie	čistá realizační hodnota
Velká Británie	čistá realizační hodnota
USA	reprodukční cena

Pramen: Iqbal, Melcher, Elmallah: International Accounting - A Global Perspective, South - Western College Publishing, 1997, str. 74

Oceňování úbytku zásob

Na použité metodě oceňování úbytku zásob závisí jak výše vykázaných nákladů, tak výše stavu zásob vykázaná v rozvaze.

Základní metody oceňování úbytku zásob jsou tyto:

1. Metoda skutečné ceny.
2. Metoda váženého aritmetického průměru.
3. Metoda FIFO.
4. Metoda LIFO.

Všechny uvedené metody jsou povoleny Mezinárodním účetním standardem č. 2 - Zásoby, příslušnými ustanoveními US GAAP i 4. direktivou Evropské unie, která upravuje danou problematiku v článku 40.

Srovnání uvedených metod lze provést na následujícím příkladě:

Společnost má 4 ks zásoby jednoho druhu, které pořídila za ceny 100, 105, 110 a 115 peněžních jednotek. Společnost ve sledovaném období prodala 2 ks po 150 jednotkách.

V případě oceňování ve skutečných cenách se společnost rozhodla, že vykáže jako prodané kusy po 100 a 110.

Metoda	Náklad	Zásoba	Zisk
Skutečná cena	210	220	90
Vážený průměr	215	215	85
FIFO	205	225	95
LIFO	225	205	75

Zhodnocení uvedených metod:

Metoda skutečných cen je některými autory považována za nejpřesnější. Ve vztahu ke kreativnímu účetnictví lze však uvést, že se jedná o metodu, pomocí níž lze jednoznačně nejlépe upravovat hospodářský výsledek podle potřeb společnosti. Tuto metodu lze však použít jen v omezeném rozsahu, protože klade značné nároky na operativní evidenci. V praxi je proto možné takto oceňovat zásoby, které se ve společnosti vyskytují v malém množství a lze proto přiřadit ke každému prodanému nebo spotřebovanému kusu jeho vstupní cenu.

Metoda váženého aritmetického průměru je uplatňována velmi často pro svoji jednoduchost. Minimalizuje efekty pohybu cen. Výsledky vykazované touto metodou se dají těžko zkreslit. Její odpůrci namítají, že tato metoda nevede k přesnému přiřazování nákladů k jim odpovídajícím výnosům.

Metoda FIFO je uplatňována také velmi často pro svoji jednoduchost. Hodnota zásob v rozvaze se při použití této

metody blíží jejich reprodukční ceně. FIFO také kopíruje fyzický tok zásob. Je obtížné zkreslovat vykazované skutečnosti. Odpůrci namítají, že tato metoda přiřazuje nejstarší náklady k současným výnosům, což v případě inflace vede k nadhodnocování zisku a v případě poklesu cen k podhodnocení zisku.

Metoda LIFO přiřazuje současné náklady k současným výnosům. V inflačním prostředí vede LIFO k nejnižšímu zisku. Pokud je tedy metoda povolena národní úpravou účetnictví, je využívána mnoha společnostmi zejména z důvodu daňových úspor. Nevýhodou metody je, že nekopíruje fyzický pohyb zásob. Metoda bývá uváděna mezi možné příklady využití kreativního účetnictví, protože v případě růstu cen může společnost výrazně snížit zisk velkými nákupy a spotřebou zásob ke konci účetního období.

Metoda LIFO není povolena v mnoha národních úpravách. V některých zemích povolena je, ale nepoužívá se běžně. Následující tabulka tuto skutečnost dokumentuje:

Země	LIFO povoleno	LIFO se běžně využívá
Austrálie	ne	ne
Brazílie	ano	ne
Kanada	ano	ne
Francie	ne	ne
Německo	ano	ne
Japonsko	ano	ano
Mexiko	ano	ano
Nizozemí	ano	ano
Nigérie	ne	ne
Velká Británie	ano	ne
USA	ano	ano

Pramen: Iqbal, Melcher, Elmallah: International Accounting - A Global Perspective, South - Western College Publishing, 1997, str. 74

Metoda LIFO je v praxi nejrozšířenější zejména v USA. Ani zde však nepřevažuje. Výsledky výzkumu, provedeného v 600 velkých amerických společnostech dokumentuje následující tabulka:

Metody oceňování zásob

Metoda	Počet použití
FIFO	415
LIFO	358
Průměr	193
Jiná metoda	45
Celkem	1011*
Ze společností využívajících LIFO:	
Pro veškeré zásoby	23
Pro 50 % nebo více zásob	189
Pro méně než 50 % zásob	91
Neurčitelné	55
Celkem	358

* Společnosti mohou využívat více metod oceňování zásob
Pramen: Nobes, Parker: Comparative International Accounting, Prentice Hall, 1995, str. 163.

Vybrané otázky vykazování některých položek účetních výkazů

Krátkodobé pohledávky

Pro zachycení pohledávky do výkazu musí brát účetní v úvahu tyto faktory:

- nominální hodnotu,
- pravděpodobnost inkasa (možnost případné nedobytnosti pohledávky),
- lhůtu splatnosti.

Vykazování pohledávek v případě slev z ceny

Samostatným problémem je v této souvislosti samotné určení nominální hodnoty pohledávky. V rozvaze by měla být uvedena částka, o níž se důvodně předpokládá, že bude od odběratele inkasována. Zde vyvstává problém, jak zachytit různé slevy, které jsou odečítány z katalogových cen. Účetní má v této souvislosti dvě možnosti:

1. Zaúčtovat tzv. čistou pohledávku (po odečtení slevy).
2. Zaúčtovat hrubou pohledávku.

Někteří účetní neklasifikují částku slevy jako srážku z ceny, ale jako jakousi pokutu, která má podpořit rychlé placení odběratelem. Proto také někteří prodejci nabízejí zboží ve dvojnásobných cenách - jednak na úvěr, jednak za hotové. Odběratelé, kteří zaplatí pozdě, jsou pokutováni tím, že zaplatí cenu bez slevy. Tato úvaha by vedla k zachycování **čistých pohledávek** v účetních výkazech.

Příklad:

Společnost prodává zboží na obchodní úvěr v částce 100 se splatností za 30 dní. Pokud však odběratel uhradí do 5 dnů, bude mu poskytnuta sleva ve výši 10 %.

V případě účtování o čisté pohledávce by byl postup následující:

Pohledávky		Tržby	
90			90

V případě poskytnutí slevy by byl postup tento:

Pohledávky			Peníze	
PZ	90	90	90	

Rozvaha				
Peníze	90	HV		90

V případě, že sleva poskytnuta nebude, by byl postup tento:

1. Inkaso pohledávky
2. Účtování nevyužitých slevy jako přijatou sankci za pozdní úhradu

Pohledávky			Peníze		
PZ	90	1.	100	1.	100
2.	10				

Výnosy

	2.	10
--	----	----

Situace by byla zachycena ve výkazech takto:

Rozvaha			
Peníze	100	HV	100

Další problém, který zde vyvstává, spočívá v charakteru použitého výnosového účtu, tj. zda tento jakýsi „dodatečný výnos“ klasifikovat jako klasickou tržbu, nebo jej ve výkazech oddělit.

Výsledovka by tedy mohla vypadat takto:

Provozní výnosy:	Tržby	100
	nebo	
	Tržby	90
	výnosy z nevyužitých slev	10
	Celkem	100

Na druhé straně více užívaná praxe ve světě je vykazování **hrubých pohledávek**. Slevy jsou účtovány pouze v případě, že jsou skutečně poskytnuty a ve výkazech se odečítají od tržeb.

Výše uvedený příklad by se při použití této metody zachytil takto:

Pohledávky		Tržby	
100			100

V případě poskytnutí slevy by byl postup následující:

Pohledávky			Tržby		
PZ	100	1.	90	PZ	100
2.	-10			2.	-10

Peníze		
1.	90	

1. Inkaso pohledávky
2. Odpočet slevy od tržeb

Ve výkazech by se příklad zachytil takto:

Ve výsledovce by byla zachycena hrubá tržba, od které by

Rozvaha			
Peníze	90	HV	90

se odečítala sleva:

Provozní výnosy:	Tržby	100
	- Slevy	-10
	Čisté tržby	90

Vykazování problematických nebo nedobytných pohledávek

Případné ztráty z nedobytných pohledávek je nutno brát v úvahu při každém druhu podnikání. Tato rizika jsou pokládána za normální náklad společnosti, se kterým je nutno neustále počítat. V této souvislosti bývají uváděny dvě metody posuzování těchto pohledávek.

a) Metoda specifického (přímého, konkrétního) odpisu

Příklad:

Společnost prodala v běžném období na obchodní úvěr 100 ks zboží po 20. V následujícím účetním období uhradili všichni odběratelé s výjimkou dvou, kteří se dostali do platební neschopnosti a neuhradili své závazky v celkové výši 310.

Řešení metodou přímého odpisu

Tato metoda je vhodná spíše pro malé společnosti

Období běžné

Rozvaha			Výkaz ZZ	
Pohled.	2000	HV 2000		Tržba 2000
			Zisk	2000

Období následující

Rozvaha			Výkaz ZZ	
BÚ	1690	HV -310	Náklady	310
				Ztráta 310

s menším objemem pohledávek. Metoda spočívá v odpisu pohledávek do nákladů v době, kdy je bezpečně známo, že pohledávka nebude dlužníkem uhrazena. Výhodou této metody je přesnost v oblasti nákladů.

Kritikové této metody naopak uvádějí tyto dva hlavní důvody:

- účetní období, kdy jsou pohledávky odepisovány do nákladů, je obvykle pozdější než období jejich vzniku, čímž je porušen princip správného přiřazování nákladů k výnosům (matching principle),
- metoda je velmi pracná a časově náročná.

b) Metoda odpočtu (odhadu)

Příklad:

Společnost prodala v běžném období na obchodní úvěr 100 ks zboží po 20. Podle zkušeností společnosti tvoří 15 % z celkových tržeb problematické pohledávky.

Řešení metodou odpočtu (odhadu)

Období běžné

Rozvaha			Výkaz ZZ	
Pohled.	2000	HV 1700	Náklady	300
Korekce	-300		Zisk	1700
				Tržba 2000

Pozn.: Dalším problémem v této souvislosti je otázka, má-li se částka korekce vykazovat jako náklad nebo snížení výnosů.

Tato metoda spočívá v odhadu výše rizikových pohledávek a jejich zachycení do nákladů ve stejném období, v jakém pohledávky vznikly. Je plně v souladu s požadavkem správného přiřazování nákladů k výnosům. Problémem je, jakou veličinu vzít jako základnu pro odhad výše nedobytných pohledávek. Bývají uváděny dvě možnosti:

1. Celkový objem tržeb nebo tržeb na obchodní úvěr (tzv. metoda výkazu zisků a ztrát). Tato varianta je upřednostňována vzhledem k lepšímu přiřazování nákladů k výnosům v daném účetním období.
2. Objem neuhrazených pohledávek k datu výkazu (tzv. metoda rozvahy). Této metodě je vytýkáno, že celkový objem pohledávek k datu výkazu nemusí obsahovat pouze pohledávky vzniklé v daném účetním období, a proto odhad může být zkreslen.

US GAAP upřednostňují pro vykazování problematických pohledávek metodu odpočtu. Pro odhad korekce pohledávek uvádějí dvě nejčastěji používané metody:

1. metodu procenta z tržeb na úvěr (percentage of sales),
2. metodu času (aging the accounts).

Příklad výpočtu metodou procenta z tržeb:

Celkové prodeje na úvěr za období:	1000
Procento nedobytných pohledávek určené podle zkušeností z předcházejících let nebo jiných zdrojů	1.75 z prodejů na úvěr
Částka odhadu nedobytných pohledávek	17.5

Příklad výpočtu metodou času:

Pro tuto metodu je třeba rozčlenit pohledávky, vykazované k datu rozvahy, do skupin podle doby, která uplynula od data jejich splatnosti. Na základě zkušeností společnosti z předcházejících let nebo jiné vhodné statistiky je pro každou skupinu určeno procento nedobytných pohledávek. Řešení pak může být např. následující:

	Počet dnů po datu splatnosti			Celkem
	Do 30 dnů	30 - 90 dnů	Nad 90 dnů	
Hrubé pohledávky	1000	500	300	
Procento nedobytných pohledávek	0.5	2.5	15	
Částka odhadu nedobytných pohledávek	5	12.5	45	62.5

Možnosti praktikování kreativního účetnictví v oblasti pohledávek jsou zřejmé. Zejména při použití metody odpočtu je možností několik. Její obliba spočívá v tom, že může být z roku na rok měněna. Je založena na odhadovaných veličinách a pro provedení odhadu není stanovena žádná přesná základna. Společnost může být například v daném období nějak zainteresována na určitém objemu tržeb, bude tedy k tomuto cíli směřovat s tím, že k takto vzniklým pohledávkám vytvoří větší odpočty, které bude v následujících letech snižovat. Pochopitelně má tento příklad opět mnoho problematických bodů - od existence fiktivních faktur po otázky zdanění (uznatelnosti částky odpočtu pohledávky do daňově uznatelných nákladů podle národních úprav konkrétních zemí).

I v případech, kdy společnost nemá zájem na nadhod-

nocování tržeb může bezprostředně ovlivňovat výši hospodářského výsledku tak, že odhadovanou veličinu stanoví jednoduše tak, jak chce v daném období ovlivnit hospodářský výsledek.

Faktoring

Výše uvedené úvahy se týkají spíše oblasti window dressing. V souvislosti s pohledávkami se však lze setkat i s problémem mimobilančního financování. Jedná se např. o otázku transferu pohledávek na třetí stranu - faktoring.

Faktoring znamená odprodej pohledávek instituci, která se nazývá faktor. Tato transakce má pro podnik jednak výhodu dřívějšího inkasa peněz, jednak transferu rizika z možné nedobytnosti pohledávky na faktora. Odměnou faktora za tuto službu je úrok a poplatky. Výše úroku se odvozuje od doby, která uplyne mezi datem uskutečnění faktoringové transakce a očekávaným datem splatnosti pohledávky. Poplatky jsou závislé na riziku, které se k pohledávce vztahuje.

Faktor může kupovat pohledávku buď s rekurem nebo bez rekursu. Koupě bez rekursu znamená, že faktor přebírá veškerá rizika spojená a případnou nedobytnost pohledávek. U pohledávek s rekurem zůstává riziko u prodávajícího. Důvodem existence faktoringu s rekurem je skutečnost, že některé společnosti mají takové potíže s inkasem pohledávek, že je faktor ochoten přistoupit k faktoringové transakci pouze za mimořádně vysokých poplatků. Aby se společnost těmto poplatkům vyhnula, volí raději prodej pohledávky s rekurem.

V tomto případě je otázkou, zda by se případné závazky, vyplývající z rizika nedobytnosti pohledávky neměly v rozvaze uvádět. Na problém lze též nahlížet tak, je-li transfer pohledávky s rekurem skutečně jejím prodejem nebo pouze jakousi půjčkou.

Příklad:

Společnost má pohledávku ve výši 100 jednotek a transferuje ji na faktora v částce 90.

Pokud bude transakce klasifikována jako prodej, promítně se ve výkazech společnosti takto:

Pohledávky				Náklady			
PZ	100	1.	100	1.	100		
Výnosy				Peníze			
		2.	90	2.	90		

1. Odpis pohledávky do nákladů 100
2. Prodej pohledávky za 90

Vybrané údaje z rozvahy			
Peníze	90	HV	-10

Z příkladu je patrné, že je-li operace klasifikována jako prodej, není ani pohledávka ani případný závazek, který by vznikl v případě nedobytnosti pohledávky, uveden v rozvaze, operace se vykáže výsledkově jako ztráta 10.

Zde je třeba uvědomit si zejména fakt, že v tomto případě pohledávka v rozvaze vůbec není uvedena, a proto odpadá též nutnost tvorby opravných položek.

Druhá možnost (klasifikace transakce jako úvěru) by se ve výkazech projevila takto:

Pohledávka				Peníze			
PZ	100			1.	90		
Závazek							
				1.	90		

1. Půjčka (úvěr) ve výši 90

Vybrané údaje z rozvahy			
Pohledávky	100		
Peníze	90	Závazek	90

V tomto případě pohledávka v rozvaze zůstává až do jejího vyinkasování od dlužníka a zároveň je vykazován závazek vůči faktoringové společnosti.

V každém případě, pokud je transfer pohledávky s rekurem klasifikován jako prodej, jedná se o formu mimobilančního financování.

Půjčky proti zástavě pohledávek

Další možností pro mimobilanční financování je tzv. neuvádění pohledávek (nebrání pohledávek v úvahu - discounting notes and bills receivable). Jedná se o situaci, kdy si společnost půjčuje prostředky proti zástavě pohledávek. Zde je problém, jak danou transakci posuzovat.

Opět zde literatura uvádí dvě možnosti:

- a) chápání této transakce jako prodeje pohledávky a její zachycení prostřednictvím nákladů a výnosů (zde by se mohlo jednat o formu mimobilančního financování, protože pohledávka i půjčka nebudou v tomto případě vykázány v rozvaze),
- b) chápání této transakce jako půjčky (úvěru) při zachování pohledávky v rozvaze.

Účetní zachycení by v tomto případě bylo shodné jako u předcházejícím příkladě.

Zásoby

Kruhové (cirkulační) transakce

Cirkulační transakce definuje ICAEW jako window dressing transakce, kdy dvě nebo více stran vstupují do transakce s ekvivalentním majetkem za účelem vylepšení finančních výkazů a z nich vyplývajících finančních ukazatelů jedné nebo několika zúčastněných stran.

Příkladem takové transakce mohou být dvě společnosti, které se zabývají shodnou činností a mají v daný okamžik stejné zásoby v částce 100 jednotek. Pokud si společnosti tyto zásoby vzájemně odprodají za 110 jednotek, vykáže každá z nich zisk ve výši 10.

„Parkovací“ transakce

Tyto transakce vymezuje ICAEW jako prodej a zpětný odkup zásob. V této situaci je totiž uskutečněna reálná transakce, ale její ekonomická podstata zůstává stejná. Riziko

vyplývající z vlastnění zásob zůstává na prodávajícím. Situace by se dala popsat následovně:

Společnost vlastní velký objem neprodejných zásob a je jí zřejmé, že by se tato skutečnost odrazila ve zprávě auditora a tudíž v jejím následném postavení na trhu. Uzavře proto s jinou společností smlouvu o prodeji a následném zpětném odkupu zásob a „zaparkuje“ problematickou položku do cizí rozvahy k datu své účetní závěrky na minimální, avšak kritickou dobu. Okolí společnosti včetně auditora pochopitelně není zpraveno o existenci smlouvy o zpětném odkupu a posuzuje transakci jako klasický prodej zásob.

Přestože Výbor pro účetní standardy vydal již v roce 1981 opatření, ve kterém je požadováno, aby v případě existence smluv o prodeji a zpětném odkupu daný majetek neopustil rozvahu prodávajícího, do současnosti je podobná praxe poměrně často uplatňována.

Leasing

Otázce leasingu je v literatuře věnována velká pozornost, zejména vzhledem k tomu, že promítání leasingu do účetních výkazů poskytuje velký prostor pro jednu z praktických kreativních účetních - mimobalancí financování. Existuje též značná nejednotnost v národních úpravách leasingu jednotlivých států.

Přehled národních úprav leasingu uvádí následující tabulka:

Země	Úprava leasingu
Austrálie	Nepeněžní aktiva a jim odpovídající závazky by měly být vykázány jako finanční leasing v rozvaze nájemce. Účetnictví pronajímatele je reciproční k účetnictví nájemce. Pronajímatel vykazuje zisk okamžitě. U operačního leasingu zaúčtuje pronajímatel přijatou platbu jako výnos a nájemce jako náklad.
Brazílie	Národní úprava řeší veškerý leasing jako operační, bez rozlišování jeho ekonomické podstaty. Ekonomickou podstatu leasingu jsou povinny brát v úvahu pouze veřejně obchodovatelné společnosti a finanční instituce.
Kanada	Národní úprava vymezuje požadavky na účtování leasingu, které se týkají rizika a změny vlastnictví vztahujících se k leasingu. Leasing, který převádí rizika a vlastnictví je pokládán za kapitálový. Ostatní jsou pokládány za operační.
Francie	Ve výkazech individuálních společností jsou všechny druhy leasingu pokládány za operační. Kapitálový leasing může být vykazován pouze v konsolidovaných výkazech.
Německo	Rozdělení leasingu na finanční a operační závisí na převodu rizika a vlastnictví. Oba typy leasingu jsou upraveny mnoha daňovými předpisy.
Japonsko	Kapitálový leasing je zde spíše vzácností. Smlouvy jsou obvykle konstruovány jako prodej na splátky nebo operační leasing.
Mexiko	Leasing je klasifikován jako kapitálový (finanční), pokud byl prospěch z vlastnictví převeden na nájemce.
Nizozemí	Pro určení kapitálového leasingu se postupuje podle úpravy ve Velké Británii a USA.
Nigérie	Žádné předpisy pro členění leasingu na kapitálový a operační neexistují. V praxi však, pokud doba leasingu je 75 % nebo více doby ekonomické životnosti majetku, nebo pokud současná hodnota splátek je rovna 90 % nebo více adekvátní hodnoty (fair value) leasingu, je leasing <i>obvykle</i> klasifikován jako finanční. Leasing pozemků a budov je obvykle posuzován jako operační.
Velká Británie	Pokud je současná hodnota minimálních leasingových splátek rovná nebo vyšší než adekvátní tržní cena (fair market value) majetku na leasing nebo pokud existuje nákupní opce, je leasing posuzován jako kapitálový.
USA	Leasing je upraven mnoha doporučeními, z nichž nejdůležitější je SFAS 13 - Účtování leasingu.

Pramen: Iqbal, Melcher, Elmallah: International Accounting - A Global Perspective, South - Western College Publishing, 1997, str. 222-223

Leasing se člení do dvou skupin:

1. kapitálový (capital) leasing,
2. operační (operating) leasing.

Pozn.: Toto rozdělení je uvedeno v US GAAP, Mezinárodní účetní standardy člení leasing na finanční a operační. V dalším textu jsou proto používány termíny kapitálový nebo finanční, podle toho jak jsou uvedeny v literatuře, která se danou problematikou zabývá.

Správné zařazení konkrétního pronájmu do příslušné skupiny je podmínkou k jeho řádnému vykázání v rozvaze. Rozdíly mezi oběma druhy leasingu budou nyní vysvětleny na příkladu.

Příklad:

Firma využívá fixní majetek v ceně 100. Doba leasingu je stanovena na 4 období, splátky jsou rovnoměrné.

1. Operační leasing - nájemce

V tomto případě bude majetek zachycen v rozvaze pronajímatele po celou dobu leasingu. Nájemce tedy nemá ve své rozvaze zachycen ani majetek ani závazek vůči leasingové firmě. Bude proto účtovat pouze o jednotlivých splátkách.

Účtování v prvním roce leasingu:

Rozvaha nájemce		Výsledovka nájemce	
BÚ	-25	HV	-25
		Provozní náklady	25
		HV	-25

2. Kapitálový leasing - nájemce

Zde jak US GAAP, tak IAS doporučují zachytit jak majetek tak závazky vůči leasingové firmě v rozvaze nájemce. Mezinárodní účetní standard č. 17- Účtování leasingu uvádí, že pokud by se tyto operace a částky neprojevíly v rozvaze nájemce, jsou ekonomické zdroje a závazky podhodnoceny a dochází tak ke zkreslení finančních ukazatelů.

Účtování v prvním roce leasingu:

Rozvaha nájemce		Výsledovka nájemce	
Majetek	75*)	Závazek	75*)
BÚ	-25	HV	-25
		Provozní náklady	25
		HV	-25

*) *Výše této částky však závisí na několika faktorech, jak bude uvedeno dále*

Mezi nedořešené otázky však i zde patří tyto skutečnosti:

- v jaké ceně daný majetek a závazek zobrazit v rozvaze nájemce,
- pod jakou skupinu aktiv zahrnout majetek v rozvaze nájemce.

Pokud se týká ocenění majetku v rozvaze nájemce, je úprava uvedená v IAS 17 - Účtování leasingu a v US GAAP v zásadě shodná. Např. IAS 17 uvádí:

Finanční leasing má být vykázán jako aktivum a pasivum v rozvaze nájemce od počátku leasingu v částce adekvátní hodnoty (fair value) majetku po odečtení dotací a daňových úvěrů, které může nájemce získat, nebo v současné hodnotě minimálních leasingových splátek, pokud je tato částka **nižší** než adekvátní hodnota.

Problémem je určení úrokové míry pro výpočet současné hodnoty minimálních leasingových splátek. Nejpřesnější je tzv. implicitní úroková míra (implicit rate), což je vnitřní výnosové procento pronajímatele (leasingové firmy). Tato částka však často není nájemci známa.

Další možností je tzv. přírůstková úroková míra (incremental borrowing rate), což je úroková míra, která by se vztahovala na nájemce, pokud by si vypůjčil prostředky a majetek koupil, místo aby využil leasingu.

Pokud je majetek uveden v rozvaze v adekvátní hodnotě, je naopak nutno úrokovou míru (vnitřní výnosové procento pronajímatele) dopočíst, což se provádí pomocí tabulkového kalkulátoru.

Umístění najatého majetku do aktiv nájemce není řešeno jednotně. Lze se setkat s jeho umístěním pod hmotná fixní aktiva nebo nehmotná fixní aktiva (jako jakási práva k užívání majetku) nebo také jako položky časového rozlišení (accruals) - náklady příštích období.

Vzhledem k častému praktikování mimobilančního financování, které spočívá v neuvádění závazků vůči pronajímateli (leasingové firmě) v rozvaze nájemce a vyplývá ze záměrného zaměňování operačního a kapitálového leasingu, vydal FASB vyhlášku SFAS 13, která uvádí, že pokud pronájem převádí vlastnictví „*ve faktu nebo ve formě*“, pak je třeba považovat pronájem za kapitálový leasing.

Tato vyhláška zároveň stanoví, že leasingová dohoda převádí vlastnictví, pokud:

- smlouva vysloveně převede vlastnictví pronajatého majetku během trvání smluvní doby nebo na jejím konci,
- smlouva obsahuje opci na výhodné odkoupení,
- délka trvání pronájmu uvedená ve smlouvě se rovná nebo přesahuje 75 % ekonomického života pronajatého majetku a do smlouvy se vstoupí dříve, než během posledních 25 % ekonomického života pronajatého majetku,
- současná hodnota plateb za pronájem se rovná nebo přesahuje 90 % současné adekvátní hodnoty (fair value) majetku a do smlouvy se vstoupí dříve, než během posledních 25 % ekonomického života pronajatého majetku.

V podstatě shodná kritéria uvádí pro rozpoznání finančního leasingu i IAS 17. V dodatku tohoto standardu je i praktická pomůcka pro rozpoznání finančního a operačního leasingu:

Změna vlastnictví na konci leasingu	ano	ne
Smlouva obsahuje nákupní opci	ano	ne
Doba leasingu kryje podstatnou část životnosti aktiva	ano	ne
Současná hodnota minimálních splátek je větší nebo rovná adekvátní hodnotě aktiva	ano	ne
	Finanční leasing	Operační leasing

Příklad:

Společnost si dne 1.1. roku X pronajala výrobní zařízení na dobu tří let. Na konci leasingu dochází k převodu vlastnictví tohoto zařízení na nájemce. Nájemce zaplatí pronajímateli tři platby ve výši 500 vždy na konci roku. Implicitní úroková míra pronajímatele není nájemci známa, přírůstková úroková míra nájemce činí 10 %. Adekvátní hodnota zařízení je 1300. Očekávaná doba životnosti zařízení je 4 roky. Odhadovaná zůstatková cena majetku při vyřazení je 3,43.

Rok	Úrok. míra v %	Platba	Současná hodnota plateb	Dluh	Úrok	Částka snížení dluhu
1.	10	500	454,55	1243,43	124,34	375,66
2.	10	500	413,22	867,77	86,78	413,22
3.	10	500	375,66	454,55	45,45	454,55
			1243,43			

Vzhledem k tomu, že současná hodnota plateb je nižší než adekvátní hodnota, použije se v rozvaze nájemce současná hodnota plateb.

Účtování:

1. rok: 1) Zařízení do rozvahy nájemce
2) Splátka nájemného
3) Odpis zařízení (1240 : 4 = 310)
2. rok: 4) Splátka nájemného
5) Odpis zařízení
3. rok: 6) Splátka nájemného
7) Odpis zařízení

Zařízení ve finančním pronájmu		Závazek z pronájmu	
1.	1243,43	2.	375,66
		4.	413,22
		6.	454,55
Peníze		Úrok	
	2. 500	2.	124,34
	4. 500	4.	86,78
	6. 500	6.	45,45
Oprávký k zařízení ve fin. pronájmu		Odpisy	
	3. 310	3.	310
	5. 310	5.	310
	7. 310	7.	310

Promítnutí situace do účetních výkazů na konci každého roku:

Rozvaha na konci 1. roku		Výsledovka za 1. rok	
Zařízení ve fin. pronájmu	HV za 1. rok 1243,43 -434,34	Úroky	124,34
Oprávký	-310	Odpisy	310
Peníze	-500		
	Závazky z pronájmu 867,77		

Rozvaha na konci 2. roku		Výsledovka za 2. rok	
Zařízení ve fin. pronájmu	HV za 1. rok 1243,43 -434,34	Úroky	86,78
Oprávký	-620	Odpisy	310
Peníze	-1000		
	HV za 2. rok -396,78 Závazky z pronájmu 454,55		

Rozvaha na konci 3. roku		Výsledovka za 3. rok	
Zařízení ve fin. pronájmu	HV za 1. rok 1243,43 -434,34	Úroky	45,45
Oprávký	-930	Odpisy	310
Peníze	-1500		
	HV za 2. rok -396,78 HV za 3. rok -355,45		

Další rok by společnost pokračovala v odpisování zařízení.

Nehmotná aktiva

Obecně by měla být nehmotná aktiva vykazována v rozvaze, pokud splňují znaky vymezené definicí aktiv:

- přinesou společnosti pravděpodobný ekonomický užitek,
- jsou spolehlivě ocenitelná.

V této souvislosti je otázkou, který majetek by měl být v rozvaze opravdu vykázán, a který by měl být odepsán do nákladů okamžitě v době jeho vzniku.

Zřizovací výdaje

Jedná se o výdaje, vynaložené v období před vznikem společnosti. V této souvislosti se setkáváme s dvojným možným přístupem k jejich vykazování:

1. Jednorázový odpis zřizovacích výdajů do nákladů.
2. Vykazování zřizovacích výdajů v rozvaze a jejich postupný odpis.

Mezinárodní účetní standard č. 38 uvádí zřizovací výdaje jako jeden z příkladů výdajů, které by okamžitě při svém vzniku měly být účtovány do nákladů.

US GAAP se v této souvislosti v podstatě ztotožňuje s řešením **Mezinárodních účetních standardů** s výjimkou některých částek spojených s emisí akcií.

Direktivy EU v této otázce připouštějí obě varianty řešení, uvádí však v článku 34, že pokud jsou zřizovací výdaje aktivovány, musí být tato položka odepsána do pěti let. Pokud zřizovací výdaje nebyly plně odepsány, nesmí podle 4. direktivy dojít k žádnému rozdělení zisků, jestliže částka rezervního fondu a nerozdělených zisků z minulých let není alespoň rovna částce neodepsaných nákladů.

Promítnutí obou variant do výkazů je následující:

Společnost zúčtovala v období před svým vznikem tyto náklady:

nájemné	20
soudní a notářské poplatky	50
mzdy	30

1. Jednorázový odpis zřizovacích výdajů do nákladů

Rozvaha ...			
Zřizovací výdaje	0	HV	-100

2. Aktivace zřizovacích výdajů a jejich postupný odpis (20)

Rozvaha ...			
Zřizovací výdaje	100	HV	-20
Oprávkový ke ZV	-20		

Vzhledem k tomu, že ekonomická podstata obsahu zřizovacích výdajů se neslučuje s definicí aktiv, je, podle mého názoru, na místě jejich účtování do nákladů. V každém případě poskytuje tato oblast možnost pro kreativní účetnictví.

Výsledky výzkumu a vývoje

Výzkum bývá obvykle definován jako plánované zkoumání prováděné s cílem získat nové vědecké nebo technické poznatky.

Vývoj je aplikace výsledků výzkumu nebo jiných poznatků na výrobu, v době před jejím zahájením.

V souvislosti s otázkou aktivování výsledků výzkumu a vývoje do rozvahy není jednotný názor ani mezi US GAAP a Mezinárodními účetními standardy. **US GAAP** doporučují účtovat náklady na výzkum i vývoj přímo do nákladů. (Tato praxe je v USA dodržována také proto, že částka nákladů na výzkum a vývoj je v USA považována za velmi důležitý ukazatel).

Případy, kdy lze podle US GAAP zachytit náklady na výzkum a vývoj v rozvaze jsou pouze tyto:

1. Pokud byly pořízeny nákupem od jiné společnosti.
2. Pokud jsou prováděny pro jinou společnost.
3. Pokud zajistí ekonomický prospěch pro společnost.

Mezinárodní účetní standard č. 38 - Dlouhodobý nehmotný majetek doporučuje účtovat náklady na výzkum přímo do nákladů (vzhledem ke značné nejistotě v oblasti výsledků výzkumu), náklady na vývoj doporučuje standard aktivovat pouze za přesně vymezených podmínek:

- pokud je možné výsledky vývoje samostatně prodat,
- existuje záměr a schopnost společnosti vývoj dokončit a používat jej, nebo prodat,
- společnost je schopna prokázat, že výsledky vývoje budou zdrojem ekonomického prospěchu pro společnost,
- společnost je schopna výsledky výzkumu spolehlivě ocenit.

4. direktiva Evropské unie povoluje jak variantu aktivace nákladů na výzkum a vývoj, tak jejich účtování do nákladů. V článku 37 tato direktiva aplikuje na tyto náklady stejná ustanovení jako na položku zřizovacích výdajů, které, pokud jsou aktivovány, musejí být podle 4. direktivy odepsány do pěti let.

Z této nejednotnosti vyplývá možnost kreativního účetnictví.

Následující tabulka uvádí pro názornost národní úpravy účtování nákladů na výzkum ve vybraných zemích:

Země	Maximální doba odepisování	Jednorázový odpis povolen	Jednorázový odpis požadován
Austrálie	neurčeno	ano	
Brazílie	10 let	ano	
Kanada	nepraktikuje se		ano
Francie	5 let	ano	
Německo	neurčeno	ano	
Japonsko	5 let	ano	
Mexiko	nepraktikuje se		ano
Nizozemí	5 nebo 10 let	ano	
Nigérie	nepraktikuje se		ano
Velká Británie	nepraktikuje se		ano
USA	nepraktikuje se		ano

Pramen: Iqbal, Melcher, Elmallah: International Accounting - A Global Perspective, South - Western College Publishing, 1997, str. 110

Goodwill

Otázek souvisejících s goodwillem je celý komplex. Tyto problémy vyplývají z nejednotného názoru na to, čím pro jednotku goodwill vlastně je. Na pojetí goodwillu existují dva názory:

1. Goodwill je nehmotné aktivum, které je srovnatelné s jinými oblastmi podnikové činnosti jako např. výzkum a vývoj, technické vědomosti a znalosti, které také nemohou existovat samostatně a být ve většině případů spolehlivě měřeny.
2. Goodwill reprezentuje vyšší očekávaný ekonomický prospěch pro jednotku. V tomto pojetí je goodwill definován jako přebytek nákladů nad kupní cenou (adekvátní hodnotou - fair value).

Přístup ke goodwillu se neprojevuje jen v otázkách jeho vykazování, ale i v úvahách o stanovení kupní ceny v případě akvizic.

Mezinárodní účetní standard č. 22 - Podnikové kombinace, chápe goodwill jako přebytek ceny akvizice nad nabyvatelovým podílem na adekvátních hodnotách (fair value) vykazovaných aktiv a závazků k datu akvizice. Goodwill by měl být aktivován do rozvahy a odepsán za dobu své předpokládané životnosti, rovnoměrně, do pěti let (ve výjimečných případech do 20 let). Zůstatková cena goodwillu by měla být v každém účetním období ověřována a pokud se prokáže, že se při účtování akvizice použily nereálné ceny, má být tento fakt okamžitě promítnut do položky goodwillu.

US GAAP definují goodwill obdobně jako Mezinárodní účetní standardy. Podle US GAAP je však maximální doba pro odpis goodwillu 40 let.

Čtvrtá direktiva EU doporučuje, pokud je goodwill klasifikován jako aktivum, jeho postupný odpis po dobu maximálně 5 let, nebo po dobu nepřekračující jeho ekonomickou životnost.

Odlišnosti však nacházíme v pojetí **záporného goodwillu**. I když US GAAP i Mezinárodní účetní standardy definují záporný goodwill v podstatě shodně (jako přebytek hodnoty nabyvatelova podílu na adekvátní hodnotě aktiv a závazků k datu akvizice nad cenou akvizice), mají odlišný přístup k jeho vypořádání.

Mezinárodní účetní standardy doporučují posoudit, zda by nebylo možné o částku záporného goodwillu snížit hodnotu aktiv. Pokud ne, doporučují považovat negativní goodwill za výnos příštích období a rozpouštět jej do výnosů po dobu pěti let (v odůvodněných případech po dobu max. 20 let).

US GAAP zásadně požadují snížit o částku záporného goodwillu hodnotu aktiv a nepromítat jej do výnosů (souvisejí s pojetím výnosů podle GAAP).

V praxi se však setkáváme s několika přístupy k otázce odpisování goodwillu:

1. Okamžitý odpis goodwillu do nákladů.
2. Okamžitý odpis goodwillu proti vlastnímu kapitálu.
3. Postupný odpis goodwillu do nákladů (po dobu většinou 5 let, max. však 20 - 40 let).
4. Ponechání částky goodwillu v aktivech, dokud neklesne jeho hodnota (zastánci argumentují tím, že lze relativně spolehlivě určit dobu životnosti goodwillu).

Zde jsou zřetelně patrné možnosti kreativního účetnictví.

Následující tabulka uvádí přístupy k otázce kladného goodwillu podle vybraných zemí:

Země	Řešení problematiky goodwillu
Austrálie	Postupný odpis po dobu využívání (max. 20 let)
Kanada	Odpis max. do 40 let
Nizozemí	Okamžitý odpis do nákladů
	Okamžitý odpis proti vlastnímu kapitálu Postupný odpis po dobu 5 let, pokud je zdůvodnitelné max. 10 let
Španělsko	Postupný odpis po dobu 5 let, pokud je zdůvodnitelné max. 20 let
Švédsko	Postupný odpis po dobu 10 let, max. do 20 let
Velká Británie	Okamžitý odpis proti vlastnímu kapitálu nebo postupný odpis po dobu ekonomické životnosti
USA	Postupný odpis po dobu ekonomické životnosti, max. 40 let
Francie	Aktivovat, není požadavek postupného odpisu, ale hodnota goodwillu se musí snižovat
Německo	Postupný odpis do 4 let nebo zdůvodnitelné doby životnosti
Itálie	Postupný odpis do 5 let nebo omezenou dobu nepřekračující ekonomickou životnost
Japonsko	Postupný odpis do 5 let, minimálně jednou pětinou hodnoty ročně

Pramen: Geoffrey Smith (University of Newcastle, Austrálie): Goodwill - pracovní materiál, konference EAA, Francie 1999

Převody cizích měn

Při převodech cizích měn na domácí měnu existuje několik problémů:

- Jaký kurs použít pro převod aktiv a závazků na domácí měnu?
- Jak vyjádřit v účetnictví rozdíly, vyplývající z pohybu devizových kursů?

Pokud se týká použití kursu, existují dvě možnosti - historický kurs nebo tzv. uzávěrkový kurs. Při použití uzávěrkového kursu nastává výše uvedený problém - jak vyjádřit rozdíly, plynoucí ze změny kursu.

Při účtování majetku, jehož hodnota je vyjádřena v cizí měně, se u jednotlivé společnosti běžně postupuje tak, že se majetek rozdělí podle své povahy na složku peněžní a nepeněžní. Nepeněžní složky se vyjadřují v přepočtu historickým kursem, tj. kursem, který platil v době pořízení tohoto majetku. U peněžních aktiv nebo závazků je situace odlišná. V praxi se při přepočtu těchto položek můžeme setkat se třemi metodami, podle kterých lze postupovat:

1. Použití historického kursu - při použití této metody se peněžní položky nepřepočítávají, a proto společnosti nevznikají žádné rozdíly, vyplývající ze změny devizového kursu. Tato metoda se však používá velmi zřídka.
2. Použití uzávěrkového kursu - při této metodě vzniká problém, jak vyjádřit rozdíl, který vyplývá z rozdílu mezi historickým kursem, který byl použit při vzniku transakce a kursem uzávěrkovým. V literatuře bývá tento přístup označován jako akruální přístup.
3. Podle zásady „nižší ze dvou hodnot“, tj. pro přepočet aktiv se použije buď historický nebo uzávěrkový

kurs, podle toho, která částka je nižší, podle zásady opatrnosti. (Při přepočtu závazků se použije kurs, podle kterého je částka vyšší.) Při této metodě vzniká stejný problém jako u akruálního přístupu - vyjádření rozdílu mezi historickým a uzávěrkovým kursem.

Příklad:

V účetním období vznikla společnosti *pohledávka* v částce 100 cizí měny. Tato částka byla přepočtena na domácí měnu kursem 5 DM/ 1 CM. (DM = domácí měna, CM = cizí měna) K datu uzávěrky činil kurs 5,50 DM/ 1 CM.

V případě použití historického kursu vykáže společnost pohledávku v částce 500.

Při použití uzávěrkového kursu (řešení akruálním přístupem) vykáže společnost pohledávku ve výši 550.

Při řešení podle zásady opatrnosti vykáže společnost částku 500.

Pokud by se stejný problém týkal *závazku* společnosti, bylo by řešení následující:

Při použití historického kursu vykáže společnost závazek ve výši 500.

V případě uzávěrkového kursu bude závazek ve výši 550. Podle zásady opatrnosti bude závazek ve výši 550.

Jak již bylo zmíněno, dalším problémem při použití akruálního přístupu nebo zásady „nižší ze dvou hodnot“ je vyjádření rozdílu, které vznikají k datu uzávěrky. Jedná se o tzv. nerealizované zisky nebo ztráty, plynoucí ze změn devizového kursu. Existují dva možné přístupy:

1. Zobrazit tyto rozdíly jako realizované zisky nebo ztráty ve *výsledovce*.
2. Vykázat tyto rozdíly ve vlastním kapitálu (nikoli však v položce hospodářského výsledku běžného období) v *rozvaze*.

Příklad:

Vydeme z předcházejícího příkladu. Společnosti vznikla pohledávka ve výši 100 jednotek cizí měny. Při vzniku byl použit kurs 5 DM/ 1 CM. Pohledávka nebyla do konce účetního období odběratelem uhrazena. Uzávěrkový kurs činí 5,50

DM / 1 CM. Společnost řeší situaci akruálním přístupem (k přepočtu pohledávky používá uzávěrkový kurs).

Výsledkový přístup:

Vybrané údaje z rozvahy		Výsledovka	
Pohledávka 550	HV běžného období - zisk 50		Výnosy běžného období 50

Řešení rozvahovým přístupem:

Vybrané údaje z rozvahy		Výsledovka	
Pohledávka 550	Nerealizovaný zisk ze zahr. transakcí 50		Výnosy běžného období 0

Mezinárodní účetní standard IAS č. 21 - Účinky změn ve směnných kursech zahraničních měn zachycuje kursovou rozdíly při uzávěre jako realizované zisky nebo ztráty, tj. řeší situaci výsledkově. Výjimkou je vykazování dlouhodobých investic znějících na cizí měnu, u kterých jsou kursovou rozdíly vykazovány rozvahově. Toto řešení má však mnoho odpůrců, kteří argumentují tím, že zahrnování nerealizovaných kursových zisků při účetní uzávěre do hospodářského výsledku běžného období odporuje požadavkům zásady opatrnosti, která je popsána v § 37 Koncepčního rámce IAS a v odstavci 31 Čtvrté direktivy Evropské unie.

US GAAP řeší tuto problematiku vyhláškou SFAS 130, která byla přijata v červnu 1997. Tato vyhláška jednotně upravuje otázky, které byly dříve v US GAAP řešeny nejednoznačně (dřívější předpisy se věnovaly zejména problematice kursových rozdílu v případě konsolidovaných účetních výkazů). Vyhláška SFAS 130 řeší problematiku nerealizovaných kursových zisků a ztrát shodně jako IAS.

Dluhy a rezervy

Dluhy jisté a nejisté

Dluhy bývají obvykle definovány jako budoucí úbytky ekonomického prospěchu, který vyplývá za současné povinnosti společnosti vzdát se ekonomických výhod nebo poskytnout službu jako výsledek transakcí nebo událostí, které nastaly v minulosti. Dluhu se společnost nemůže vyhnout nebo jej přesunout na jinou společnost.

Jedním z možných členění dluhů je členění na dluhy jisté a nejisté. Problematika nejistých dluhů je pak zdrojem kreativního účetnictví. Je patrné, že hlavním problémem je v této souvislosti definování nejistoty v účetnictví.

Touto otázkou se zabývá **Mezinárodní účetní standard** IAS č. 10 - Nejisté skutečnosti a události po datu účetní závěrky, jehož náplň byla později včleněna do standardu IAS č. 37 - Rezervy, podmíněné závazky, podmíněná aktiva, který vstoupil v platnost 1. července 1999.

Uvedené standardy definují nejisté skutečnosti jako podmínky nebo situace, jejichž konečný efekt může být potvrzen pouze v případě uskutečnění nebo neuskutečnění jedné nebo více nejistých budoucích událostí.

Standardy se zabývají podmínkami, za kterých musí být

vykázána nejistá skutečnost přímo v rozvaze, a kdy se tato událost uvádí pouze v příloze k účetním výkazům.

Částka nejisté ztráty se musí vykázat jako náklad, pokud:

- je pravděpodobné, že budoucí událost potvrdí snížení aktiv nebo vznik dluhu,
- je možno provést kvalifikovaný odhad částky výsledné ztráty.

Pokud nejsou splněny obě tyto podmínky, uvádí se existence nejisté ztráty pouze v příloze k účetním výkazům.

Nejisté zisky by se v souladu se zásadou opatrnosti neměly vykazovat jako výnos a jejich existence se může uvést v příloze, pokud je pravděpodobnost jejich realizace dostatečně vysoká.

Obdobně definují nejisté události a požadavky na jejich vykazování i **US GAAP** (vyhláška SFAS 5), uvádějí však na rozdíl od Mezinárodních účetních standardů také oblasti činnosti společností, u nichž se mohou nejisté ztráty vyskytovat (vyhláška SFAS 5 § 4):

1. inkaso pohledávek,
2. záruky a vady na výrobcích,

- riziko ztráty nebo zničení majetku ohněm, výbuchem atp.,
- riziko znárodnění (vyvlastnění) majetku,
- neukončené soudní spory,
- současné nebo možné reklamace a slevy,
- rizika pojistného plnění u pojišťoven,
- záruky za jiné společnosti,
- povinnosti bank vyplývající z akreditivů,
- dohody o zpětných odkupech pohledávek (nebo jiného majetku), které byly prodány.

Příklad:

Společnost se nachází v soudním sporu s jinou společností. Výsledek tohoto sporu je nejistý. Pokud společnost spor vyhraje, očekává zisk ve výši 100, pokud bude soud prohrán, očekávaná ztráta činí 200.

Řešení uvedené v IAS i US GAAP je následující:

Možný zisk by se měl uvádět v příloze k účetním výkazům pouze za předpokladu, že je částka významná a je dostatečně pravděpodobné, že společnosti poplyne ekonomický prospěch z této události (v našem příkladu, že soud bude vyhrán).

Možná ztráta by se měla v každém případě uvádět v příloze k účetním výkazům. Pokud je však pravděpodobné, že společnost soudní spor prohraje a částka 200 je spolehlivý odhad výsledné ztráty, měla by se tato skutečnost vykázat přímo v rozvaze:

Vybrané údaje z rozvahy		
	HV	-200
	Podmíněný závazek	200

Z příkladu je patrné, že měření nejistoty je stěžejním problémem vykazování nejistých událostí, a proto možnosti kreativního účetnictví spočívají v tom, že společnost nepokládá podmíněný závazek za dostatečně pravděpodobný a spolehlivě měřitelný, a proto jej nevykazuje v rozvaze, ale pouze v příloze k účetním výkazům, popř. jej neuvádí vůbec.

Měření nejistých skutečností

Mezinárodní účetní standard IAS č. 10 doporučuje vyjádřit nejistou skutečnost kvalifikovaným určením její pravděpodobnosti nebo jejím popisem. **US GAAP** jsou v této souvislosti konkrétnější a člení nejisté události do tří skupin, podle kterých upravují požadavky na zveřejňování:

- Pravděpodobné - budoucí událost nebo události se pravděpodobně uskuteční.
- Zdůvodněně možné - možnost, že daná událost nastane je více než zanedbatelná, ale méně než pravděpodobná.
- Zanedbatelné - možnost, že daná situace nastane je velmi malá.

Pro zařazení události do příslušné skupiny požadují US GAAP odborný posudek.

Vzhledem k tomu, že problematika nejistých skutečností v účetnictví je jedním z případů, kdy se používají účetní odhady, je jisté, že je zdrojem kreativního účetnictví.

V této souvislosti je třeba jako samostatný bod práce uvést problematiku rezerv v účetnictví.

Mezinárodní účetní standardy řeší tuto oblast standardem č. 37 - Rezervy, podmíněné dluhy a podmíněná aktiva, který vstoupil v platnost 1.7. 1999.

Tento standard definuje rezervu jako dluh s nejistým termínem splatnosti nebo částkou.

Rezerva by měla být vykázána, pouze pokud:

- podnik má současný závazek jako důsledek minulé události,
- je pravděpodobné, že uspokojení závazku vyvolá úbytek ekonomického prospěchu,
- lze provést reálný odhad výše závazku.

Standard č. 37 vymezuje některé specifické oblasti pro účtování rezerv:

- budoucí provozní ztráty - na ně by se podle tohoto standardu rezerva tvořit neměla,
- nevýhodné smlouvy - na tyto smlouvy by se podle IAS 37 rezerva tvořit měla. Nevýhodná smlouva je taková smlouva, u níž náklady na splnění závazku, který z ní vyplývá, jsou vyšší než její ekonomický přínos pro jednotku,
- restrukturalizace - na restrukturalizaci by se měla tvořit rezerva, pokud jsou splněny podmínky, které jsou ve standardu přesně vymezeny.

Standard odlišuje rezervy od jiných závazků a přechodných pasiv a požaduje, aby rezervy byly vykazovány samostatně. Standard č. 37 také rozlišuje rezervy od tzv. nejistých (podmíněných) dluhů. Odlišnost spočívá v tom, že rezervy se vykazují jako dluhy, nejisté dluhy se podle standardu nevykazují v rozvaze, ale pouze v příloze k účetním výkazům.

V dodatku ke standardu č. 37 jsou uvedeny příklady, které jsou v praxi nejčastější a jejich řešení:

Oblast	Rezerva
Záruční opravy	ano
Kontaminovaná půda	ano
Likvidace vrtných plošin v mořích	ano
Refundační politika podniku při prodeji zboží	ano
Uzavření divize - neprojednané k datu výkazů	ne
Uzavření divize - projednané a připravované k datu výkazů	ano
Nařízení příslušných orgánů na pořízení protikouřových filtrů	ne
Proškolení zaměstnanců v souvislosti se změnami v daňovém systému	ne
Nevýhodná smlouva	ano
Jednotlivá záruka, která pravděpodobně nebude využita	ne
Jednotlivá záruka, která pravděpodobně bude využita	ano
Soudní spory - pravděpodobně vyhrané	ne
Soudní spory - pravděpodobně prohrané	ano
Opravy a údržba	ne

US GAAP nedefinují pojem rezerva samostatně. Pojem „provision” se v US GAAP v této souvislosti neuvádí. Jako pojem rezerva na rizikové pohledávky by se mohl překládat pojem „allowance for doubtful accounts”. Tato částka se však podle US GAAP vykazuje jako částka snižující aktiva.

US GAAP zahrnují rezervy pod pojem accruals a v rozvaze je uvádějí samostatně včetně titulu, k němuž se vztahují. V rozvaze musejí být vždy uvedeny částky ztrát, u nichž je pravděpodobné, že nastanou, a jejichž částka je spolehlivě odhadnutelná. US GAAP obdobně jako IAS uvádějí velké množství konkrétních praktických situací a jejich řešení při sestavování účetních výkazů. US GAAP povolují také specifické řešení otázek nejistoty v účetnictví - omezení nerozděleného zisku o odhad možné ztráty. Tento

přístup se používá zejména, pokud uskutečnění nejisté skutečnosti není dostatečně pravděpodobné nebo částka není spolehlivě odhadnutelná. Položka „nerozdělený zisk“ v rozvaze podle US GAAP se skládá z částky k neomezenému použití a z částky omezené, která je svým charakterem srovnatelná s fondem tvořeným ze zisku.

Pozn.: Vzor rozvahy podle US GAAP je uveden v příloze této práce.

Dluhy krátkodobé a dlouhodobé

Dalším možným členěním dluhů je členění na dluhy *krátkodobé* (splatné do 1 roku) a *dlouhodobé*. Vykázání dluhů v příslušné skupině pak ovlivňuje ukazatele likvidity. Možnosti kreativního účetnictví spočívají v této souvislosti v tom, že společnosti někdy záměrně přesouvají dlouhodobé dluhy do krátkodobých, nebo naopak krátkodobé do dlouhodobých s cílem dosažení lepších výsledků v ukazatelích likvidity.

Velmi často se tato situace vyskytuje např. u hypotečních úvěrů, které mohou být splatné buď k určitému datu nebo formou splátek. Pokud je částka splatná k určitému datu, musí být v předcházejících letech vykazována jako dlouhodobá. Pokud je však částka splácena postupně, může být splátka za běžné období vykazována jako krátkodobý dluh a zbytek jako dluh dlouhodobý. Možnost kreativního účetnictví spočívá v určení výše splátek, náležitých do běžného období. Mezinárodní účetní standardy i US GAAP se snaží předcházet kreativnímu účetnictví detailními požadavky na zveřejňování této problematiky.

Problematické členění dluhů na krátkodobé a dlouhodobé je věnována poměrně velká pozornost jak v US GAAP tak v Mezinárodních účetních standardech.

US GAAP popisují jednotlivé dluhy, které mohou být klasifikovány jako krátkodobé. Popis rozdělují na dluhy, u nichž:

1. je známa výše částky i její příjemce,
2. příjemce je znám, ale výše částky může být odhadnuta,
3. příjemce není znám a částka je odhadnuta,
4. dluh je posouzen jako ztrátová neurčitost.

Do skupiny dluhů u nichž je známa výše částky i její příjemce zahrnují US GAAP dluhy z obchodních vztahů, splatné dividendy, výnosy příštích období, přijaté zálohy, ostatní dluhy (splatné mzdy, úroky, daně apod.), závazky vůči institucím (federálním, státním nebo místním), splatnou část dlouhodobých dluhů.

Mezi dluhy, u nichž je znám příjemce, ale jejichž výše se odhaduje, zahrnují US GAAP daně ze zisku, daně z majetku, splatné bonusy a kompenzace za absence zaměstnanců.

K dluhům, u nichž je neznámý příjemce i částka, patří podle US GAAP pojistné a záruční opravy.

Mezi nejisté dluhy zařazují US GAAP záruky, daňové spory, nevyužitá akreditiva apod.

Mezinárodní účetní standardy dříve upravovaly samostatně oblast oběžných aktiv a krátkodobých dluhů ve standardu IAS č. 13 - Vykazování oběžných aktiv a krátkodobých dluhů. Tento standard byl zrušen a nahrazen standardem IAS č. 1 - Zveřejňování účetních výkazů. Podle tohoto standardu se mezi krátkodobé dluhy zařazují závazky splatné na požádání a následující závazky, jejichž likvidace se očekává do jednoho roku od data rozvahy:

1. Bankovní a jiné půjčky.
2. Krátkodobá část dlouhodobých dluhů.
3. Dluhy z obchodních vztahů a výdaje příštích období
4. Rezervy na splatné daně.
5. Splatné dividendy.
6. Výnosy příštích období a předplatné od zákazníků.
7. Nejisté dluhy.

Půjčky přes konec účetního období

Zvláštní technikou kreativního účetnictví patří do oblasti window dressing v oblasti dluhů jsou tzv. půjčky přes konec účetního období. Předpokládejme dvě společnosti X a Y, které mají stejnou hotovost ve výši 1000, stejnou výši pohledávek ve výši 2000 a stejnou výši dluhů 4000.

Společnost Y si půjčí 2 500. Situace v rozvahách obou společností je k datu výkazů následující:

Rozvaha X - vybrané údaje			
Hotovost	1000	Dluhy	4000
Pohledávky	2000		

Rozvaha Y - vybrané údaje			
Hotovost	3500	Dluhy	6500
Pohledávky	2000		

Vypočteme - li některé ukazatele likvidity, získáme tyto výsledky:

Obě společnosti mají stejnou výši pracovního kapitálu (krátkodobá aktiva - krátkodobé dluhy) ve výši -1000.

Ukazatel peněžní likvidity

společnosti X: $\text{hotovost} / \text{dluhy} = 1000 / 4000 = 25 \%$
 společnosti Y: $3500 / 6500 = 54 \%$

Ukazatel pohotovosti likvidity

společnosti X: $(\text{hotovost} + \text{pohledávky}) / \text{dluhy} = 3000 / 4000 = 75 \%$
 společnosti Y: $5500 / 6500 = 85 \%$

U společnosti Y vycházejí ukazatele likvidity příznivěji než u společnosti X. Proto podobné praktiky jsou v mnohých státech přímo zakázány legislativou.

Vykazování výnosů

Prodeje s velkým procentem vratek zboží

Existují mnohá odvětví v oblasti prodeje, ve kterých je velké procento navráceného zboží za plnou náhradu. Mezi toto zboží patří např. knihy, gramofonové desky, kazety, hračky, sportovní potřeby atd. Např. prodejna učebnic na vysoké škole má s knihkupectvím dohodu, že veškeré neprodané knihy budou knihkupectví vráceny s plnou náhradou. Při těchto transakcích existuje problém, ve kterém okamžiku vykázat zboží (u knihkupectví) jako prodané.

Zde je možné se setkat se dvěma přístupy:

1. Celý objem zboží vykázat jako prodaný okamžitě, bez ohledu na možné vratky zboží.

V tomto případě se však může jednat o jeden z případů kreativního účetnictví, protože jednak je v rozvaze nahrazena zásoba pohledávkou (tj. méně likvidní aktivum aktivem více likvidním), jednak reálně existující závazky, plynoucí z vráceného zboží, nejsou v rozvaze uvedeny.

Vykázaná tržba je v tomto případě nadhodnocena.

2. Druhá možnost je nevykázat prodej, dokud kupující zboží nevrátí.

Klíčová otázka tedy zní: za jakých podmínek má být zboží považováno za prodané, má být vyjmuta z rozvahy a vykázána tržba?

Mezinárodní účetní standard č. 18 - Výnosy - řeší tento problém následovně:

Výnosy z prodeje zboží mají být vykázány, pokud jsou splněny všechny následující podmínky:

- a) společnost přenesla na kupujícího všechna podstatná rizika a práva vyplývající z vlastnictví zboží,
- b) společnost nemá na zboží žádný takový vliv, jaký bývá obvykle spojován s jeho vlastnictvím a nemá nad zbožím ani kontrolu,
- c) objem výnosů je spolehlivě měřitelný,
- d) je pravděpodobné, že společnost bude mít z transakce ekonomický prospěch,
- e) přiřazené nebo přiřaditelné náklady se dají v transakci spolehlivě změřit.

Zároveň tento standard uvádí, že pokud rizika z vlastnictví zboží zůstávají na prodávajícím, transakce není prodejem a tržba nemá být vykázána. Příklady takových situací jsou podle IAS č. 18 tyto:

- Pokud společnost převzala závazky, plynoucí z neuspokojivého „výkonu“ prodávané věci a tyto závazky není možno pokrýt vytvořením běžné rezervy na záruční opravy,
- pokud příjem tržby z prodeje závisí na uskutečnění jeho dalšího prodeje kupujícím,
- pokud zboží je nutno instalovat a instalace je podstatnou součástí smlouvy, která ještě nebyla potvrzena,
- pokud má kupující právo odstoupit od koupě z důvodů specifikovaných ve smlouvě a společnost nemá jistotu, že kupující zboží nevrátí.

Podle výše uvedeného standardu by tedy neměla být využívána první z možností (okamžitě vykázání prodeje), protože okamžitě vykázání prodeje v případě velkého procenta vráceného zboží nespĺňuje podmínky, které uvádí standard IAS č. 18.

Podle pokynu Výboru pro účetní standardy z roku 1981, který se týkal přímo tohoto problému, má být zboží s velkým procentem vratek považováno za prodané, pokud je procento vráceného zboží spolehlivě odhadnutelné.

Z tohoto pokynu je však zřejmé, že tento problém bude v praxi trvat i nadále, protože spolehlivost těchto odhadů může být mnohdy velmi sporná a existují odvětví, kdy je procento vráceného zboží naprosto nepředvídatelné.

US GAAP upravují tuto problematiku v samostatné vyhlášce SFAS 48: Uznání tržeb, kde existuje právo na vrácení zboží. Tato vyhláška uvádí šest podmínek, které musejí být splněny, aby mohly být vykázány tržby. Pokud nejsou splněny všechny tyto podmínky, je nutno odložit vykázání tržeb až do okamžiku, kdy právo na vrácení zboží zanikne.

1. Cena zboží je pevně stanovená nebo zjištěitelná v době prodeje.
2. Kupující zaplatil prodejci, nebo má povinnost zaplatit prodejci bez toho, aby tato povinnost byla podmíněna dalším prodejem výrobku.
3. Povinnost kupujícího zaplatit není ovlivněna případným zničením, poškozením nebo krádeží výrobku.
4. Pokud kupující zboží kupuje za účelem dalšího prodeje, musí být samostatnou společností (ne pouze agentem výrobce).

5. Prodejce nemá povinnost pomoci kupujícímu zboží dále prodat.
6. Částka budoucích vratek musí být spolehlivě odhadnutelná.

Snahou této vyhlášky je zabránit činnostem, které jsou nazývány „stuffing the channel“ (hovorově „nacpání kanálů“). Jedná se o praktiku kreativního účetnictví, která spočívá v tom, že výrobce dodá na konci období svým distributorům nadbytečné množství výrobků a okamžitě zaúčtuje tržby s úmyslem nadhodnotit hospodářský výsledek. Pokud neexistuje dohoda o právu distributora na vrácení zboží, nejsou tyto činnosti dokonce ani v rozporu se zněním US GAAP. Záleží tedy na auditorovi, jestli tyto praktiky odhalí a zabezpečí dostatečnou informovanost uživatelů účetních výkazů.

US GAAP uvádějí jako příklad účtování prodejů s možností vratek zboží následující příklad:

(Pozn.: Zadání příkladu včetně částek bylo převzato z publikace: Delaney, Epstein, Adler, Foran: GAAP 97 - Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles 1997, Wiley 1997, ISBN 0-471-16294-9)

Knihkupectví dodalo školnímu obchodu dne 1. prosince 199X 2000 knih v prodejní ceně 45. Pořizovací cena jedné knihy činila 30. Školní obchod má právo na vrácení knih do čtyř měsíců od data dodávky. Knihkupectví obdrží úhradu v období, ve kterém knihy budou prodány. Platby a vratky probíhaly takto:

	Úhrady		Vratky	
	jednotek	částka	jednotek	částka
Prosinec 199X	600	27 000		
Leden 199X+1	500	22 500	40	1800
Únor 199X+1	400	18 000	90	4050
Březen 199X+1	300	13 500	30	1350
	1 800	81 000	160	7 200

V minulosti mělo knihkupectví několik podobných dohod se školními prodejny a podle zkušeností existuje v těchto případech 15 % míra vratek knih.

Pokud bude splněno všech šest podmínek pro uznání tržby, bude situace v účtech knihkupectví zachycena takto:

1. 12. 199X	(1) Pohledávky	90 000	
	Tržby		90 000
31.12. 199X	(2) Peníze	27 000	
	Pohledávky		27 000
	(3) Náklady na prodané zboží	60 000	
	Zásoby		60 000
	(4) Snížení tržeb o odhad vratek (15 % x 2000 ks x 45)	13 500	
	Snížení nákladů na prodané zboží (15 % x 2000 ks x 30)	9 000	
	Výnosy příštích období (15 % x 2000 x 15)		4 500

Zachycení na účtech:

Pohledávky		Tržby	
1.	90 000	2.	27 000
4.	13 500	1.	90 000

Zásoby			Náklady na prod. zboží			
PZ	60 000	3.	60 000	3.60 000	4.	9 000

Peníze			Výnosy PO		
2.	27 000			4.	4 500

Vybrané údaje z rozvahy k 31. 12. 199X					
Pohledávky	63 000	HV	25 500		
Peníze	27 000	Výnosy PO	4 500		

Pozn.: Anglický výraz deferred gross profit je v příkladu vyjádřen pojmem výnosy příštích období. Podle doporučeného uspořádání rozvahy podle US GAAP je však doporučováno, aby byla částka vykazována jako snížení (korekce) aktiv.

Výkaz zisků a ztrát (výsledovka):

Tržby	90 000
Snížení o odhad vratek	-13 500
Náklady na prodané zboží	60 000
Snížení o odhad vratek	-9 000
Zisk	25 500

Účetní operace v roce 199X +1

1. 1. - 31. 3.	(1) Peníze	54 000	
	Pohledávky		54 000
	(2) Zásoby	4 800	
	Snížení výnosů PO	2 400	
	Pohledávky		7 200
31. 3.	(3) Náklady na prodané zboží	4 200	
	Snížení výnosů PO	2 100	
	Tržby		6 300

Zachycení na účtech:

Pohledávky			Tržby			
PZ	63 000	1.	54 000		3.	6 300
		2.	7 200			

Zásoby			Náklady na prod. zboží		
2.	4 800		3.	4 200	

Peníze			Výnosy PO			
PZ	27 000		2.	2 400	PZ	4 500
1.	54 000		3.	2 100		

Vybrané údaje z rozvahy v roce 199X+1					
Pohledávky	1 800	HV	2 100		
Peníze	81 000	Výnosy PO	-----		
Zásoby	4 800				

Pozn.: Pohledávka ve výši 1 800 vyplývá ze 40 knih v ceně 45, které nebyly vráceny do smlouveného termínu.

Pokud není splněna některá z uvedených šesti podmínek, doporučují US GAAP u knihkupectví tento postup:

1. 12. 199X	(1) Pohledávky	90 000	
	Tržby		90 000
31. 12. 199X	(2) Peníze	27 000	
	Pohledávky		27 000
	(3) Náklady na prodané zboží	60 000	
	Zásoby		60 000
	(4) Tržby (snížení)	63 000	
	Náklady na prodané zboží (snížení)		42 000
	Výnosy příštích období	21 000	

Zachycení na účtech:

Pohledávky			Tržby		
1.	90 000	2.	27 000	4.	63 000
				1.	90 000

Zásoby			Náklady na prod. zboží		
PZ		3.	60 000	3.	60 000
				4.	42 000

Peníze			Výnosy PO		
2.	27 000			4.	21 000

Vybrané údaje z rozvahy r. 199X					
Pohledávky	63 000	HV	9 000		
Peníze	27 000	Výnosy PO	21 000		

Výkaz zisků a ztrát (výsledovka) r. 199X:

Tržby	27 000
Náklady na prodané zboží	18 000
Zisk	9 000

Účetní operace v roce 199X+1:

1.1. - 31. 3. 199X+1	(1) Peníze	54 000	
	Pohledávky		54 000
	(2) Náklady na prodané zboží	36 000	
	Výnosy PO	18 000	
	Tržby		54 000
	(3) Zásoby	4 800	
	Výnosy PO	2 400	
	Pohledávky		7 200
	(4) Náklady na prodané zboží	1 200	
	Výnosy PO	600	
	Tržby		1 800

Zachycení na účtech v roce 199X+1:

Pohledávky			Tržby			
PZ	63 000	1.	54 000		2.	54 000
		3.	7 200		4.	1 800

Zásoby		Náklady na prod. zboží	
3.	4 800	2.	36 000
		4.	1 200
Peníze		Výnosy PO	
PZ	27 000	2.	18 000
1.	54 000	3.	2 400
		4.	600
		PZ	21 000

Vybrané údaje z rozvahy r. 199X+1			
Pohledávky	1 800	HV	18 600
Peníze	81 000	Výnosy PO	-----
Zásoby	4 800		

Prodej na splátky

U prodeje zboží na splátky se může jednat o transakci, která trvá i několik let. Vystává proto otázka, kdy účtovat o výnosu z této transakce. V této souvislosti existují v literatuře dva možné přístupy:

1. aktuální přístup - výnos je vykázán v období, kdy je prodej uskutečněn,
2. splátkový přístup - výnos je vykázán vždy v období, kdy je zaplacená příslušná splátka.

Schematické znázornění:

Příklad:

Zboží v hodnotě 100 prodává společnost na čtyřletý splátkový prodej za cenu 120. Splátka v každém období činí 30.

- a) řešení aktuálním přístupem

Zboží		Náklady	
PZ	100	1.	100
Pohledávky		Výnosy	
2.	120	3.	30
		2.	120
Peníze			
3.	30		

1. Vyřazení zboží z aktiv
2. Vykázání výnosu v období, kdy je prodej uskutečněn na aktuální bázi
3. Splátka v prvním období 30

Ve výkazech by se situace promítla takto:

Rozvaha před první splátkou:	
Pohledávky	120
Výsledovka	
Zisk	20

- b) řešení splátkovým přístupem

Tento přístup je používán zejména v USA. Postup pro splátkovou metodu, uvedený v US GAAP by byl

pro uvedený příklad následující:

Zásoba		Náklady	
PZ	100	1.	100
Peníze		Pohledávky	
3.	30	2.	120
		3.	30
Výnosy		Výnosy příštích období	
	2.	4.	5
	4.	2.	20
	5		

1. Vyřazení zboží z aktiv
2. Vznik pohledávky
3. První splátka
4. Rozpouštění časového rozlišení

Odlišnost oproti předchozímu přístupu spočívá ve vykázání těchto operací v okamžiku prodeje na splátky. Podle US GAAP by byla tato situace vykázána takto:

Rozvaha:

Pohledávky z prodeje na splátky (nutno vykázat odděleně od ostatních pohledávek)	120
Výnosy příštích období	20

(Je však doporučováno, aby se výnos příštích období vykazoval spíše jako „Odložený hrubý zisk“ se znaménkem (-) v aktivech)

Výsledovky by se v okamžiku prodeje daná situace nedotkla, protože výnos nebyl v okamžiku prodeje realizován. Při velkých objemech prodejů na splátky bývá zisk z prodeje na splátky uveden jako doplňková informace ve výsledovce (nikoli však jako součást hospodářského výsledku). Po první splátce by byl vykázán ve výsledovce realizovaný zisk ve výši 5.

Výše uvedený příklad nezahrnoval problematiku úroku, která je spojena s prodeji na splátky. Následující příklad účtování splátkového prodeje zahrnuje i oblast úroků.

Příklad:

Společnost prodává na splátky výrobní stroj, jehož pořizovací cena byla 3 750 a prodejní cena 5 000. Částka 1 000 je splatná ihned, částka 4 000 + 10 % úrok bude spláceno v rovnoměrných splátkách po 1 261,88 na konci roku po dobu 4 let.

Procento výnosů, podle něhož se určí výše výnosu po každé splátce se určí podle vztahu:

$$\% \text{ výnosů} = 1 - (\text{pořizovací cena} : \text{prodejní cena})$$

Datum	Splátka	Úrok	Snížení pohledávky	Stav pohledávky	Výnos (snížení pohledávky * % výnosů)
1. 1. 2000				5 000	
1. 1. 2000	1 000		1 000	4 000	250
31. 12. 2000	1 261,88	400	861,88	3 138,12	215,47
31. 12. 2001	1 261,88	313,81	948,07	2 190,05	237,02
31. 12. 2002	1 261,88	219,01	1 042,87	1 147,18	260,72
31. 12. 2003	1 261,88	114,7	1 147,18	—	286,79
					1 250

Účetní operace:

Rok 2000:

1. Vznik pohledávky
2. Vyřazení stroje z evidence
3. Splátka 1 000
4. Vykázání výnosu 250
5. Splátka 1 261,88, vykázání výnosu 215,47

Rok 2001:

6. Splátka 1 261,88, vykázání výnosu 237,02

Rok 2002:

7. Splátka 1 261,88, vykázání výnosu 260,72

Rok 2003:

8. Splátka 1 261,88, vykázání výnosu 286,79

Pohledávka		Výnosy př. období	
1. 5 000	3. 1 000	4. 250	1. 1 250
	5. 861,88	5. 215,47	
	6. 948,07	6. 237,02	
	7. 1 042,87	7. 260,72	
	8. 1 147,18	8. 286,79	

Výnosy běž. období		Peníze	
	1. 3 750	3. 1 000	
	4. 250	5. 1 261,88	
	5. 215,47	6. 1 261,88	
	6. 237,02	7. 1 261,88	
	7. 260,72	8. 1 261,88	
	8. 286,79		

Úrok		Stroj	
	5. 400	PZ	2. 3 750
	6. 313,81		
	7. 219,01		
	8. 114,70		

Náklady	
2. 3 750	

Do výkazů bude situace promítnuta takto:

Rozvaha 2000			
Pohledávka	3138,12	HV	865,47
Peníze	2261,88	VPO	784,53
Stroj	-3750		

Výsledovka 2000			
Náklady	3 750	Tržby	4215,47
		Úrok	400

HV 550,83

Rozvaha 2001			
Pohledávka	2190,05	HV 2000	865,47
Peníze	3523,76	HV 2001	550,83
Stroj	-3750	VPO	547,51

Výsledovka 2001			
		Tržby	237,02
		Úrok	313,81

HV 865,47

Rozvaha 2002			
Pohledávka	1147,18	HV 2000	865,47
Peníze	4785,64	HV 2001	550,83
Stroj	-3750	HV 2002	479,73
		VPO	286,79

Výsledovka 2002			
		Tržby	260,72
		Úrok	219,01

HV 479,73

Rozvaha 2003			
Pohledávka	----	HV 2000	865,47
Peníze	6047,52	HV 2001	550,83
Stroj	-3750	HV 2002	479,73
		VPO	-----

Výsledovka 2003			
		Tržby	286,79
		Úrok	114,7

HV 401,49

Problém splátkového prodeje spočívá zejména ve vysokém riziku možnosti přerušení splátek a tudíž vzniku nedobytné pohledávky u prodávajícího a nadhodnoceného výnosu u prvního - akruálního - přístupu.

V diskusích příslušných institucí, které se v této souvislosti vedou již od 30 let, převládá zejména v Evropě akruální přístup. Výnos z prodeje by se měl vykázat v období, kdy je obchod uzavřen, riziko z přerušení splátek by se však mělo promítnout vytvořením odpovídající rezervy (opravné položky).

Zprostředkovatelské obchody

Při těchto typech obchodů existuje vztah mezi výrobcem, zprostředkovatelem a konečným spotřebitelem. Výrobce předává zboží zprostředkovateli, který jej dále prodává konečnému spotřebiteli. K platbě za zboží může dojít v závislosti na dohodě mezi výrobcem a zprostředkovatelem buď okamžitě nebo až po prodeji zboží konečnému spotřebiteli. V druhém případě se často setkáváme s případem mimobilančního financování. Zprostředkovatelé totiž velmi často v době držení zboží nezachytí toto aktivum do své rozvahy a tudíž nepromítnou ani odpovídající závazek vůči výrobcovi.

Tato forma mimobilančního financování má však i své zastánce, kteří argumentují tím, že pro zprostředkovatele prakticky neexistuje riziko z držení zásoby. Například podle většiny zprostředkovatelských dohod může zprostředkovatel zboží kdykoliv vrátit výrobcovi bez jakékoli újmy. I přes tyto argumenty je ve všech národních úpravách účetnictví respektován požadavek úplnosti účetnictví a proto by daná zásoba a závazky vůči výrobcovi měly být uvedeny v rozvaze zprostředkovatele v době před prodejem zboží konečnému spotřebiteli.

Dlouhodobé stavební smlouvy

Existují tři používané metody pro uznání výnosů z dlouhodobých smluv:

1. Metoda kompletní zakázky (completed - contract method).
2. Metoda nulového zisku (zero profit method).
3. Metoda procenta dokončení (percentage-of-completion method).

US GAAP uvádějí metodu procenta dokončení a metodu kompletní zakázky, IAS 11 - Stavební smlouvy, uvádí metodu procenta dokončení a metodu nulového zisku.

• Metoda kompletní zakázky

Tato metoda uznává výnosy až v době, kdy je zakázka dokončena. Do té doby se v této metodě nevykazují ani náklady, ani výnosy. Veškeré vynaložené náklady se účtují jako nedokončená zakázka do oběžných aktiv.

• Metoda nulového zisku

Tato metoda je obdobná jako metoda kompletní zakázky. Liší se od ní tím, že se náklady a výnosy vykazují průběžně ve shodné výši, a proto je v průběhu účtování stavební smlouvy vykazován nulový zisk.

• Metoda procenta dokončení

Tato metoda uznává výnosy postupně. Výnosy se při této metodě vztahují k nákladům smlouvy, nikoli tedy k inkasu faktur nebo výši faktur. Vykázaný výnos v období se vypočte podle tohoto vztahu:

$$\begin{array}{|l|} \hline \text{Náklady vynaložené do konce roku} \\ \hline \text{Náklady vynaložené do konce roku} \\ \hline \text{+ předpokládané náklady do ukončení zakázky} \\ \hline \end{array} * \begin{array}{|l|} \hline \text{cena zakázky} \\ \hline \end{array} - \begin{array}{|l|} \hline \text{výnosy vykázané v předchozím období} \\ \hline \end{array} = \begin{array}{|l|} \hline \text{vykázaný výnos v období} \\ \hline \end{array}$$

Pozn.: Toto je jedna z možností určení vykázaného výnosu. Lze jej však určit i podle jiných kritérií, např. podle zjištění stavu vykonané práce nebo podle dokončení určité části práce uvedené ve smlouvě.

Příklad: Pramen: Delaney, Adler, Epstein, Foran: GAAP - Interpretation and Application, Wiley, 1992.

Předpokládejme tříletý kontrakt za 500 000, jehož celkové náklady činí 405 000. K příkladu se vztahují následující údaje:

	Rok 1	Rok 2	Rok 3
Kumulované náklady do konce každého roku	150 000	360 000	405 000
Předpokládané náklady, které budou vynaloženy do ukončení zakázky od konce daného roku	300 000	40 000	—
Vydané faktury během roku	100 000	370 000	30 000
Inkaso faktur	75 000	300 000	125 000

Účtování vztahující se ke všem metodám:

	Rok 1		Rok 2		Rok 3	
	MD	D	MD	D	MD	D
Nedokončená zakázka	150 000		210 000		45 000	
Peníze, dluhy, atd.		150 000		210 000		45 000
Pohledávky ze zakázky	100 000		370 000		30 000	
Výnosy příštích období		100 000		370 000		30 000
Peníze	75 000		300 000		125 000	
Pohledávky ze zakázky		75 000		300 000		125 000

Účtování pouze u metody kompletní zakázky:

	Rok 1		Rok 2		Rok 3	
	MD	D	MD	D	MD	D
Výnosy příštích období					500 000	
Náklady na vykázané výnosy					405 000	
Vykázané výnosy						500 000
Nedokončená zakázka						405 000

Účtování pouze u metody nulového zisku:

	Rok 1		Rok 2		Rok 3	
	MD	D	MD	D	MD	D
Výnosy příštích období					500 000	
Náklady na vykázané výnosy	150 000		210 000		45 000	
Vykázané výnosy		150 000		210 000		140 000
Nedokončená zakázka						405 000

Účtování pouze u metody procenta dokončení

	Rok 1		Rok 2		Rok 3	
	MD	D	MD	D	MD	D
Nedokončená zakázka	16 667		73 333		5 000	
Náklady na vykázané výnosy	150 000		210 000		45 000	
Vykázané výnosy		166 667		283 333		50 000
Výnosy příštích období					500 000	
Nedokončená zakázka						500 000

Pro větší názornost uvádím všechny metody účtování též na účtech:

Metoda kompletní zakázky

Nedokončená zakázka		Peníze, dluhy, atd.	
1. 150 000	11. 405 000	3. 75 000	1. 150 000
4. 210 000		6. 300 000	4. 210 000
7. 45 000		9. 125 000	7. 45 000

Pohledávky		Výnosy příštích období	
2. 100 000	3. 75 000	10. 500 000	2. 100 000
5. 370 000	6. 300 000		5. 370 000
8. 30 000	9. 125 000		8. 30 000

Výnosy		Náklady	
	10. 500 000	11. 405 000	

Operace 1. roku:

- Náklady na nedokončenou zakázku
- Vydané faktury
- Inkaso faktur

Operace 2. roku

- Náklady na nedokončenou zakázku
- Vydané faktury
- Inkaso faktur

Operace 3. roku:

- Náklady na nedokončenou zakázku
- Vydané faktury
- Inkaso faktur
- Zúčtování výnosů
- Zúčtování nákladů

Metoda nulového zisku

Nedokončená zakázka		Peníze, dluhy, atd.	
1. 150 000	12. 405 000	3. 75 000	1. 150 000
5. 210 000		7. 300 000	5. 210 000
9. 45 000		11. 125 000	9. 45 000

Pohledávky		Výnosy příštích období	
2. 100 000	3. 75 000	12. 500 000	2. 100 000
6. 370 000	7. 300 000		6. 370 000
10. 30 000	11. 125 000		10. 30 000

Výnosy		Náklady	
	4. 150 000	4. 150 000	
	8. 210 000	8. 210 000	
	12. 140 000	12. 45 000	

Operace 1. roku:

- Náklady na nedokončenou zakázku
- Vydané faktury
- Inkaso faktur
- Zúčtování výnosů a nákladů

Operace 2. roku

- Náklady na nedokončenou zakázku
- Vydané faktury
- Inkaso faktur
- Zúčtování výnosů a nákladů

Operace 3. roku

- Náklady na nedokončenou zakázku
- Vydané faktury
- Inkaso faktur
- Zúčtování nákladů a výnosů, vyřazení nedokončené zakázky a výnosů příštích období

Metoda procenta dokončení:

Nedokončená zakázka		Peníze, dluhy, atd.	
1. 150 000	13. 500 000	3. 75 000	1. 150 000
4. 16 667		7. 300 000	5. 210 000
5. 210 000		11. 125 000	9. 45 000
8. 73 333			
9. 45 000			
12. 5 000			

Pohledávky		Výnosy příštích období	
2. 100 000	3. 75 000	13. 500 000	2. 100 000
6. 370 000	7. 300 000		6. 370 000
10. 30 000	11. 125 000		10. 30 000

Výnosy		Náklady	
	4. 166 667	4. 150 000	
	8. 283 333	8. 210 000	
	12. 50 000	12. 45 000	

Výpočty vykázaných výnosů:

1. rok:
 $(150\ 000 : 450\ 000) * 500\ 000 = 166\ 667$
2. rok:
 $(360\ 000 : 400\ 000) * 500\ 000 - 166\ 667 = 283\ 333$
3. rok:
 $(405\ 000 : 405\ 000) * 500\ 000 - 166\ 667 - 283\ 333 = 50\ 000$

Operace 1. roku:

- Náklady na nedokončenou zakázku
- Vydané faktury
- Inkaso faktur
- Zúčtování poměrné části výnosů a nákladů

Operace 2. roku

- Náklady na nedokončenou zakázku
- Vydané faktury
- Inkaso faktur
- Zúčtování poměrné části výnosů a nákladů

Operace 3. roku

- Náklady na nedokončenou zakázku
- Vydané faktury
- Inkaso faktur
- Zúčtování poměrné části nákladů a výnosů
- Zúčtování nedokončené zakázky v roce dokončení

Výkazy zisků a ztrát metodou **kompletní zakázky**:

Rok 1		Rok 2		Rok 3	
				Náklady na kompletní zakázku 405 000 Zisk 95 000	Výnosy z kompletní zakázky 500 000

Rozvahy metodou **kompletní zakázky**:

Rozvaha r. 1		Rozvaha r. 2		Rozvaha r. 3	
Nedok. zakázka 150 000 Pohledávky 25 000	Dluhy 75 000 Výnosy PO 100 000	Nedok. zakázka 360 000 Peníze 15 000 Pohledávky 95 000	Výnosy PO 470 000	Peníze 95 000	HV 95 000

Výkazy zisků a ztrát metodou **nulového zisku**:

Rok 1		Rok 2		Rok 3	
Náklady na vykázané výnosy 150 000 Zisk 0	Vykázané výnosy 150 000	Náklady na vykázané výnosy 210 000 Zisk 0	Vykázané výnosy 210 000	Náklady na vykázané výnosy 45 000 Zisk 95 000	Vykázané výnosy 140 000

Rozvahy metodou **nulového zisku** (shodné s metodou kompletní zakázky):

Rozvaha r. 1		Rozvaha r. 2		Rozvaha r. 3	
Nedok. zakázka 150 000 Pohledávky 25 000	Dluhy 75 000 Výnosy PO 100 000	Nedok. zakázka 360 000 Peníze 15 000 Pohledávky 95 000	Výnosy PO 470 000	Peníze 95 000	HV 95 000

Výkazy zisků a ztrát metodou **procenta dokončení**

Rok 1		Rok 2		Rok 3	
Náklady na vykázané výnosy 150 000 Zisk 16 667	Vykázané výnosy 166 667	Náklady na vykázané výnosy 210 000 Zisk 73 333	Vykázané výnosy 283 333	Náklady na vykázané výnosy 45 000 Zisk 5 000	Vykázané výnosy 50 000

Rozvahy metodou **procenta dokončení**:

Rozvaha r. 1		Rozvaha r. 2		Rozvaha r. 3	
Nedok. zakázka 166 667 Pohledávky 25 000	Dluhy 75 000 Výnosy PO 100 000 HV 16 667	Nedok. zakázka 450 000 Peníze 15 000 Pohledávky 95 000	Výnosy PO 470 000 HV r. 1 16 667 HV r. 2 73 333	Peníze 95 000	HV r. 1 16 667 HV r. 2 73 333 HV r. 3 5 000

Zhodnocení metod:

Metoda procenta dokončení lépe přiřazuje výnosy k nákladům po dobu zakázky. Metoda kompletní zakázky lépe odpovídá definici zásady opatrnosti v účetnictví. Metoda nulového zisku je obdobou metody kompletní zakázky. Tomu odpovídá i doporučení pro používání těchto metod v US GAAP. **US GAAP** preferují metodu procenta dokončení, pokud jsou však splněny následující podmínky:

1. Uzavřená smlouva jasně specifikuje práva vztahující se ke zboží nebo službám, která jsou poskytována nebo přijímána oběma stranami, podmínky změn a termíny plnění.
2. Očekává se, že kupující může uspokojit své závazky plynoucí ze smlouvy.
3. Očekává se, že dodavatel může uspokojit své závazky plynoucí ze smlouvy.

Dále US GAAP předpokládá možnost spolehlivého odhadu všech veličin, které metoda procenta dokončení vyžaduje, zejména nákladů, které budou vynaloženy do kon-

ce zakázky a odhad stupně rozpracovanosti zakázky. Pokud nelze provést spolehlivé odhady, doporučují US GAAP metodu kompletní zakázky.

V podstatě shodné doporučení uvádí i **Mezinárodní účetní standard** IAS č. 11 - Stavební smlouvy. Standard je v této souvislosti více podrobnější než ustanovení US GAAP a váže použití metody procenta dokončení jednak na splnění určitých podmínek, jednak na typ smlouvy. Pokud se jedná o smlouvu na pevnou cenu, je metoda procenta dokončení použitelná podle IAS č. 11 za těchto podmínek:

1. Celkový výnos ze smlouvy lze spolehlivě měřit.
2. Je pravděpodobné, že ekonomické užítky spojené se smlouvou budou plynout do podniku.
3. Jak náklady na dokončení smlouvy, tak stupeň dokončenosti smlouvy lze spolehlivě měřit k datu sestavení rozvahy.
4. Náklady spojené se smlouvou lze jasně identifikovat a spolehlivě měřit, takže je možné porovnat skutečné náklady s dřívějšími odhady.

V případě smlouvy typu „náklady plus přírážka“ lze metodu procenta dokončení použít, pokud:

1. Je pravděpodobné, že ekonomické užítky spojené se smlouvou budou plynout do podniku.
2. Náklady spojené se smlouvou lze jasně identifikovat a spolehlivě měřit.

Prodej služeb

Prodeje služeb představují velké procento obchodních transakcí ve všech státech (např. v USA více než polovinu veškerých ekonomických transakcí). Z tohoto hlediska je s podivem, že ani Mezinárodní účetní standardy ani US GAAP nevěnují těmto otázkám dostatečnou pozornost. **Mezinárodní účetní standardy** neobsahují samostatný standard pro oblast prodeje služeb. Určitá ustanovení jsou však uvedena ve standardu IAS č. 18 - Výnosy.

Tento standard věnuje problematice výnosů ze služeb část nazvanou Poskytování služeb, která uvádí, že výsledky plynoucí ze služeb by měly být vykazovány k datu uskutečnění transakce, pokud jsou spolehlivě měřitelné. Výsledek plynoucí ze služby je podle IAS č. 18 spolehlivě měřitelný, pokud:

- je spolehlivě měřitelná částka tržby,
- je pravděpodobné, že do podniku bude plynout ekonomický užitek spojený se službou,
- stupeň dokončení transakce je spolehlivě určitelný,
- náklady vztahující se k dané transakci a náklady na její dokončení jsou spolehlivě určitelné.

US GAAP neobsahují žádnou samostatnou vyhlášku pro oblast služeb a je proto nutné aplikovat na tuto oblast ostatní vyhlášky, zejména vyhlášky upravující uznání výnosů společnosti. Je však nutno si uvědomit, že otázka vykazování služeb neobsahuje jen otázku výnosů, ale také otázku nákladů spojených se službou, a proto by byla samostatná úprava problematiky více než potřebná.

Samostatné standardy pro tuto oblast by byly vhodné též z důvodů, že v praxi je mnohdy nejednoznačné, jednalo se o prodej služby nebo o prodej zboží, který je spojen se službou. Příkladem takových situací je prodej stroje včetně kompletní údržby nebo prodej zboží se zárukou oprav.

Vykázání výnosů ze služby

Existují čtyři metody, podle kterých je možno vykázat výnos ze služby:

1. metoda specifického výkonu (specific performance method),
2. metoda proporcionalního výkonu (proportional performance method),
3. metoda kompletního výkonu (completed performance method),
4. metoda inkasa (collection method).

Metoda *specifického výkonu* se týká služeb, jejichž obsahem je pouze jedna skutečnost. Vykazuje výnosy ze služby poté, co tato skutečnost nastane. Např. brokerská firma vykáže výnos v podobě provize po prodeji klientovy investice.

Metoda *proporcionalního výkonu* se používá, pokud se služba skládá z několika stejných nebo podobných činností. Např. firma na odvoz odpadků může vykázat výnosy každý týden.

Pokud se služba skládá z několika nestejných, ale jednoznačně definovatelných činností, výše výnosu může být určena např. podle tohoto vztahu:

Přímé náklady jednotlivé činnosti
Celkový odhad přímých nákladů * celkové výnosy ze služby na službu

Tento přístup může používat například korespondenční škola, jejíž služby zahrnují výuku, zkoušky a hodnocení zkoušek.

Pokud služba obsahuje neurčité množství činností v omezeném časovém úseku může být výnos vykazován rovnoměrně v daném období. Např. posilovna může vykazovat výnosy rovnoměrně po dobu členství jednotlivých členů.

Pozn.: Tuto metodu uvádí i Mezinárodní účetní standard IAS č. 18 - Výnosy, avšak pod označením Metoda procenta dokončení.

Metoda **kompletního výkonu** vykazuje výnosy ze služeb po jejich dokončení. Tato metoda se používá, pokud se služba skládá z několika dílčích činností, avšak finální činnost je tak podstatná, že bez ní nelze považovat transakci za dokončenou. Například přepravní firma může zboží balit, nakládat a transportovat, avšak finálním aktem je doručení zboží a jeho předání zákazníkovi. Proto přepravní firma vykáže výnosy až po předání zboží zákazníkovi. Tato metoda by se měla používat též v případech, kdy se služba skládá z neurčitého počtu činností v neurčitém časovém úseku.

Metoda *inkasa* by se měla použít, pokud existují pochybnosti o inkasu pohledávek ze služeb. Tato metoda vykazuje výnosy v době, kdy je služba zaplacená.

Příklad možností kreativního účetnictví při vykázání výnosů ze služeb:

Škola zabývající se výukou potápění organizuje kurzy potápění, které trvají 4 týdny. Na konci kurzu uchazeč složí zkoušku a je mu vydán průkaz potápěče, který je mezinárodně platný a proto jeho vyhotovení trvá přibližně 6 týdnů od ukončení kurzu (je zhotovován v zahraničí).

Uchazeč, který se přihlásil do kurzu zaplatil dne 15. 5. kursovné ve výši 400, výuka byla zahájena dne 1. 6. a trvala 4 týdny. Dne 10. 8. došel ze zahraničí průkaz potápěče.

Řešení metodou specifického výkonu:

Metoda specifického výkonu není vhodná pro účtování tohoto příkladu, protože služba nezahrnuje pouze jednu činnost.

Řešení metodou proporcionalního výkonu:

Výnosy		Výnosy příštích období	
2.	100	2.	100
3.	100	3.	100
4.	100	4.	100
5.	100	5.	100
		1.	400

Peníze	
1.	400

1. Příjem kursového dne 15. 5.
2. Výnosy 1. týden
3. Výnosy 2. týden
4. Výnosy 3. týden
5. Výnosy 4. týden

Řešení je založeno na předpokladu rovnoměrného vykazování výnosů po dobu trvání kursu. Toto řešení může mít další varianty při vykazování výnosů, např. jejich určování v závislosti na nákladech školy (viz popis metody výše).

Metoda **kompletního výkonu**:

Výnosy		Výnosy příštích období				
	2.	400	2.	400	1.	400

Peníze	
1.	400

1. Příjem kursového dne 15. 5.
2. Vykázání výnosů dne 10. 8., kdy přišel průkaz potápěče (kompletní výkon)

Metoda **inkasa**:

Výnosy		Peníze		
	1.	400	1.	400

1. Vykázání výnosů dne 15.5.

Vykazování nákladů vztahujících se ke službám

Obecně by se náklady, vztahující se ke službám, měly vykazovat v době, kdy jsou vykazovány jim odpovídající výnosy.

Náklady vztahující se ke službám lze klasifikovat takto:

1. Počáteční přímé náklady (initial direct costs).
2. Přímé náklady (direct costs).
3. Nepřímé náklady (indirect costs).

Počáteční přímé náklady souvisejí přímo se vznikem smlouvy o službě. Zahrnují právní poplatky, provize, mzdové náklady spojené se vznikem služby apod.

Přímé náklady jsou náklady, které mají jednoznačný vztah ke službě. Jedná se například o práci servisních techniků a spotřebu náhradních dílů.

Nepřímé náklady zahrnují např. náklady při tvorbě rezervy na nedobytné pohledávky, náklady vedení a administrativy, náklady na reklamu, odpisy, nájemné apod.

Pro vykazování těchto skupin nákladů uvádí literatura: **Nepřímé náklady** by se měly účtovat do nákladů bezprostředně při jejich vzniku, nehledě na výnosy ze služby.

Vykazování **počátečních přímých nákladů a přímých nákladů** závisí na metodě vykazování výnosů ze služby.

Při metodě specifického výkonu a metodě kompletního výkonu by měly být tyto náklady vykazovány v době, kdy jsou vykazovány výnosy ze služby, to znamená, že pokud byly náklady vynaloženy v jiném období než jsou vykázány výnosy, měly by se časově rozlišit.

Při metodě proporčního výkonu by se měly náklady vykazovat v době, kdy jsou vykázány výnosy, což opět znamená nutnost jejich časového rozlišení. V praxi je však vynaládání přímých nákladů většinou úzce časově spojeno s tokem výnosů ze služby, a proto jsou účtovány přímo do nákladů.

V případě metody inkasa, která by se však měla v praxi používat pouze v případech vysokého rizika nedobytnosti pohledávek, plynoucích ze služeb, by se počáteční přímé náklady a přímé náklady měly vykazovat v době jejich vzniku.

Prodeje nemovitostí

Podstatou každého prodeje majetku je transfer rizika a předání vlastnictví kupujícímu. Při některých prodejích ne-

movitostí však není riziko a vlastnictví jednoznačně předáno. Otázka tedy zní: Kdy má prodávající vykázat výnos z prodeje?

Existuje několik metod pro vykázání výnosů z prodeje nemovitostí:

- Plně akruální metoda (full accrual method).
- Zálohová metoda (deposit method).
- Metoda náhrady nákladů (cost recovery method).
- Splátková metoda (instalment method).
- Metoda redukovaného zisku (reduced profit method).
- Metoda procenta dokončení (percentage - of- completion method).

Akruální metoda - metoda, podle níž se vykazují výnosy z prodeje nemovitostí v okamžiku prodeje. Tato metoda by se měla užívat při splnění dvou podmínek:

1. Zisk je určitelný, tj. inkaso prodejní ceny lze důvodně předpokládat nebo lze spolehlivě odhadnout vyšší nevyinkasované částky.
2. Prodávající nemusí po prodeji uskutečňovat žádné další aktivity pro to, aby mohl částku zisku vydělat.

Použití této metody má však velká omezení a existuje mnoho podmínek, které musejí být splněny, aby mohlo být touto metodou účtováno.

Kromě uvedených dvou podmínek obsahuje metoda i další kritéria:

- prodej je uskutečněn,
- počáteční i následné platby jsou adekvátní tomu, aby demonstrovaly úmysl kupujícího majetek zaplatit,
- pohledávky prodávajícího nejsou podřízeny zájmům třetí strany,
- prodávající převedl na kupujícího rizika a vlastnictví majetku v transakci, která svou podstatou znamenala prodej majetku a není již v souvislosti s majetkem nijak angažován.

Např. US GAAP v této souvislosti velmi podrobně popisují všechna výše uvedená kritéria. Pro zajímavost uvádím např. tabulku adekvátní výše počáteční platby (v procentech z prodejní ceny), která je uvedena jako příloha vyhlášky SFAS 66:

Typ majetku:	Minimální platba v procentech
Pozemky	
Držené pro komerční, průmyslové, kultivační účely do dvou let od data prodeje	20
Držené pro komerční, průmyslové, kultivační účely více než dva roky od data prodeje	25
Komerční a průmyslový majetek	
Úřady a průmyslové budovy, nákupní centra atd:	
Majetek určený k pronájmu na dlouhodobém základě více stranám s uspokojujícím úvěrovým hodnocením	10
Majetek k pronájmu jednomu nájemci s uspokojujícím úvěrovým hodnocením	15
Ostatní	20
Další majetek (hotely, lodě apod.):	15 - 25
Obytné domy:	
Jako trvalé bydliště	10 - 15
Jako přechodné bydliště nebo rekreační domy	15 - 25
Rodinné domky:	
Jako trvalé bydliště	5
Přechodné bydliště nebo rekreační dům	10

Zálohová metoda

Podle této metody se platby od kupujícího účtují u prodávajícího jako přijaté zálohy. Proávající nadále uvádí majetek a odpovídající dluhy ve své rozvaze, dokud není kontrakt zrušen nebo naopak potvrzen.

Používá se v případech, kdy se jedná spíše o předkupní právo než o skutečný prodej. V tomto případě prodávající nevykazuje žádné tržby ani pohledávky. Proávající také pokračuje v odpisování majetku.

Metoda nábrady nákladů

Metoda, která časově rozlišuje vykázání výnosů z prodeje nemovitostí, dokud se nepokryjí náklady na prodaný majetek. Tato metoda se používá, pokud si prodávající není jist návratností nákladů z důvodů problémů kupujícího. Do doby úhrady nákladů se při této metodě nevykazují výnosy.

Příklad (Pramen: Delaney, Adler, Epstein, Foran: GAAP, Interpretation and application of Generally Accepted Accounting Principles:

Předpokládejme, že 1. ledna roku X společnost A koupila pozemek v hodnotě 365 000 od společnosti B. Bylo dohodnuto, že z prodejní ceny bude částka 15 000 splatná okamžitě v hotovosti, dále společnost A přebírá hypotéku v částce 200 000, která bude splácena po dobu 20 let a zbylá částka 150 000 bude splácena společnosti B po dobu 10 let. Prodej byl uskutečněn, avšak počáteční platba je menší než minimálně požadovaná částka a společnost B si není jistá návratností nákladů v případě, že se společnost A dostane do potíží. Náklady u společnosti B činily 300 000.

U společnosti B bude situace účtována takto:

1.1. roku X	Pohledávka 1	150 000
	Splatná hypotéka	200 000
	Peníze	15 000
	Tržby z prodeje pozemku	365 000
	Tržby z prodeje pozemku	365 000
	Pozemek	300 000
	Výnosy příštích období	65 000

Situace 1:

Hypotéka ve výši 200 000 byla převzata s rekurem (riziko zůstalo u prodávajícího). Bezprostředně po prodeji byla výše neuhrazených nákladů vypočtena takto:

Pozemek	300 000
Minus platba v hotovosti	-15 000
Neuhrazené náklady	285 000

Pohledávka 1 byla vykázána takto:

Pohledávka 1	150 000
Minus: Výnosy příštích období	- 65 000
	= 85 000

Koncem roku společnost A zaplatila částku 26 547,64 (8 547,64 jistina a 18 000 úrok) z pohledávky 1 a částku 23 491,94 (3 491,94 jistina a 20 000 úrok) z hypotéky. K 31.12. byly neuhrazené náklady vypočteny takto:

Předchozí neuhrazené náklady:	285 000
Minus: inkaso pohledávky 1	-26 547,64
inkaso pohledávky 2	-23 491,94
Neuhrazené náklady	234 960,42

Pohledávky budou v rozvaze k 31.12. vykázány takto:

Pohledávka 1 (150 000- 8 547,64)	141 452,36
Minus: Výnosy příštích období (65 000 + 18 000)	83 000
	=58 452,36

Situace 2:

Hypotéka byla převedena bez rekursu (kupující převzal veškerá rizika). Neuhrazené náklady budou v tomto případě odlišné. Bezprostředně po prodeji budou neuhrazené náklady vypočteny takto:

Pozemek	300 000
Minus platba v hotovosti	-15 000
Dluh bez rekursu převedený na A	-200 000
Neuhrazené náklady	85 000

Po inkasu částek na konci roku budou neuhrazené náklady přepočteny takto:

Předchozí neuhrazené náklady:	85 000
Minus: Inkaso pohledávky 1	26 547,64
Neuhrazené náklady	58 452,36

Při této metodě by měla být vykázána ve výkazu zisků a ztrát výše tržby z prodeje nemovitostí, výše nákladů spojených s prodejem a výše výnosů příštích období. V dalších obdobích, po úhradě nákladů, budou skutečné výnosy vykázány jako samostatná položka výkazu zisků a ztrát.

Splátková metoda

Při této metodě se přijaté platby u prodávajícího rozdělují na část pokrývající náklady a část tvořící zisk. Poměr, ve kterém se platby rozdělují, je určen jako vztah mezi prodejní cenou a celkovými náklady. Proávající vykazuje zisk při každé přijaté platbě, pokud je pohledávka bez rekursu (kupující přebírá rizika vůči třetí osobě). V praxi se může konkrétní zachycení situace ve výkazech lišit v závislosti na míře rizika u pohledávek. V praxi se metoda používá zejména při nedostatečně vysoké počáteční platbě.

Příklad:

Předpokládejme, že společnost A prodává společnosti B nekultivovanou půdu za 2 000 000. Společnost B okamžitě hradí částku 300 000 v hotovosti. Dále společnost B přebírá existující hypotéku ve výši 1 000 000 s rekurem, tzn. riziko ve vztahu ke třetí osobě zůstává na společnosti A. Zbylá částka ve výši 700 000 bude splácena v odpovídajících částkách jistiny a úroku po dobu 10 let. Náklady na nákup půdy u společnosti A činily 1 200 000. Společnost B hodlá půdu okamžitě kultivovat pro komerční účely.

1. Výpočet prodejní ceny:

Platba v hotovosti	300 000
První hypotéka	1 000 000
Druhá pohledávka	700 000
Prodejní cena	2 000 000
2. Počáteční platba 300 000
3. Doporučená minimální počáteční investice se pohybuje v rozmezí 400 000 až 850 000.

Je patrné, že počáteční investice je nedostatečná. V důsledku tohoto faktu by měla být použita splátková metoda. Výše celkového zisku z prodeje půdy činí 800 000 (2 000 000 - 1 200 000).

Procento vykázáných výnosů z každé platby činí 40 (800 000 : 2 000 000).

Pokud by společnost B zaplatila v roce prodeje částku 50 000 z jistiny první hypotéky a 70 000 z jistiny druhé pohledávky, vykázala by společnost A tento zisk:

Zisk z počáteční platby (300 000 * 40%)	120 000
Zisk z plateb jistin:	
První pohledávka (50 000 * 40%)	20 000
Druhá pohledávka (70 000 * 40 %)	28 000
Celkový zisk vykázáný v roce prodeje	168 000

Pokud by byla hypotéka převedena na společnost B bez rekursu, vykázala by společnost A v roce prodeje tento zisk:

Zisk z počáteční platby (300 000 * 40%)	120 000
Zisk z převodu hypotéky bez rekursu (1 000 000 * 40%)	400 000
Zisk z platby jistiny druhé pohledávky	28 000
Celkový zisk v roce prodeje	548 000

Metoda redukování zisku

Tato metoda by se měla používat, pokud prodej byl potvrzen, počáteční platba je dostatečně vysoká, ale další platby nedemonstrují jednoznačně vůli kupujícího dostát svým závazkům. Jako příklad lze uvést smlouvy o prodeji půdy, kdy platby mohou trvat po dobu např. 30 let. (Obvyklá maximální doba těchto smluv by neměla překročit 20 let). Při této metodě prodávající redukuje zisk v roce prodeje. Částka redukce se vypočte jako rozdíl mezi nominální hodnotou pohledávky, jejíž splatnost převyšuje doporučenou dobu, a současnou hodnotou jejich ročních splátek po doporučenou dobu při použití obvyklé tržní úrokové míry.

Příklad:

Předpokládejme, že společnost A prodává půdu společnosti B za cenu 2 000 000. Náklady spojené s prodejem činily u společnosti A 1 600 000. Smlouva je uzavřena za těchto podmínek:

Počáteční platba v hotovosti	500 000
První hypotéka splatná třetí osobě (platby v pravidelných splátkách jistiny a 12% úroku, 133 887 splatných na konci roku po dobu 20 let)	1 000 000
Druhá hypotéka splatná společnosti A (platby ve splátkách jistiny a 10 % úroku, 53 039 splatných na konci roku po dobu 30 let)	500 000
Cena celkem	2 000 000

Doba splatnosti druhé hypotéky (pohledávky prodávajícího) převyšuje maximální doporučenou dobu. Z toho důvodu by měla být situace řešena metodou redukování zisku. Předpokládejme, že tržní úroková míra u podobných smluv činí 14%.

Současná hodnota částky 53 039 ročně za dvacet let při úroku 14 % je 351 278 (53 039 * 6,623). Hrubý zisk z prodeje (400 000) je redukován o rozdíl mezi nominální hodnotou pohledávky prodávajícího (500 000) a částkou 351 278, který činí 148 722. Vykázaný zisk v roce prodeje se určí jako prodejní cena minus náklady na prodej, minus částka redukce. Redukovaný zisk v roce prodeje bude určen takto:

Prodejní cena	2 000 000
Minus: Náklady	1 600 000
Redukce	148 722
Redukovaný zisk	251 278

Po uplynutí doporučené doby (v tomto případě 20 let) bude hodnota pohledávek v rozvaze nulová. Částka redukce zisku (148 722) bude vykázána v letech 21 až 30.

Metoda procenta dokončení byla popsána v části věnované stavebním smlouvám.

Jak již bylo uvedeno, US GAAP upravují tuto problematiku ve vyhlášce SFAS 66. Tato vyhláška uvádí všechny výše uvedené metody účtování prodeje nemovitostí, včetně příkladů jejich použití.

Mezinárodní účetní standardy tuto problematiku samostatně neupravují. Mezinárodní účetní standard IAS č. 16 - Pozemky, budovy a zařízení se prodejem nemovitostí nezabývá vůbec, proto je v těchto případech nutné vyjít z úpravy standardu IAS č. 18 - Výnosy, který obsahuje odpovídající ustanovení v části, týkající se prodeje zboží, kterou lze aplikovat i na problematiku prodeje nemovitostí. Tato ustanovení byla popsána v části zabývající se problematikou zboží v této práci.

Boj proti kreativnímu účetnictví

Položme si tedy otázku, jak lze proti kreativnímu účetnictví bojovat. Ze zahraničních studií na téma kreativní účetnictví vplynuly následující názory:

- Přijetí detailnějších předpisů pro účetnictví.
- Přijetí striktnějších standardů.
- Více standardů zaměřit cíleně na problémové oblasti.
- Více požadavků na zveřejňování.
- Více upřednostňovat obsah před formou.

Předpokladem boje proti kreativnímu účetnictví je znalost problematiky ze strany uživatelů účetních výkazů a zejména auditorů. Je však nutno si uvědomit skutečnost, že na toto téma existuje ve světě minimum literatury a také fakt, že mnohdy jsou techniky kreativního účetnictví vytvořeny přímo na míru danému podniku. Proto je jejich odhalení velmi obtížnou záležitostí. Z tohoto důvodu začínají v některých státech vznikat přímo specializované organizace, jejichž úkolem je boj proti kreativnímu účetnictví. Např. ve Velké Británii vznikla na počátku 90. let organizace s názvem Financial Reporting Review Panel, která byla založena za účelem kontroly účetnictví podniků. Tato organizace je financována ze zdrojů, plynoucích jed-

nak z účetní profese, jednak z vládních zdrojů. Organizace provádí na požádání třetích osob přezkoumání účetních výkazů ve vztahu ke kreativnímu účetnictví a publikuje své závěry v tisku. Při publikování těchto zpráv je zároveň zveřejněn přístup daného podniku k danému problému, popř. návrhy vedení podniku k nápravě situace.

Příkladem tiskové zprávy, publikované organizací Financial Reporting Review Panel, je hodnocení sítě hotelů Forte z února 1992:

Obsah této zprávy se týká chyb, nalezených v účetních výkazech tohoto podniku, v oblastech:

1. aktivace úroku,
2. opatření, týkajících se nákladů na informační technologie,
3. absence odpisů některých druhů majetku,
4. časové rozpory mezi účetními výkazy a datem zprávy auditora.

Ze strany podniku nedošlo k žádnému uspokojivému vysvětlení, i když některé dodatečné informace, týkající se odpisové politiky, byly obsaženy v následných účetních výkazech.

Pramen: Barnet, Whelan : Creative Accounting and the cross-eyed javelin thrower, Wiley, 1999, ISBN 0 471 98835 9 (volný překlad)

Je otázkou, jak úspěšná bude tato organizace v boji proti kreativnímu účetnictví. I přes výše uvedené možnosti prezentace společností, provádějících kreativní účetnictví, v tisku, a dokonce několik vyhraných soudních sporů s podniky, charakterizuje předseda Rady pro účetní standardy ve Velké Británii, sir David Tweedie, činnost této organizace takto:

„Jsme jako šilhavý oštěpař soutěžící na Olympijských hrách: nemůžeme vyhrát, ale zvedneme davy na ochozech ze sedadel!“

Dalším příkladem boje proti kreativnímu účetnictví jsou přímo jednotlivé linie snah o harmonizaci účetnictví. Řešení otevřených otázek účetnictví, uvedené v textu Direktiv Evropské unie, Mezinárodních účetních standardů i US GAAP je uvedeno přímo v příslušných kapitolách této práce. Některé standardy, podle mého názoru, vznikly přímo jako obrana před kreativním účetnictvím. Proto, vzhledem k tomu, že jsem si vědoma, že řešení příslušných otázek je v textu Mezinárodních účetních standardů i US GAAP daleko podrobnější, než uvádím ve své práci, ráda bych naopak podrobně ukázala úpravu problematiky, která vznikla, podle mého názoru, v IAS i US GAAP jako obrana před kreativním účetnictvím.

Jak vyplývá z textu této práce, typickým příkladem kreativního účetnictví je záměrné provádění chyb v účetnictví nebo usku- tečňování změn v účetní politice. Chyby nebo změny v účetní politice jsou prováděny se záměrem zkreslení vypovídací schopnosti účetních výkazů. Zamezit těmto praktikám se snaží jak Mezinárodní účetní standardy, tak US GAAP.

Příklad boje proti kreativnímu účetnictví v IAS

Základní chyby a změny v účetních politikách

Mezinárodní účetní standardy řeší problematiku základních chyb a změn v účetní politice standardem 8 - Čistý zisk nebo ztráta za období, základní chyby a změny v účetní politice. Tento standard vstoupil v platnost 1. ledna 1995 a nahradil původní standard IAS 8 - Neobvyklé položky a položky předcházejícího období a změny v účetní politice.

Standard se zabývá způsobem vykazování zisku či ztráty z běžné činnosti a mimořádných položek ve výsledovce, zveřejňováním a vykazováním změn v účetní politice přijaté podnikem, změnami v účetních odhadech a otázkou oprav tzv. základních chyb v účetnictví.

Standard definuje tyto pojmy:

Základní (podstatné) chyby - fundamental errors:

Chyby zjištěné v běžném období, které jsou tak významné, že výkazy finančního účetnictví jednoho nebo více předcházejících období nemohou být nadále pokládány za spolehlivé k datu jejich zveřejnění.

Účetní politiky - Accounting policies

Specifické principy, základny, konvence, pravidla a postupy přijaté společností pro přípravu a zveřejňování výkazů finančního účetnictví.

Změny v účetních odhadech

Změny v účetních odhadech bývají někdy mylně ztotož-

ňovány s chybami v účetnictví. Tyto změny se však podle IAS 8 nepovažují za opravy chyb, proto mají odlišné řešení. Jako příklady účetních odhadů uvádí IAS 8 odhady výše nedobytných pohledávek, výše neprodejných zásob z důvodu zastarání, dobu životnosti majetku nebo změny v očekávaném využití odepisovaného majetku. Změny v účetních odhadech se mají zahrnout do výkazů v období změny, popř. i v obdobích následujících. Nemají se tedy promítat do výkazů minulých účetních období. Standard uvádí, že podstata a částka každé významné změny v účetním odhadu by měla být zveřejněna. Pokud není možné částku změny vyčíslit, měla by být tato skutečnost zveřejněna.

Změna by měla být vykázána ve stejné položce výkazu, která byla pro odhadovanou veličinu používána dosud.

Základní chyby

Z hlediska významu a vlivu na vykázané údaje rozlišuje standard dva typy (skupiny) chyb zjištěných v běžném období, k nimž však došlo v jednom či více předcházejících obdobích:

1. chyby, které mají jen nepodstatný vliv na údaje vykázané v účetních výkazech příslušných období. Mohou vzniknout v důsledku matematických (resp. početních) omylů, chybnou aplikací účetní politiky, nesprávným výkladem zachycované skutečnosti, popř. i podvodem nebo přehlédnutím. Oprava těchto chyb se normálně provádí v běžném účetním období, t.j. v období jejich zjištění tak, že se promítne do čistého zisku (ztráty) tohoto období.

2. chyby, které mají takový význam, že účetní výkazy jednoho či více předcházejících období nelze, k datu jejich zveřejnění, považovat za spolehlivé. Označují se jako chyby základní, fundamentální (podstatné). Podle standardu by mělo jít o výjimečné případy. Např. do účetních výkazů předchozího účetního období byly zahrnuty významné částky nedokončené výroby a pohledávek z titulu uzavřených podvodných smluv, které jsou právně nevynutitelné. Oprava základních chyb, které se týkají předchozích období, se provádí podle IAS 8 buď přepracováním (přepočtem) účetních výkazů za minulá období tak, aby byla zajištěna srovnatelnost vykazovaných informací, nebo minimálně poskytnutím dodatečných (doplňkových) pro forma informací.

V souladu s tím uvádí standard pro opravu základních chyb dvě řešení:

Základní řešení:

Standard 8 uvádí v § 34 k základnímu řešení:

Částka opravy základní chyby, vztahující se k předcházejícím obdobím, by měla být vykázána jako úprava počátečního stavu nerozdělených zisků. Srovnatelné informace by měly být přepočteny, pokud není nemožné tak učinit.

Předchozí požadavek znamená, že účetní výkazy za dané období (včetně srovnatelných informací za předchozí období) jsou předkládány tak, jako by byla základní chyba opravena již v období, kdy k ní došlo. V důsledku toho je částka opravy, která se týká každého z předchozích období, zahrnuta do čistého zisku (ztráty) příslušného období.

Dílčí problém, který zde může vzniknout, se týká té složky opravné částky, která se vztahuje k obdobím, která předcházela období, která se zahrnují do srovnávacích účetních výkazů. (Např. srovnávací výkazy zahrnují údaje posledních pěti účetních období, základní chyba však vznikla dříve). Pro takový případ doporučuje standard úpravu počátečního zůstatku nerozděleného zisku v prvním období (tj. nejzazším období), za které jsou srovnatelné informace účetních výkazů zveřejňovány. Je třeba doplnit, že standard nepožaduje striktně přepočtení účetních výkazů, které již byly schváleny

akcionáři či registrováni u regulačních orgánů. Umožňuje však, aby národní úprava účetnictví jejich přepočty vyžadovala.

Při základním řešení by měla společnost zveřejnit:

- podstatu základní chyby,
- částku opravy za běžné období a za každé předcházející období,
- částku opravy, která se vztahuje k období, která předcházela srovnávací výkazy,
- skutečnost, že srovnávané informace byly přepočteny, nebo že tak nelze učinit.

Povolené alternativní řešení

Standard 8 uvádí v § 38 k alternativnímu řešení:

Částka opravy základní chyby může být zahrnuta v určité čisté zisku nebo ztráty za běžné období. Srovnatelné informace by měly být zveřejněny v takové podobě, jakou měly v účetních výkazech předcházejících období. Doplnková forma informace zhotovená v souladu se zněním § 34 by měla být zveřejněna, pokud není nemožné tak učinit.

Povolené alternativní řešení spočívá v promítnutí opravy chyby do výkazů běžného období se současným uvedením, jak by vypadaly přepočtené výkazy za období, kdy k chybě došlo (tzv. pro forma informace).

Při povoleném alternativním řešení by společnost měla zveřejnit:

- podstatu základní chyby,
- částku opravy obsaženou v čistém zisku nebo ztrátě za běžné období,
- částku opravy v každém období, za které je přepočten zveřejňován a částku opravy, která se vztahovala k období, která předcházela srovnávací výkazy. Pokud není přepočten možno provést, je nutno tento fakt uvést.

Poznámka: Prakticky se aplikace základního řešení provádí podle IAS (a jak bude uvedeno dále i podle US GAAP) v tzv. srovnávacích výkazech (comparative statements). Tyto výkazy obsahují kromě výsledků běžného období také výsledky za předcházejících několik let a jsou publikovány jako součást výroční zprávy.

Mezinárodní účetní standard IAS 8 uvádí následující příklad:

Poznámka: Uvedené příklady jsou převzaty přímo z textu Mezinárodních účetních standardů. Jak IAS, tak i US GAAP ilustrují problematiku na výkazu zisků a ztrát a na výkazu, jehož originální název je Statement of Retained Earnings. Výraz retained earnings bývá v literatuře různě překládán - nejčastěji jako „nerozdělené zisky“. Doslovný překlad tohoto výrazu je „zadržené výdělnky“. V českém ekvivalentu se jedná o část vlastního kapitálu, která je tvořena tou částí zisku společnosti, která nebyla rozdělena mezi vlastníky. V tomto textu je tento výkaz označován jako „výkaz nerozdělených zisků (výkaz změn ve vlastním kapitálu)“. Tento výkaz je podle IAS i podle US GAAP povinnou součástí sady účetních výkazů. Může být buď ve formě výkazu nerozdělených zisků, kdy změny v ostatních položkách vlastního kapitálu jsou uvedeny v příloze, nebo ve formě kompletního výkazu o změnách ve vlastním kapitálu.

V průběhu období 19X2 zjistila společnost Beta, že zboží, které bylo prodáno v průběhu období 19X1 bylo nesprávně vedeno v zásobách k 31. 12. 19X1 v částce 6 500.

Účetnictví za rok 19X2 vykazovalo tržby ve výši 104 000, náklady na prodané zboží ve výši 86 500 (včetně částky 6 500 chybně vedené v počátečních zásobách), a daň ze zisku ve výši 5 250.

Společnost Beta vykázala v roce 19X1:

Tržby	73 500
Náklady na prodané zboží	-53 500
Zisk z běžné činnosti před zdaněním	20 000
Daň ze zisku	- 6 000
Čistý zisk	14 000

Počáteční stav nerozděleného zisku v roce 19X1 činil 20 000 a konečný stav činil 34 000.

Sazba daně ze zisku byla v letech 19X1 a 19X2 30 %.

Vybrané údaje z výkazu zisků a ztrát při základním řešení:

	19X2	19X1 (přepočteno)
Tržby	104 000	73 500
Náklady na prodané zboží	- 80 000	-60 000
Zisk z běžné činnosti před zdaněním	24 000	13 500
Daň ze zisku	-7 200	- 4 050
Čistý zisk	16 800	9 450

Vybrané údaje z výkazu nerozděleného zisku (výkazu změn ve vlastním kapitálu) při základním řešení:

	19X2	19X1 (přepočteno)
Původně vykázaný počáteční stav nerozděleného zisku	34 000	20 000
Oprava základní chyby (částka upravena o daň ze zisku v částce 1 950)	- 4 550	
Přepočtený počáteční stav nerozděleného zisku	29 450	20 000
Čistý zisk	16 800	9 450
Konečný stav nerozděleného zisku	46 250	29 450

Vybrané údaje z přílohy při základním řešení:

Zboží, které bylo prodáno v roce 19X1 bylo nesprávně zahrnuto v zásobách k 31. prosinci 19X1 v částce 6 500. Účetní výkazy za období 19X1 byly přepočteny za účelem opravy této chyby.

Vybrané údaje z výkazu zisků a ztrát při povoleném alternativním řešení:

	Pro forma			
	19X2	19X1	19X2*	19X1*
Tržby	104 000	73 500	104 000	73 500
Náklady na prodané zboží	-86 500	-53 500	-80 000	-60 000
Zisk z běžné činnosti před zdaněním	17 500	20 000	24 000	13 500
Daň ze zisku (včetně důsledků opravy základní chyby)	-5 250	-6 000	-7 200	-4 050
Čistý zisk	12 250	14 000	16 800	9 450

* přepočteno

Vybrané údaje z výkazu nerozdělených zisků (výkazu změn ve vlastním kapitálu) při povoleném alternativním řešení:

	Pro forma			
	19X2	19X1	19X2*	19X1*
Původně vykazaný počáteční stav nerozděleného zisku	34 000	20 000	34 000	20 000
Oprava základní chyby (částka upravena o daň ze zisku ve výši 1950)			-4 550	
Přepočtený počáteční stav nerozděleného zisku	34 000	20 000	29 450	20 000
Čistý zisk	12 250	14 000	16 800	9 450
Konečný stav nerozděleného zisku	46 250	34 000	46 250	29 450

* přepočteno

Vybrané údaje z přílohy při povoleném alternativním řešení:

Náklady na prodané zboží za rok 19X2 zahrnují také částku 6 500. Jedná se o zboží, které bylo prodáno v období 19X1, ale nesprávně vykázáno v zásobách k 31. 12. 19X1. Přepočtená pro forma výkazů je zveřejňována za účelem opravy této chyby.

Změny v účetní politice

Standard zdůrazňuje, že změny v účetní politice by měly být prováděny jen tehdy, vyžaduje-li to zákon nebo vyhlášené požadavky na národní úpravu účetnictví nebo pokud změna bude mít za následek lepší vypovídací schopnost účetních výkazů společnosti.

Pokud je změna vyvolána přijetím nového Mezinárodního účetního standardu, měla by být účtována v souladu s požadavky tohoto standardu.

Změny v používané účetní politice standard řeší opět základním a alternativním řešením.

Základní řešení:

Základní řešení spočívá ve zpětném použití účetní politiky v předcházejících obdobích a tedy úpravě výkazů z minulých účetních období.

Standard 8 uvádí v § 49 k základnímu řešení:

Změna v účetní politice by měla být aplikována zpětně, s výjimkou situací, kdy částka úpravy, vztahující se k předcházejícím obdobím není spolehlivě zjistitelná. Všechny úpravy by měly být vykázány jako úprava počátečního stavu nerozdělených zisků. Srovnatelné informace by měly být přepočteny, pokud není nemožné tak učinit.

Požadavky standardu na zveřejňování významných změn v účetní politice jsou při základním řešení tyto:

- důvod změny,
- částka úpravy za běžné období a za každé vykazované období,
- částka úpravy, která se vztahuje k obdobím, která předcházela srovnávací výkazy,
- skutečnost, že srovnávací výkazy byly přepočteny, nebo že tak nelze učinit.

Povolené alternativní řešení:

Povolené alternativní řešení spočívá ve vyčíslení dopadů změn v účetní politice ve výkazech běžného období se současným zveřejněním, jak by vypadaly výkazy minulých období, pokud by se nově přijatá politika používala již v těchto obdobích (tzv. pro forma informace).

Standard 8 uvádí v § 54 k povolenému alternativnímu řešení:

Změna v účetní politice by měla být aplikována zpětně s výjimkou situací, kdy částka úpravy, vztahující se k předcházejícím obdobím není spolehlivě zjistitelná. Jakákoliv úprava by měla být zahrnuta do určení čistého zisku nebo ztráty za běžné období. Srovnatelné informace by měly být zveřejněny v takové podobě, jakou měly v účetních výkazech předcházejících období. Doplnková pro forma informace zhotovená v souladu se zněním § 49 by měla být zveřejněna, pokud není nemožné tak učinit.

Při povoleném alternativním řešení jsou požadavky standardu na zveřejňované informace tyto:

- důvod změny,
- částku úpravy obsaženou v čistém zisku nebo ztrátě za běžné období,
- částku úpravy za každé období, za které jsou zveřejňovány pro forma informace a částku úpravy, která se vztahovala k obdobím, která předcházela období, za které se přepočet provádí. Pokud není možné přepočet provést, měl by být tento fakt zveřejněn.

K problematice změn v účetní politice uvádí standard 8 tento příklad:

V průběhu období 19X2 změnila společnost Gamma účetní politiku týkající se aktivace úroků, vztahujících se k výstavbě vodní elektrárny pro potřeby společnosti. V předcházejících obdobích společnost Gamma aktivovala úroky (čisté - bez daně ze zisku), v souladu s povoleným alternativním řešením standardu IAS 23 - Výpůjční náklady. Nyní se Gamma rozhodla tyto částky účtovat přímo do nákladů v souladu se základním řešením standardu IAS 23.

Gamma aktivovala úroky v částce 2 600 v roce 19X1 a 5 200 v obdobích předcházejících roku 19X1. Všechny úroky, týkající se stavby vodní elektrárny, vzniklé v předcházejících obdobích byly aktivovány.

V období 19X2 vykázala společnost Gamma zisk z běžné činnosti před zdaněním ve výši 30 000, úroky vztahující se pouze k období 19X2 činily 3 000 a daň ze zisku 8 100.

Společnost Gamma dosud nezačala elektrárnu odepisovat, protože nebyla uvedena do provozu.

V období 19X1 společnost Gamma vykázala:

Zisk z běžné činnosti před úrokem a daní ze zisku	18 000
Úrokové náklady	—
Zisk z běžné činnosti před zdaněním	18 000
Daň ze zisku	-5 400
Čistý zisk	12 600

Počáteční stav nerozděleného zisku v roce 19X1 byl 20 000 a konečný stav 32 600.

Sazba daně ze zisku je pro období 19X2 a 19X1 30 %.

Vybrané údaje z výkazu zisků a ztrát podle základního řešení:

	19X2	19X1
		přepočteno
Zisk z běžné činnosti před úrokem a daní ze zisku	30 000	18 000
Úrokové náklady	-3 000	-2 600
Zisk z běžné činnosti před daní ze zisku	27 000	15 400
Daň ze zisku	-8 100	-4 620
Čistý zisk	18 900	10 780

Výkaz nerozdělených zisků (výkaz změn ve vlastním kapitálu) podle základního řešení

	19X2	19X1
Původně vykázaný počáteční stav nerozděleného zisku	32 600	přepočteno 20 000
Změna v účetní politice týkající se aktivace úroku (snížený o daň ze zisku 2 340 za období 19X2 a 1560 za období 19X1) (Poznámka 1)	-5 460	-3 640
Přepočtený počáteční stav nerozděleného zisku	27 140	16 360
Čistý zisk	18 900	10 780
Konečný stav nerozděleného zisku	46 040	27 140

Vybrané údaje z přílohy k výkazům finančního účetnictví

1. V průběhu období 19X2 společnost Gamma změnila účetní politiku týkající se úroků, vztahujících se k probíhající výstavbě vodní elektrárny pro potřeby společnosti. V souladu se základním řešením IAS 23, Výpůjční náklady, společnost nyní účtuje tyto částky do nákladů místo původní aktivace. Tato změna účetní politiky byla účtována zpětně. Výkazy za období 19X1 byly přepracovány tak, aby byly v souladu s nově přijatou politikou. Důsledkem změny je nárůst úrokových nákladů ve výši 3 000 (19X2) a 2 600 (19X1). Počáteční stav nerozděleného zisku v období 19X1 byl snížen o 5 200, což je částka úpravy vztahující se k obdobím předcházejícím období 19X1.

Vybrané údaje z výkazu zisků a ztrát při povoleném alternativním řešení

	Pro forma			
	19X2	19X1	19X2*	19X1*
Zisk z běžné činnosti před úrokem a daní ze zisku	30 000	18 000	30 000	18 000
Úrokové náklady	-3 000		-3 000	-2 600
Kumulativní efekt změny v účetní politice	7 800			
Zisk z běžné činnosti před zdaněním	19 200	18 000	27 000	15 400
Daň ze zisku (včetně důsledku změny v účetní politice)	-5 760	-5 400	-8 100	-4 620
Čistý zisk	13 440	12 600	18 900	10 780

* přepočteno

Výkaz nerozdělených zisků (výkaz změn ve vlastním kapitálu) při povoleném alternativním řešení

	19X2	19X1	19X2*	19X1*
Původně vykázaný počáteční stav nerozděleného zisku	32 600	20 000	32 600	20 000
Změna v účetní politice týkající se aktivace úroku (snížený o daň ze zisku 2 340 za období 19X2 a 1560 za období 19X1) (Pozn. 1)			-5 460	-3 640
Přepočtený počáteční stav nerozděleného zisku	32 600	20 000	27 140	16 360
Čistý zisk	13 440	12 600	18 900	10 780
Konečný stav nerozděleného zisku	46 040	32 600	46 040	27 140

* přepočteno

KREATIVNÍ ÚČETNICTVÍ

Vybrané údaje z přílohy k výkazům finančního účetnictví:

1. Úprava ve výkazu zisků a ztrát za období 19X2 v částce 7 800 se týká důsledku změny v účetní politice při účtování úroků, vztahujících se k probíhající výstavbě vodní elektrárny pro potřeby společnosti. V souladu se základním řešením IAS č. 23, Výpůjční náklady, společnost nyní účtuje tyto částky přímo do nákladů, místo původního aktivování. Tato změna v účetní politice se vztahovala i k předcházejícím obdobím. Přepočtené pro forma informace, v nichž se předpokládá, že nově přijatá politika byla v platnosti již těchto obdobích, jsou zveřejněny. Počáteční stav nerozděleného zisku v pro forma informacích za období 19X1 byl snížen o 5 200, což je částka úpravy vztahující se k obdobím předcházejícím období 19X1.

Příklad boje proti kreativnímu účetnictví v US GAAP

V USA upravuje problematiku změn v účetní politice a oprav chyb několik vyhlášek. Nejvíce je zastoupena ve dvou zvyrazněných:

Vyhlášky APB (Accounting Principles Board): 8, **20**, 28

Vyhlášky SFAS (Statements of Financial Accounting Standards): 3, **16**, 32, 56, 63, 73

Vyhlášky FASB (Financial Accounting Standards Board): 1, 20

Podle US GAAP mohou nastat tři typy změn:

1. V účetní politice podniku
2. V účetních odhadech
3. Ve vykazující společnosti

Definice termínů:

Změna v účetním odhadu (change in accounting estimate):

Revize účetní částky založená na nových skutečnostech, dodatečné zkušenosti, vývoji, lepším pochopení jevu a nových právních předpisech

Změna v účetní politice (change in accounting principle):

Odklon od jednoho všeobecně uznávaného účetního principu k jinému, včetně metod aplikace tohoto principu. Netýká se principů přijímaných společností poprvé.

Změna vykazující společnosti (change in reporting entity):

Zvláštní typ změny v účetní politice, jejíž výsledkem jsou výkazy jiné společnosti. Výkazy jsou předkládány za jinou jednotku než za tu, která byla uvedena v předcházejících výkazech.

Srovnatelnost (comparability):

Kvalita informace, která umožňuje uživateli rozpoznat podobnosti a rozdíly mezi dvěma ekonomickými jevy.

Konzistence (consistency):

Neměnnost účetní politiky mezi účetními obdobími.

Kumulovaný efekt (cumulative effect):

Rozdíl mezi počátečním stavem nerozděleného zisku (vlastního kapitálu) v roce, kdy je změna vykazována a počátečním stavem nerozděleného zisku (vlastního kapitálu), který by byl vykázan, kdyby byla nová politika aplikována zpětně pro všechna období, kterých se týkala.

Chyba (error):

Důsledek matematických omylů, omylů v aplikaci účetních principů, přehlédnutí nebo nevyužití informací a použití neplatných GAAP.

Pro forma (pro forma):

„Jako kdyby“. Vykázání požadovaných částek, vypočtených za podmínek, kdy skutečnost vyšla najevo.

Přepočet (přepřarování) finančních výkazů (restatement of financial reports):

Přepřarování dříve publikované rozvahy nebo ostatních výkazů a jejich nové publikování, pokud byly provedeny podstatné změny v účetní politice.

US GAAP uvádějí tři metody vykazování účetních změn:

1. Zpětná (retroaktivní) metoda.
2. Metoda běžného období.
3. Metoda příštích období.

Retroaktivní metoda požaduje promítnutí důsledků změn v účetní politice do všech výkazů běžného i minulých účetních období.

Promítnutí změn v *běžném období* požaduje vyjádřit kumulovaný efekt změn v běžném období jako zvláštní položku účetních výkazů. Výkazy předchozích období nejsou přepřarovány.

Metoda promítnutí změn v *příštích obdobích* nepožaduje přepřarování výkazů minulých období ani nepožaduje vyjádřit kumulovaný efekt změn v běžném období.

Změny v účetní politice

Účetní politika jsou pravidla pro účtování přijatá společností. Jako příklady její změny uvádějí US GAAP změny metody oceňování zásob. Důsledky těchto změn se mají vykazovat metodou běžného období.

Kumulovaný efekt změn se má vyjádřit podle těchto pravidel:

1. Výkazy minulých období nejsou přepočítávány.
2. Kumulovaný efekt změn v účetní politice na výši nerozděleného zisku (vlastního kapitálu) od počátku období, kterého se změna týkala, do období, ve kterém byla změna v účetní politice společností přijata, se vyjádří v čistém zisku období, ve kterém byla změna uskutečněna.
3. Efekt změn v účetní politice na zisk před mimořádnými položkami a čistý zisk včetně částky zisku na akcii v období změny musí být zveřejněn v příloze.
4. Zisk před mimořádnými položkami a čistý zisk, vyjádřený na bázi pro forma informací, musí být vykázan ve výkazu zisků a ztrát za všechna období, tak, jako kdyby byla nově přijatá politika aplikována v průběhu těchto období. Podstata a vysvětlení důvodu změny účetní politiky musí být zveřejněna ve výkazech období, ve kterém je změna uskutečněna.

Podle US GAAP existuje pět důvodů (zvláštní situace, specifické případy), při nichž se v případě změny v účetní politice uplatňuje retroaktivní metoda:

1. Změna z LIFO k jakékoli jiné metodě oceňování zásob.
2. Změna v účtování dlouhodobých zakázek.
3. Změna z metody Full Cost nebo k metodě Full Cost při účtování průzkumu nerostných zdrojů v těžebních odvětvích.
4. Jakákoli změna u společností, které poprvé publikují finanční výkazy za účelem: emitování akcií, re-

gistrace cenných papírů nebo fúze.

5. Změny, které jsou výsledkem nově vydaných vyhlášek (i když většina vyhlášek obsahuje též pokyny, jak tyto vyhlášky promítnout do výkazů finančního účetnictví).

Změna v metodě odpisování

Pokud společnost zásadně změní metodu odpisování, jedná se podle US GAAP o případ změny v účetní politice. Pokud společnost aplikuje změnu pouze na nově pořízený majetek a nemění metodu odpisování dříve pořízeného majetku, jedná se o změnu v účetní politice, pro kterou US GAAP nemají zvláštní požadavky pro vykazování. V těchto případech se zveřejní podstata změny a její efekt na výši čistého zisku a tomu odpovídající zisk na akcii v období změny. Pokud by však změna byla aplikována na všechny odpisovaný majetek, tedy starý i nový, je nutno postupovat metodou běžného období s vyjádřením kumulovaného efektu změny.

Příklady vykazování změn v účetní politice, které jsou uvedeny v publikaci GAAP - Interpretation and application of Generally Accepted Accounting Principles:

Příklad pro kumulovaný efekt:

Společnost ABC se v roce 19X5 rozhodla odepisovat výrobní zařízení lineární metodou. Tato metoda bude uplatňována jak pro nově pořízený majetek, tak pro majetek, pořízený v minulých obdobích, který byl dříve odepisován zrychleně (metodou SYD).

Jsou dány tyto předpoklady:

1. Přímý efekt změny je omezen na změnu v opravkách (kumulovaných odpisech)
2. Sazba daně ze zisku je konstantní - 40 %.
3. Pobídkový bonus pro vedení společnosti (zainteresovanost vedení na výši zisku) je jedinou položkou, která byla následně vyvolána změnou. Činí 10% zisku před zdaněním.
4. Ve sledovaném období byl počet kmenových akcií, tvořících základní kapitál společnosti 1000 000.
5. Další 100 000 akcií by bylo vydáno, pokud by všechny konvertibilní dluhopisy, které nejsou součástí vlastního kapitálu společnosti, byly přeměněny na akcie. Roční úrok z těchto dluhopisů je 25 000 (po zdanění).
6. Výše zisku před mimořádnými položkami byla v roce 19X4 1 100 000 a v roce 19X5 1200000. Mimořádné položky byly v roce 19X4 100 000 a v roce 19X5 -35 000. Mimořádné položky jsou zahrnuty pro ilustraci kumulativního efektu ve výkazu zisků a ztrát.

Rok	Rozdíl mezi zrychlenými a lineárními odpisy (+)	Přímý efekt změny (čistý - po zdanění)	Následně ovlivněná částka po zdanění	Pro forma částka
Před 19X1	20 000	12 000	1 200	10 800
19X1	80 000	48 000	4 800	43 200
19X2	70 000	42 000	4 200	37 800
19X3	50 000	30 000	3 000	27 000
19X4	30 000	18 000	1 800	16 200
Celkem na počátku 19X5	250 000	150 000	15 000	135 000

Poznámky: Přímý efekt změny reprezentuje vliv změny na zisk před mimořádnými položkami, upravený o vliv daní.

Například v letech před obdobím 19X1 vedla změna v metodě odepisování ke snížení částky odpisů ve výši 20 000, což znamenalo růst zisku o stejnou částku. Částka 12 000 ve sloupci přímý efekt změny vznikla odečtením 40% daně ze zisku (8 000).

Následně ovlivněná částka po zdanění reprezentuje položku výkazu zisků a ztrát nepřímou ovlivněnou změnou. V tomto případě je to pobídkový bonus vedení společnosti ve výši 10% účetního zisku. Např. v letech předcházejících 19X1, kdyby byl v důsledku změny v metodě odpisů zisk před zdaněním o 20 000 větší, byla by tato částka vyšší o 2 000. Růst nákladů po zdanění tedy činí 1 200. Pro forma částka zahrnuje oba efekty změny - přímý i nepřímý. Výpočet pro forma částky je následující:

	Zvýšení (snížení) čistého zisku
Snížení odpisů	20 000
Zvýšení daní	-8 000
Zvýšení dodatečných nákladů	-2 000
Snížení daní	800
Celkem	10 800

Údaje z výkazu zisků a ztrát

	19X5	19X4
Zisk před mimořádnými položkami a kumulovaným efektem změny v účetní politice	1 200 000	1 100 000
Mimořádné položky (popis)	-35 000	100 000
Kumulovaný efekt předcházejících let (do 31.12.19X4) vyplývající ze změny účetní politiky	150 000	—
Čistý zisk	1 315 000	1 200 000
Částky na akcii:		
Zisk na akcii - neředěný:		
Zisk před mimořádnými položkami a kumulovaným efektem změny v účetní politice	1.20	1.10
Mimořádné položky	-0.04	0.10
Kumulovaný efekt předcházejících let (do 31.12.19X4) vyplývající ze změny účetní politiky	0.15	—
Čistý zisk	1.31	1.20
Zisk na akcii - zředěný:		
Zisk před mimořádnými položkami a kumulovaným efektem změny v účetní politice	1.11	1.02
Mimořádné položky	-0.03	0.09
Kumulovaný efekt předcházejících let (do 31.12.19X4) vyplývající ze změny účetní politiky	0.14	—
Čistý zisk	1.22	1.11

Pro forma částky, které předpokládají aplikaci nové metody odepisování v minulých obdobích:		
Zisk před mimořádnými položkami	1 200 000	1 116 200
Zisk na akcii - neředěný	1.20	1.12
Zisk na akcii - zředěný	1.11	1.01
Čistý zisk	1 165 000	1 216 200
Zisk na akcii - neředěný	1.17	1.22
Zisk na akcii - zředěný	1.08	1.11

Vybrané údaje z přílohy k výkazům finančního účtnictví:

V průběhu období 19X5 se společnost rozhodla změnit metodu výpočtu odpisů výrobního zařízení přechodem z metody SYD na lineární metodu. Společnost provedla tuto změnu, protože lineární metoda vede k lepšímu přiřazování výnosů a nákladů (odpisů). Nově přijatá metoda byla aplikována zpětně na majetek pořízený v minulých letech. Důsledkem změny v období 19X5 bylo zvýšení zisku před mimořádnými položkami průměrně o 10 000 (nebo 0.01 na akcii). Úprava 150 000 (po zdanění částkou 100 000), zahrnutá v zisku za období 19X5 je kumulovaným efektem zpětné aplikace nové metody. Pro forma částky, obsažené ve výkazu zisků a ztrát, byly upraveny o důsledky zpětné aplikace nové metody odepisování, změnu v rezervách na stimulační kompenzaci vedení podniku, která by byla vyplacena, pokud by nová metoda byla užívána již v minulých obdobích, a o odpovídající částku daní ze zisku.

Pro forma informace mohou být podle US GAAP vykázány buď jako součást výkazu zisků a ztrát (jak je uvedeno výše) nebo jako součást přílohy k účetním výkazům.

Příklad pro použití retroaktivní metody:

V průběhu období 19X5 se společnost rozhodla uplatňovat pro všechny své dlouhodobé stavební smlouvy metodu procenta dokončení (percentage-of-completion method). V předcházejících obdobích společnost uplatňovala metodu kompletní zakázky (completed contract method). Společnost zná údaje potřebné pro zpětné uplatnění metody procenta rozpracovanosti.

Příklad vychází z těchto předpokladů:

1. Sazba daně ze zisku je konstantní 40 %.
2. Ve sledovaném období byl počet akcií tvořících základní kapitál společnosti 1 000 000.
3. Další 100 000 akcií by bylo vydáno, pokud by všechny konvertibilní dluhopisy, které netvoří součást vlastního kapitálu, byly přeměněny na akcie. Roční úrok z těchto dluhopisů je 15000 (po zdanění).

Rok	Účetní zisk před zdaněním		Rozdíl v zisku	
	Metoda procenta dokončení	Metoda kompletní zakázky	Přímý	Po zdanění
Před 19X1	1 800 000	1 300 000	500 000	300 000
19X1	900 000	800 000	100 000	60 000
19X2	700 000	1 000 000	-300 000	-180 000
19X3	800 000	600 000	200 000	120 000
19X4	1 000 000	1 100 000	-100 000	-60 000
Celkem na počátku				
19X5	5 200 000	4 800 000	400 000	240 000
19X5	1 100 000	900 000	200 000	120 000
Celkem	6 300 000	5 700 000	600 000	360 000

Vybrané údaje z výkazu zisků a ztrát

	19X5	19X4
Zisk před mimořádnými položkami	660 000	600 000
Mimořádné položky (popis)	—	-80 000
Čistý zisk	660 000	520 000
Částky na akcii:		
Zisk na akcii - neředený		
Zisk před mimořádnými položkami	0.66	0.60
Mimořádné položky	—	-0.08
Čistý zisk	0.66	0.52
Zisk na akcii - zředený		
Zisk před mimořádnými položkami	0.61	0.56
Mimořádné položky	—	-0.07
Čistý zisk	0.61	0.49

Vybrané údaje z výkazu nerozdělených zisků (výkazu o změnách ve vlastním kapitálu)

	19X5	19X4
Původně vykázaný stav na počátku období	17 910 000	17 330 000
Úprava o kumulovaný efekt předcházejících období vzniklý retroaktivní aplikací nové metody účtování dlouhodobých smluv	240 000	300 000*)
Stav na počátku období	18 150 000	17 630 000
Čistý zisk	660 000	520 000
Stav na konci období	18 810 000	18 150 000

*) Jedná se o celkovou částku rozdílu v zisku po zdanění do roku 19X3.

Vybrané údaje z přílohy k výkazům finančního účetnictví

V období 19X5 společnost změnila metodu účtování dlouhodobých stavebních smluv z metody kompletní zakázky na metodu procenta dokončení. Změna byla provedena, protože se společnost domnívá, že nově přijatá metoda vede k přesnějšímu vykázání výnosů a lepšímu přiřazování výnosů a nákladů. Výkazy finančního účetnictví předcházejících období byly v důsledku aplikace nové metody zpětně přepracovány. Společnost bude pokračovat v používání metody kompletní zakázky pro daňové účely. Vliv účetní změny na zisk v období 19X5 a zisk dříve vykázaný za období 19X4 je tento:

	19X5	19X4
Vliv na:		
Zisk před mimořádnými položkami (čistý zisk)	120 000	-60 000
Zisk na akcii - neředený	0.12	-0.06
Zisk na akcii - zředený	0.11	-0.05

Stavy vlastního kapitálu za období 19X4 a 19X5 byly upraveny o vliv retroaktivní aplikace (po zdanění) nové účetní metody.

Doplňkový příklad:

Změna z metody FIFO na metodu LIFO (tato změna nevyvolává povinnost užití retroaktivní metody), jedná se o

příklad pro metodu běžného období, avšak bez kumulovaného efektu:

V průběhu období 19X2 se společnost Ramirez rozhodla změnit metodu oceňování zásob z metody FIFO na metodu LIFO. Hodnota zásob pro obě metody je uvedena níže. Tržby za období činily 15 000 000 a celkové nákupy společnosti činily 11 000 000. Ostatní náklady společnosti činily 1 200 000 za období. Počet akcií společnosti je 1 000 000.

Hodnota zásob:

	FIFO	LIFO
31. 12. 19X1	2 000 000	—
31. 12. 19X2	4 000 000	1 800 000
Výpočty:		
	FIFO	LIFO
Čistý zisk:		
Tržby	15 000 000	15 000 000
Náklady na prodané zboží	9 000 000	11 200 000
Hrubá marže	6 000 000	3 800 000
Ostatní náklady	1 200 000	1 200 000
Čistý zisk	4 800 000	2 600 000

Vybrané údaje z přílohy k výkazům finančního účetnictví:

V průběhu období 19X2 společnost změnila metodu oceňování všech svých zásob z metody FIFO na metodu LIFO. Změna byla provedena, protože se vedení společnosti domnívá, že na základě metody LIFO jsou lépe přiřazovány náklady k výnosům. Metoda LIFO je také v souladu s cenovou politikou společnosti, která převládá v oboru. Změna a její vliv na čistý zisk a zisk na akcii jsou tyto (údaje v tisících):

	Čistý zisk	Zisk na akcii
Čistý zisk před změnou	4 800	4.80
Snížení zisku v důsledku změny	2 200	2.20
Čistý zisk	2 600	2.60

Zde se neuvádí kumulovaný efekt změny, protože počáteční stav zásob k 1.1. 19X2 je stejný jako stav zásob, vykázaný k 31. 12. 19X1 metodou FIFO. Důsledkem změny je fakt, že výkazy běžného období nejsou srovnatelné s výkazy předcházejících období. Hodnota zásob v ocenění metodou LIFO je snížena o 2 200 000 k 31. 12. 19X2.

Změny v účetních odhadech

Tyto změny jsou v účetních jednotkách velmi časté. US GAAP uvádějí jako příklad změny v odhadu životnosti aktiva, změnu v odhadu hodnoty aktiva při vyřazení, změnu v odhadu výše nedobytných pohledávek, nákladů na záruční opravy, penzijních nákladů apod.

Tyto změny se mají promítat buď v období běžném, nebo jak v období běžném, tak v obdobích následujících, pokud se změna týká i následujících období.

Změna ve vykazující společnosti

Účetní změny, jejichž výsledkem je změna ve vykazující společnosti, vyžadují přepracování všech výkazů předchozích období, které jsou předkládány za účelem vykazování informací o nově vzniklé společnosti. Změny ve vykazující společnosti jsou tyto:

1. Předkládání konsolidovaných nebo kombinovaných výkazů místo individuálních.

- Změny ve skupině společností, za které se sestavují konsolidované výkazy.
- Změny ve společnostech zahrnutých v kombinovaných výkazech.
- Podnikové kombinace vzniklé metodou spojení podniků.

Oprava chyb

US GAAP definují chyby jako důsledky matematických omylů, chyb v aplikaci účetní politiky, přehlédnutí nebo zneužití faktů. Přejít od nevhodné nebo špatné účetní politiky k politice správné je posuzován jako oprava chyb, nikoliv jako změna účetní politiky.

Chyby se mají vykazovat v období, ve kterém byly zjištěny a opraveny ve výkazu nerozděleného zisku (výkazu o změnách ve vlastním kapitálu) formou úprav minulých období (Prior Period Adjustments). Konkrétní forma zveřejnění opravy chyby závisí na tom, jaké výkazy jsou zveřejňovány. Pokud jsou zveřejňovány výkazy pouze za jedno účetní období, bude počáteční stav vlastního kapitálu ve výkazu nerozdělených zisků (výkazu o změnách ve vlastním kapitálu) přepočten tak, aby odrážel důsledky opravy chyb z předcházejících období. Pokud jsou zveřejňovány srovnávací výkazy, měla by částka opravy chyby ovlivnit částku čistého zisku a stav vlastního kapitálu ve všech obdobích, která jsou obsažena ve srovnávacích výkazech.

Výkaz nerozděleného zisku (výkaz o změnách ve vlastním kapitálu) má pak tuto podobu:

Stav vlastního kapitálu k 1.1.
 Oprava chyb z minulých období
 Upravený stav vlastního kapitálu k 1.1.
 Čistý zisk
 Stav vlastního kapitálu k 31. 12.

Příklad pro opravy chyb uvedený v publikaci GAAP, Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles:

Předpokládejme, že společnost ABC zaúčtovala ve dvou obdobích vyšší odpisy, a to v roce 1990 o částku 50 000 a v roce 1991 o částku 40 000. V obou letech se jednalo o matematické omyly. Chyby, které se týkaly jak výkazu zisků a ztrát, tak daní v letech 1990 a 1991, byly objeveny v roce 1992.

V roce 1992 se provede následující oprava (předpokládáme 40% daň ze zisku):

Součet odpisů	90 000
Závazek na daň ze zisku	36 000
Vlastní kapitál	54 000

Předpokládejme, že zveřejňujeme finanční výkazy, které srovnávají dva roky. Vliv opravy musí být obsažen v každém zveřejňovaném výkazu.

Před nalezením chyby byly vykazovány tyto údaje:

	1992	1991
Stav vlastního kapitálu k 1.1.	305 000	250 000
Čistý zisk	90 000	80 000
	395 000	330 000
Dividendy	45 000	25 000
Stav vlastního kapitálu	350 000	305 000

Výkaz nerozdělených zisků (výkaz o změnách ve vlastním kapitálu)

	1992	1991
Původně vykázaný stav vlastního kapitálu k 1.1.	305 000	250 000
Úprava (viz poznámka)	54 000	30 000
Přepočtený stav vlastního kapitálu k 1.1.	359 000	280 000
Čistý zisk	90 000	104 000
	449 000	384 000
Dividendy	45 000	25 000
Vlastní kapitál	404 000	359 000

Poznámka:

Výkaz nerozděleného zisku (výkaz o změnách ve vlastním kapitálu) na konci roku 1991 byl přepracován z původně vykazované hodnoty tak, aby zahrnoval zpětně částku 54 000 (90 000 minus 36 000 daň) z důvodu zaúčtování vyšších odpisů v předchozích letech. Z této částky je 24 000 (40 000 minus 16 000 daň) vztahujících se k roku 1991 vykázáno jako zvýšení zisku v tomto roce a o zbytek 30 000 (vztahující se k předcházejícímu roku), byl upraven počáteční stav vlastního kapitálu roku 1991.

Závěr

Tato práce je pravděpodobně prvním pokusem o zpracování tématu Kreativní účetnictví v České republice. Inspirací pro její vznik bylo několik zahraničních publikací na toto téma. Jak však již bylo uvedeno, na téma Kreativní účetnictví existuje minimum literatury i ve světě. Někdy je cílem těchto publikací spíše vyvolat senzaci a přiblížit problematiku široké veřejnosti. Tomu pak mnohdy odpovídá i forma a obsah těchto publikací. Jedním z důvodů nedostatku literatury na téma Kreativní účetnictví může být i snaha o to, aby nebyl poskytnut touto cestou návod podnikům k praktikování kreativního účetnictví. Někteří autoři zmiňovaných publikací se po jejich vydání dostali dokonce do problémů (ztráta zaměstnání apod.). Jediným možným způsobem boje proti tomuto jevu je, podle mého názoru, naopak právě široká osvěta v této oblasti a vzdělávání účetních pracovníků a zejména auditorů v problematice kreativního účetnictví.

Jak vyplývá z této práce, někdy je velmi obtížné určit, kdy se jedná o běžné účetní praktiky a kdy o kreativní účetnictví. Zde pak záleží na tom, jak je chápána definice kreativního účetnictví. Podle mého názoru je kreativním účetnic-

tím jakékoli záměrné upravování položek účetních výkazů do zamýšlené podoby, tedy včetně výběru nejpříznivější varianty řešení některých otevřených otázek účetnictví. Někteří autoři však chápou pod pojmem kreativní účetnictví pouze vyslovené účetní delikty.

Pokud považujeme některá ustanovení jednotlivých linií snah o harmonizaci účetnictví za snahu o zamezení nebo omezení praktikování kreativního účetnictví, je, podle mého názoru, v této oblasti nejvíce propracovaná tato problematika v US GAAP. Tento stav je však pochopitelný, protože US GAAP nevznikly primárně jako snaha o harmonizaci účetnictví, ale jako národní úprava účetnictví v USA. Nemají proto takové množství variantních řešení problémů jako Mezinárodní účetní standardy. Direktivy Evropské unie byly sice do této práce zahrnuty, avšak úprava otevřených otázek je v nich, podle mého názoru, naprosto nedostatečná.

Práce zahrnuje pouze vybrané oblasti a otázky kreativního účetnictví. Byla bych proto ráda, kdyby byla její náplň chápána jako počátek mých prací na téma kreativní účetnictví, Mezinárodní účetní standardy, Direktivy Evropské unie a US GAAP.

Příloha - Vzory účetních výkazů

Účetní výkazy podle 4. direktivy Evropské unie

Direktiva uvádí tyto VZORY ROZVAHY:

Vzor A

Aktiva

- A. Upsaný, dosud nesplacený kapitál
- B. Zřizovací náklady
- C. Neoběžná aktiva
 - I. Nehmotné investice
 - II. Hmotné investice
 - III. Finanční investice
- D. Oběžná aktiva
 - I. Zásoby
 - II. Pohledávky
 - III. Finanční majetek
 - IV. Vklady u peněžních ústavů, ceniny a pokladní hotovost
- E. Náklady příštích období a příjmy příštích období
- F. Ztráta za hospodářský rok (pokud není uvedena v položce A. VI. v pasivech)

Pasiva

- A. Vlastní kapitál
 - I. Upsaný kapitál
 - II. Emisní ážio
 - III. Fond z nového ocenění
 - IV. Rezervní fondy
 - V. Zisk nebo ztráta z minulých účetních období
 - VI. Zisk nebo ztráta za hospodářský rok
- B. Rezervy
- C. Dluhy
- D. Výdaje příštích období a výnosy příštích období
- E. Zisk za hospodářský rok (pokud není uveden v položce A. VI.)

Vzor B

Položka

- A. Upsaný, dosud nesplacený kapitál
- B. Zřizovací náklady
- C. Neoběžná aktiva
 - I. Nehmotné investice
 - II. Hmotné investice
 - III. Finanční investice
- D. Oběžná aktiva
 - I. Zásoby
 - II. Pohledávky
 - III. Finanční majetek
 - IV. Vklady u peněžních ústavů, ceniny, pokladní hotovost
- E. Náklady příštích období a příjmy příštích období
- F. Dluhy (krátkodobé)
- G. Oběžná aktiva, která převyšují krátkodobé dluhy
 $(D+E) - (F+K) = G$
- H. Celková částka aktiv po odečtení krátkodobých dluhů
 - I. Dluhy (dlouhodobé)
- J. Rezervy
- K. Výdaje příštích období a výnosy příštích období
- L. Vlastní kapitál
 - I. Upsaný kapitál
 - II. Emisní ážio
 - III. Fond z nového ocenění
 - IV. Rezervní fondy
 - V. Zisk nebo ztráta z minulých účetních období
 - VI. Zisk nebo ztráta za hospodářský rok

Vzor A bývá někdy označován za rozvahu horizontální, protože může být prezentován ve formě tabulky, kde vlevo se uvádějí aktiva a vpravo pasiva společnosti. Tento vzor převažuje v zemích kontinentální Evropy.

Vzor B je pak označován jako rozvaha vertikální. Tento vzor se využívá zejména ve Velké Británii. Za povšimnutí u vzoru B stojí zejména položka G. Ta je někdy označována jako čistý pracovní kapitál. Částka představuje přebytek oběžného majetku nad krátkodobými dluhy, neboli vyjadřuje, jak

velká část oběžného majetku je kryta dlouhodobými dluhy. Částka bývá chápána jako ukazatel likvidity firmy. V této souvislosti však nelze zapomínat na to, že výše této částky je ovlivněna jednak metodou ocenění oběžných aktiv, jednak jejich skutečnou likviditou a dále otázkou, který konkrétní majetek je zahrnut v oběžných aktivech.

Členské státy mohou umožnit podnikům, které nepřekračují direktivou stanovené limity, sestavovat výkazy ve zkráceném rozsahu.

Direktiva uvádí tyto VZORY VÝSLEDOKY:

Vzor A:

1. Tržby
2. Změna stavu zásob výrobků a nedokončené výroby
3. Aktivace výkonů vlastní výroby
4. Jiné provozní výnosy
5. a) suroviny a jiné spotřebované výkony
b) jiné externí náklady
6. Osobní náklady:
a) mzdy a platy
b) náklady na sociální zabezpečení
7. a) odpisy zřizovacích nákladů a hmotných a nehmotných investic
8. Jiné provozní náklady
9. Výnosy z účastí
10. Výnosy z jiných finančních investic a půjček
11. Jiné úroky a podobné výnosy
12. Korekce ocenění finančních investic a cenných papírů v oběžných aktivech
13. Úroky a podobné náklady
14. Daň z příjmů z běžné činnosti
15. Zisk / ztráta z běžné činnosti po zdanění
16. Mimořádné výnosy
17. Mimořádné náklady
18. Mimořádný zisk / ztráta
19. Daň z mimořádného výsledku
20. Ostatní daně
21. Zisk / ztráta za hospodářský rok

Vzor B:

- A. Náklady
1. Snížení stavu zásob výrobků a nedokončených výrobků
 2. a) suroviny a spotřebované výkony
b) jiné externí náklady
 3. Osobní náklady
a) mzdy a platy
b) náklady na sociální zabezpečení
 4. a) Odpisy zřizovacích nákladů a hmotných a nehmotných investic
b) Opravné položky k oběžným aktivům
 5. Jiné provozní náklady
 6. Úpravy ocenění finančních investic a cenných papírů v oběžných aktivech
 7. Úroky a podobné náklady
 8. Daň z příjmů z běžné činnosti
 9. Mimořádné náklady
 10. Daň z mimořádného výsledku
 11. Ostatní daně
 12. Zisk / ztráta za hospodářský rok
- B. Výnosy
1. Čistý obrat (tržby)
 2. Zvýšení stavu zásob výrobků a nedokončené výroby
 3. Aktivace výkonů vlastní výroby
 4. Jiné provozní výnosy
 5. Výnosy z účastí
 6. Výnosy z jiných finančních investic a půjček
 7. Jiné úroky a podobné výnosy
 8. Zisk / ztráta z běžných činností po zdanění
 9. Mimořádné výnosy
 10. Zisk / ztráta za hospodářský rok

Vzor C:

1. Čistý obrat (tržby)
2. Náklady na prodané zboží
3. Hrubý zisk / ztráta
4. Náklady odbytové
5. Správní náklady
6. Jiné provozní výnosy
7. Výnosy z účastí
8. Výnosy z jiných finančních investic a půjček
9. Úroky a podobné výnosy
10. Úpravy ocenění finančních investic a cenných papírů v oběžných aktivech
11. Úroky a podobné náklady
12. Daň z příjmů z běžných činností
13. Zisk / ztráta z běžných činností po zdanění
14. Mimořádné výnosy
15. Mimořádné náklady
16. Mimořádný zisk / ztráta
17. Daň z mimořádného výsledku
18. Ostatní daně
19. Zisk / ztráta za hospodářský rok

Vzor D:

- A. Náklady
1. Náklady na prodané zboží
 2. Odbytové náklady
 3. Správní náklady
 4. Úpravy ocenění finančních investic a cenných papírů v oběžných aktivech
 5. Úroky a podobné náklady
 6. Daň z příjmů z běžných činností
 7. Zisk / ztráta z běžných činností po zdanění
 8. Mimořádné náklady
 9. Daň z mimořádného výsledku
 10. Ostatní daně
 11. Zisk / ztráta za hospodářský rok
- B. Výnosy
1. Čistý obrat (tržby)
 2. Jiné provozní výnosy
 3. Výnosy z účastí
 4. Výnosy z jiných finančních investic a půjček
 5. Jiné úroky a podobné výnosy a cenných papírů
 6. Zisk / ztráta z běžných činností po zdanění
 7. Mimořádné výnosy
 8. Zisk / ztráta za hospodářský rok

Z uvedených vzorů je patrné, že direktiva umožňuje členským státům EU volit jednak formální uspořádání výsledovky (horizontální nebo vertikální), jednak členění nákladů a výnosů buď podle druhů nebo podle účelu.

Členské státy mohou povolit podnikům, které nedosahují direktivou stanovených limitů, sloučit některé položky z výše uvedených vzorů.

Čtvrtá direktiva dále uvádí minimální požadavky na **obsah přílohy** k účetní závěrce. Jsou to tyto požadavky:

1. metody oceňování majetku a dluhů a způsob určení opravných položek, způsob přepočtu cizích měn na měnu národní,
2. název a sídlo společností, kde společnost vlastní určitě procento kapitálu (toto procento určuje členský stát),
3. počet a jmenovitá hodnota upsaných akcií během období,
4. kde existuje více než jeden druh akcií, jejich počet a jmenovitá hodnota,
5. popis držaných cenných papírů,

6. částky dluhů se splatností delší než 5 let a všechny dluhy s věcnou zárukou,
7. celkovou částku dluhů, které se v rozvaze nevykazují,
8. tržby podle kategorií činnosti a zeměpisných trhů,
9. průměrný počet zaměstnanců,
10. rozsah, v jakém případný odklon od oceňování historickou cenou ovlivnil výpočet zisku nebo ztráty,
11. porovnání daňového nákladu za běžný rok a předcházející období,
12. odměny poskytnuté členům správních, manažerských a dozorčích orgánů,
13. zálohy a půjčky poskytnuté členům správních, manažerských a dozorčích orgánů.

Výroční zpráva

Obsah výroční zprávy čtvrtá direktiva nedefinuje, uvádí pouze požadavek správného a věrného přehledu vývoje podnikání společnosti. Jako samostatnou část výroční zprávy direktiva požaduje popis všech důležitých událostí, které se staly po skončení hospodářského roku, údaje o budoucím vývoji společnosti, činnost na úseku výzkumu a vývoje a nákup vlastních akcií.

Zveřejňování

Požadavky na zveřejňování účetní závěrky a výroční zprávy ponechává direktiva na rozhodnutí členských států. Pokud zákony členských států nepožadují nějakou konkrétní formu zveřejnění, musí být výroční zpráva dána veřejnosti k dispozici v registrovaném sídle společnosti. Musí být možno získat bezplatně na požádání kopii celé, nebo části každé takové zprávy.

Ověřování účetní závěrky

Direktiva uvádí, že společnosti, na které se vztahují její ustanovení, musí mít závěrku ověřenu osobou, zplnomocněnou k ověřování závěrek.

Vzory výkazů podle US GAAP

Vzory nejsou vyhlášeny jako závazné, US GAAP je uvádějí jako příklad.

ROZVAHA PODLE US GAAP:

Společnost ABC

Rozvaha

Datum

Aktiva

Oběžná aktiva:

Peníze a bankovní účty:

Omezené splatností

Neomezené

Krátkodobé investice:

Krátkodobé investice do vlastního jmění jiných společností

Ostatní (úvěrové) krátkodobé investice

Přeplatky daní ze zisku

Pohledávky za přidruženými podniky

Pohledávky

Minus oprava o problematické pohledávky (rezerva)

Pohledávky splatné v příštím účetním období

Minus částky slev

Pohledávky z prodejů na splátky v příštím účetním období

Pohledávky z úroků

Dluhy (úvěry) se záporným zůstatkem

Zálohy zaměstnancům

Zásoby

Dokončené zboží

Nedokončená výroba

Suroviny

Náklady příštích období

Předplacené nájemné

Předplacené pojistné

Oběžná aktiva celkem

Dlouhodobé investice:

Investice do vlastního jmění jiných společností

Minus opravná položka (náklady pořízení - tržní cena)

Investice do dluhopisů

Investice do půdy a neužívaného zařízení

Fond na úhradu dluhopisů

Fond pro rozvoj podniku

Dlouhodobé investice celkem

Pozemky, budovy a zařízení:

Pozemky

Budovy

Stroje a zařízení

Inventář

Majetek na leasing

Minus oprávký

Pozemky, budovy a zařízení celkem

Nehmotná stálá aktiva (netto částky)
 Goodwill
 Patenty
 Obchodní značky
 Zřizovací výdaje
 Nehmotná stálá aktiva celkem
 Ostatní aktiva
 Dlouhodobé pohledávky z prodejů na splátky
 Pohledávky za upsané vlastní jmění
 Celkem ostatní neoběžná aktiva

Aktiva celkem

Dluhy a vlastní kapitál:
 Vydané krátkodobé dluhopisy
 Dodavatelé
 Platy a provize
 Daně z platů zaměstnanců
 Daně ze zisku
 Splatné dividendy
 Nájemné přijaté předem
 Ostatní předplatné od zákazníků
 Krátkodobá část dlouhodobých dluhů
 Krátkodobé dluhy z kapitálového leasingu
 Odložený daňový závazek
 Krátkodobá část rezerv na záruky
 Ostatní závazky vyplývající z časového rozlišení
 Krátkodobé dluhy celkem

Dlouhodobé dluhy:
 Dlouhodobé závazky vůči dodavatelům
 Plus nesplacené úroky
 Dlouhodobé vydané dluhopisy
 (v členění podle výše úroku a splatnosti)
 Penzijní náklady (rezervy na penzijní náklady)
 Dlouhodobé dluhy z kapitálového leasingu
 Dlouhodobý odložený daňový závazek
 Dlouhodobá část rezerv na záruky
 Dlouhodobé dluhy celkem
 Dluhy celkem

Vlastní kapitál:
 Prioritní akcie (včetně základního popisu)
 Kmenové akcie (včetně základního popisu)
 Další vlastní kapitál (emisní ažio)
 Z prioritních akcií
 Z kmenových akcií
 Z transakcí s vlastními akciemi
 Z dividend v akciích
 Z uplynutí opčních lhůt
 Nevyplacené rezervy na záruky
 Darovaný kapitál:
 Od akcionářů
 Od vlády nebo místních orgánů státní správy
 Nerozdělené zisky (kumulované)
 Fondy ze zisku
 Neomezený nerozdělený zisk
 Akumulovaný jiný obsáhlý hospodářský výsledek:
 Čistý nerealizovaný výsledek (zisk / ztráta) z cenných papírů vhodných k obchodování
 Nerealizovaná výsledek (zisk / ztráta) z transakcí v cizí měně
 Rozdíl mezi minimálními penzijními závazky a neuznanými náklady za dobu zaměstnání
 Minus: náklady na vlastní akcie
 Vlastní kapitál celkem

Dluhy a vlastní kapitál celkem

VÝKAZ ZISKŮ A ZTRÁT (VÝSLEDOVKA) PODLE US GAAP

Formální strukturu výsledovky US GAAP nepředepisují. Uvádějí jednak minimální členění, jednak několik příkladů výsledovek pro různé typy podniků a různé situace.

Minimální členění výsledovky:

1. Zisk z probíhajících operací
 - a) Tržby
 - b) Náklady na prodané zboží
 - c) Operační (běžné) náklady
 - d) Zisky a ztráty z vedlejších činností
 - e) Jiné výnosy a náklady
 - f) Neobvyklé a mimořádné položky
 - g) Daň ze zisku z probíhajících operací
2. Výsledek přerušených operací
 - a) Zisk / ztráta z operací v přerušeném segmentu
 - b) Zisk / ztráta, vyplývající z přerušení operací v segmentu
3. Mimořádné položky
4. Efekt změn v účetní politice
5. Čistý zisk
6. Zisk na akcii

Forma výsledovky může být podle US GAAP dvojitá - **jednoduchá** (single step format) nebo sestavená **v několika krocích** (multiple step format)

Příklad jednoduchého výkazu zisků a ztrát (výsledovky) podle US GAAP

Společnost ABC

Výkaz zisků a ztrát

Za období končící....

Výnosy:

Tržby (po odečtení slev a vratek zboží)

Výnosy z prodeje zařízení

Výnosové úroky

Přijaté dividendy

Náklady:

Náklady na prodané zboží

Odbytové náklady

Režijní a administrativní náklady

Nákladové úroky

Zisk před neobvyklými a nefrekventovanými položkami a daní ze zisku

Neobvyklé a nefrekventované položky

Ztráta z prodeje zařízení

Zisk před zdaněním

Daň ze zisku

Čistý zisk

Zisk na akcii

Příklad výkazu zisků a ztrát (výsledovky) sestaveného v několika krocích:

Společnost ABC

Výkaz zisků a ztrát

Za období končící....

Tržby:

Tržby

Minus: Prodejní slevy

Vratky zboží

Čisté tržby

Náklady na prodané zboží:

Stav zásob na počátku období

Nákupy za období

Vedlejší náklady (přeprava)

Cena nakoupených zásob celkem

Minus: nákupní slevy

vratky při nákupu

Čisté nákupy

Cena nakoupených zásob vhodných pro prodej
 Minus stav zásob na konci období
 Náklady na prodané zboží
 Hrubá marže
 Operační náklady:
 Odbytové náklady
 Mzdy v odbytu:
 Provize
 Náklady na reklamu
 Přepravné
 Náklady na odbytový materiál
 Odpisy zařízení odbytového oddělení
 Režijní a administrativní náklady:
 Mzdy administrativních zaměstnanců
 Mzdy vedení
 Náklady související s nedobytnými pohledávkami
 Náklady na kancelářské potřeby
 Odpisy zařízení kanceláří
 Odpisy budov
 Pojistné
 Náklady na služby
 Celkové operační náklady
 Operační zisk
 Jiné výnosy:
 Přijaté dividendy
 Výnosové úroky

 Jiné náklady:
 Nákladové úroky
 Zisk před neobvyklými a nefrekventovanými položkami a daní
 Neobvyklé a nefrekventované položky:
 Odpis neprodejných zásob
 Ztráta z trvalého snížení hodnoty zařízení
 Zisk před zdaněním
 Rezerva na daň ze zisku
 Čistý zisk
 Zisk na akcii

US GAAP uvádějí jako příklad také vykazování různých konkrétních položek ve výkazu zisků a ztrát:

Přerušené operace a mimořádné položky

Zisk (ztráta) z probíhajících operací
 Přerušené operace
 Zisk (ztráta) z operací v divizi ...
 minus odpovídající daň ze zisku
 Zisk (ztráta) ze zrušení divize
 minus odpovídající daň ze zisku
 Zisk (ztráta) před mimořádnými položkami
 Mimořádné položky
 minus odpovídající daň ze zisku
 Čistý zisk
 Zisk na kmenovou akcii
 Zisk (ztráta) z probíhajících operací
 Zisk (ztráta) před mimořádnými položkami
 Čistý zisk

Přerušené operace a změny v účetní politice

Zisk (ztráta) z probíhajících operací
 Přerušené operace
 Zisk (ztráta) z operací v divizi
 minus odpovídající daň ze zisku
 Zisk (ztráta) ze zrušení divize
 minus odpovídající daň ze zisku
 Zisk (ztráta) před kumulovanými efekty změn v účetní politice
 Kumulovaný efekt změn v účetní politice z předcházejících období (včetně vysvětlení)
 minus odpovídající daň ze zisku
 Čistý zisk

- Zisk na kmenovou akcii
 - Zisk (ztráta) z probíhajících operací
 - Zisk (ztráta) před kumulovaným efektem
 - Kumulovaný efekt změn v účetní politice po zdanění
- Čistý zisk

Mimořádné položky a změny v účetní politice

- Zisk (ztráta) před mimořádnými položkami a kumulovaným efektem změn v účetní politice
- Mimořádné položky
 - minus odpovídající daň ze zisku
- Kumulovaný efekt změn v účetní politice z předcházejících období (včetně vysvětlení)
 - minus odpovídající daň ze zisku
- Čistý zisk
- Zisk na kmenovou akcii
 - Zisk (ztráta) před mimořádnými položkami a kumulovaným efektem změn v účetní politice
 - Mimořádné položky
 - Kumulovaný efekt změn v účetní politice po zdanění
- Čistý zisk

Výkaz nerozdělených zisků (výkaz o změnách ve vlastním kapitálu)

Poznámka: Originální název tohoto výkazu je Statement of Retained Earnings. Výraz retained earnings bývá v literatuře různě překládán - nejčastěji jako „nerozdělené zisky“. Doslovný překlad tohoto výrazu je „zadržené výděly“. V českém ekvivalentu se jedná o část vlastního kapitálu, která je tvořena touto částí zisku společnosti, která nebyla rozdělena mezi vlastníky. V tomto textu je tento výkaz označován jako „výkaz nerozdělených zisků (výkaz o změnách ve vlastním kapitálu)“.

Tento výkaz bývá někdy součástí výsledovky, někdy je uváděn jako samostatný výkaz. US GAAP uvádějí tento příklad výkazu:

Společnost ABC

Výkaz nerozděleného zisku (výkaz o změnách ve vlastním kapitálu) pro rok ukončený

- Nerozdělený zisk k počátku období
- Oprava dříve zaúčtovaných chyb
- Upravený nerozdělený zisk (po opravě chyb) k počátku období
- Plus zisk za účetní období
- Minus dividendy pro:
 - Prioritní akcie
 - Kmenové akcie
- Nerozdělený zisk ke konci období
- Nerozdělený zisk určený (omezený) na konkrétní účel
- Neomezený nerozdělený zisk ke konci období

Pokud je výkaz nerozděleného zisku (výkaz o změnách ve vlastním kapitálu) součástí výsledovky, má tuto podobu:

Společnost ABC

Výkaz zisků a ztrát a výkaz nerozděleného zisku (výkaz o změnách ve vlastním kapitálu) za období ukončené

- Tržby
- Náklady na prodané zboží
- Hrubá marže
- Operační náklady
 - Prodejní náklady
 - Administrativní náklady
 - Zisk z operační části
- Ostatní výnosy a náklady
 - Výnosové úroky
 - Zisk z prodeje investic
 - Zisk z transakcí v cizí měně
- Zisk před neobvyklými a nefrekventovanými položkami
 - Neobvyklé a nefrekventované položky
 - Náklady na vyřazení budov a zařízení
 - Ztráta z trvalého snížení hodnoty majetku
- Zisk z probíhajících operací
 - Rezerva na daň ze zisku
 - Zisk / ztráta z probíhajících operací
- Přerušené operace
 - Zisk / ztráta z operací v přerušené divizi ...

minus odpovídající daň
 Zisk / ztráta z přerušení operací v divizi ...
 minus odpovídající daň
 Zisk / ztráta před mimořádnými položkami a kumulovaným efektem změn v účetní politice
 Mimořádná ztráta ze zemětřesení
 minus odpovídající daň
 Kumulovaný efekt retroaktivní aplikace nové účetní politiky
 minus odpovídající daň
 Čistý zisk / ztráta
 Nerozdělené zisky (počáteční stav vlastního kapitálu) k
 Úpravy předcházejících období:
 Opravy chyb
 minus odpovídající daň
 Upravené nerozdělené zisky (stav vlastního kapitálu) k počátku období
 Celkem
 Vyplacené dividendy
 Preferenční akcie
 Kmenové akcie
 Konečný stav nerozděleného zisku (vlastního kapitálu)
 Částky na akcii
 Zisk / ztráta z probíhajících operací
 Zisk / ztráta před mimořádnými položkami a efektem účetních změn
 Kumulovaný efekt retroaktivní aplikace nové účetní politiky
 Čistý zisk / ztráta

Výkaz Cash Flow

Tento výkaz se stal v USA povinný od roku 1988. V souvislosti s přípravou výkazu cash flow je problematické zejména určení tzv. peněžních ekvivalentů. GAAP je definuje takto:

Peněžní ekvivalenty jsou krátkodobé, vysoce likvidní investice, které jsou okamžitě směnitelné za předem známou částku peněz nebo jsou tak blízko splatnosti, že riziko změn jejich ceny v důsledku změn v úrokové míře je nepatrné.

Podle GAAP jsou povoleny obě metody sestavování výkazu cash flow - metoda přímá i nepřímá.

Přímá metoda:

Peněžní toky z operačních (běžných) činností:

Příjmy z prodeje zboží
 Úroky a ostatní finanční příjmy
 Peněžní zdroje z běžné činnosti
 Platby dodavatelům
 Platby operačních (běžných) výdajů
 Platby daní
 Užití peněžních zdrojů z běžné činnosti
 Cash flow z operačních aktivit

Nepřímá metoda:

Peněžní toky z operačních (běžných) činností:

Čistý zisk
 Plus / minus nepeněžní položky
 Změna stavu pohledávek
 Odpisy
 Změna stavu závazků
 Změna stavu zásob
 Zisk / ztráta z prodeje zařízení
 Cash flow z operačních aktivit

US GAAP opět uvádějí příklady sestavení výkazu Cash flow jak metodou přímou, tak nepřímou.

Příloha

US GAAP neobsahují samostatné požadavky na obsah přílohy. Ty jsou uvedeny v požadavcích na zveřejňování dané problematiky v jednotlivých vyhláškách. Obvykle se do přílohy uvádějí tyto údaje:

- informace o transakcích se spřízněnými osobami
- přehled dluhů
- přehled investic
- popis struktury vlastního kapitálu
- popis struktury majetku
- srovnávací výkazy za minulých 5 až 10 let
- události po dni závěrky
- nahodilé a nejisté skutečnosti

- smlouvy a jednání
- popis účetní politiky
- pořízení a vyřazení důležitého majetku
- informace o segmentech
- průmyslové zvyklosti (pokud se v důsledku těchto zvyklostí liší účetní výkazy od standardních pravidel GAAP)
- meziroční výkazy
- popis všech důležitých obchodních operací

Vzory účetních výkazů podle Mezinárodních účetních standardů

Vzory výkazů finančního účetnictví Mezinárodní účetní standardy dříve neobsahovaly. Později byly včleněny do přílohy k Mezinárodnímu účetnímu standardu č. 1 - Sestavování a zveřejňování výkazů finančního účetnictví, který vstoupil v platnost 1. 7. 1998. Vzory uvedené v příloze k IAS č. 1 jsou příklady konsolidovaných účetních výkazů.

Tato příloha uvádí, že vzory výkazů jsou pouze ilustrativní příklady a nejsou součástí standardů.

Příklad rozvahy uvedené v příloze k IAS č. 1:

SKUPINA XYZ - ROZVAHA K 31. PROSINCI 20-2

(v tisících měnových jednotek)

	20-2	20-2	20-1	20-1
AKTIVA				
Dlouhodobá aktiva				
Pozemky, budovy a zařízení	X		X	
Goodwill	X		X	
Výrobní licence	X		X	
Investice v přidružených podnicích	X		X	
Ostatní finanční aktiva	X		X	
		X		X
Krátkodobá aktiva				
Zásoby	X		X	
Obchodní a jiné pohledávky	X		X	
Časové rozlišení	X		X	
Peníze a peněžní ekvivalenty	X		X	
		X		X
Aktiva celkem		<u>X</u>		<u>X</u>
VLASTNÍ KAPITÁL A DLUHY				
Vlastní kapitál a rezervní fondy				
Upsaný kapitál	X		X	
Rezervní fondy	X		X	
Kumulované zisky / ztráty	X		X	
		X		X
Menšinový podíl		X		X
Dlouhodobé dluhy				
Půjčky spojené s úrokem	X		X	
Odložená daň	X		X	
Penzijní závazky	X		X	
		X		X
Krátkodobé dluhy				
Obchodní a jiné dluhy	X		X	
Krátkodobé půjčky	X		X	
Oběžná část dlouhodobých dluhů	X		X	
Rezerva na záruční opravy	X		X	
		X		X
Vlastní kapitál a dluhy celkem		<u>X</u>		<u>X</u>

SKUPINA XYZ - VÝSLEDOVKA PRO ROK UKONČENÝ 31. PROSINCE 20-2*Pozn.: Údaje v závorkách jsou údaje se záporným znaménkem***(Ilustrace klasifikace nákladů podle funkcí)**

(v tisících měnových jednotek)

	20-2	20-1
Tržby	X	X
Náklady na prodej	(X)	(X)
<hr/>		
Hrubý zisk	X	X
Ostatní operační výnosy	X	X
Prodejní náklady	(X)	(X)
Administrativní náklady	(X)	(X)
Ostatní provozní náklady	(X)	(X)
<hr/>		
Provozní zisk	X	X
Finanční náklady	(X)	(X)
Zisk z přidružených podniků	X	X
<hr/>		
Zisk před zdaněním	X	X
Daň ze zisku	(X)	(X)
<hr/>		
Zisk po zdanění	X	X
Menšinový podíl	(X)	(X)
Čistý zisk z běžné činnosti	X	X
Mimořádné položky	X	(X)
<hr/>		
Čistý zisk za období	X	X
<hr/>		

SKUPINA XYZ - VÝSLEDOVKA PRO ROK UKONČENÝ 31. PROSINCE 20-2*Pozn.: Údaje v závorkách jsou údaje se záporným znaménkem***(Ilustrující členění nákladů podle druhů)**

(v tisících měnových jednotek)

	20-2	20-1
Tržby	X	X
Ostatní provozní výnosy	X	X
Změna stavu zásob hotových výrobků a nedokončené výroby	(X)	X
Aktivace	X	X
Spotřebované suroviny a materiál	(X)	(X)
Mzdové náklady	(X)	(X)
Odpisy	(X)	(X)
Ostatní provozní náklady	(X)	(X)
<hr/>		
Provozní zisk	X	X
Finanční náklady	(X)	(X)
Zisk z přidružených podniků	X	X
<hr/>		
Zisk před zdaněním	X	X
Daň ze zisku	(X)	(X)
<hr/>		
Zisk po zdanění	X	X
Menšinový podíl	(X)	(X)
<hr/>		
Čistý zisk nebo ztráta z běžné činnosti	X	X
Mimořádné položky	X	(X)
<hr/>		
Čistý zisk za období	X	X
<hr/>		

SKUPINA XYZ - VÝKAZ O ZMĚNÁCH VE VLASTNÍM KAPITÁLU ZA ROK UKONČENÝ 31. PROSINCE 20-2

Pozn.: Údaje v závorkách jsou údaje se záporným znaménkem

(v tisících měnových jednotek)

	Základní kapitál	Emisní ažio	Fond z přecenění	Fond z přepočtů cizích měn	Kumulov. zisk	Celkem
Stav k 31. Prosinci 20-0	X	X	X	(X)	X	X
Změny v účetní politice					(X)	(X)
Přepočtený stav	X	X	X	(X)	X	X
Přírůstek z přecenění majetku			X			X
Úbytek z přecenění investic			(X)			(X)
Kursově rozdílů				(X)		
Čisté zisky nebo ztráty neuvedené ve výkazu zisků a ztrát			X	(X)		X
Čistý zisk za období					X	X
Dividendy					(X)	(X)
Upsání základního kapitálu	X	X				X
Stav k 31. prosinci 20-1	X	X	X	(X)	X	X
Úbytek z přecenění majetku			(X)			(X)
Přírůstek z přecenění investic			X			X
Kursově rozdílů				(X)		(X)
Čisté zisky nebo ztráty neuvedené ve výkazu zisků a ztrát			(X)	(X)		(X)
Čistý zisk za období					X	X
Dividendy					(X)	(X)
Upsání základního kapitálu	X	X				X
Stav k 31. prosinci 20-2	X	X	X	(X)	X	X

Alternativní metoda předkládání změn ve vlastním kapitálu.

SKUPINA XYZ - VÝKAZ ROZPOZNANÝCH ZISKŮ A ZTRÁT ZA ROK UKONČENÝ 31. PROSINCE 20-2

Pozn.: Údaje v závorkách jsou údaje se záporným znaménkem

(v tisících měnových jednotek)

	20-2	20-1
Přírůstek / úbytek z přecenění majetku	(X)	X
Přírůstek / úbytek z přecenění investic	X	(X)
Kursově rozdílů z převodu účetních závěrek zahraničních společností	(X)	(X)
Čisté zisky / ztráty neuvedené ve výsledovce	X	X
Čistý zisk za období	X	X
Celkové vykázané zisky a ztráty	X	X
Důsledky změn v účetní politice		X

Výše uvedený příklad ilustruje přístup, který předkládá ty změny ve vlastním kapitálu, které reprezentují zisky a ztráty v samostatné součásti účetní závěrky. Při tomto přístupu je porovnání počátečního a konečného stavu základního kapitálu, rezervních fondů a kumulovaného zisku, jak je ilustrováno v předchozím příkladu, uvedeno v příloze k účetní závěrce.

Příloha

Příloha je podle IAS předkládána v následujícím pořadí:

- prohlášení o shodě s Mezinárodními účetními standardy
- prohlášení o měřící základně (základnách) a aplikovaných účetních politikách;
- poskytnutí informací o položkách předkládaných v každém účetním výkazu a pořadí, v jakém jsou předkládány řádkové položky a každý účetní výkaz; a
- jiná zveřejnění, zahrnující:
 - nejistoty, závazky a jiná finanční zveřejnění; a
 - nefinanční zveřejnění.

Obsahová náplň jednotlivých částí přílohy je uvedena v IAS 1 a v příslušných standardech, zabývajících se příslušnou problematikou.

Seznam literatury:

- International Accounting Standards Committee: International Accounting Standards 1996, ISBN 0 905625 34 X
International Accounting Standards Committee: International Accounting Standards on CD ROM, 2000
Delaney, Adler, Epstein, Foran: GAAP - Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles, 1992, Wiley, ISBN 0 471 55154 6
Delaney, Adler, Epstein, Foran: GAAP - Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles, 1997, Wiley, ISBN 0 471 16294 9
Delaney, Adler, Epstein, Foran: GAAP - Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles, 2000, Wiley, ISBN 0 471 35115 6
McBarnet, Whelan: Creative accounting and the cross - eyed javelin thrower, 1999, Wiley, ISBN 0 471 98835 9
Mueller, Gernon, Meek: Accounting, An International Perspective, 1994, Irwin, ISBN 0 256 12403 5
Samuels, Brayshaw, Craner: Financial Statements Analysis in Europe, 1995, Chapman Hall, ISBN 0 412 54450 4
Haskins, Ferris, Selling: International Financial Reporting and Analysis, 1996, Irwin, ISBN 0 256 13998 9
Cairns: A Guide to Applying International Accounting Standards, 1995, The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, ISBN 1 85355 654 8
Coopers Lybrand: Multilingual Dictionary of Financial Reporting, 1996, Thomson Business press, ISBN 0 412 59850 7
Nobes, Parker: Comparative International Accounting, 1995, Prentice Hall Europe, ISBN 0 13 328733 5
Miller, Redding, Bahnson: The FASB, the People, the Process, and the Politics, 1994, Irwin, ISBN 0 256 08276 6
Naser: Creative Financial Accounting, 1993, Prentice Hall, ISBN 0 13 061763 6
Smith: Accounting for Growth, 1996, Century Business, ISBN 0 7126 7594 9
Griffiths: Creative Accounting, 1992, Routledge, ISBN 0 415 08465 2
Antony, Reece: Accounting Principles, 1995, Irwin, ISBN 0 256 12401 9
Hermanson, Edwards, Maher: Accounting, A Business Perspective, 1995, Irwin, ISBN 0 256 13195 3
Warren, Fess, Reeve: Financial Accounting, 1996, South - Western College Publishing, ISBN 0 538 85111 2
Ahmed, Riahi, Belkaoui: International and Multinational Accounting, 1994, The Dryden Press, ISBN 0 03 099004 1
Alexander, Archer: European Accounting Guide, 1995, Harcourt Brace Professional Publishing, ISBN 0 15 602456 X
Iqbal, Melcher, Elmallah: International Accounting, 1997, South - Western College Publishing, ISBN 0 538 83739 X
Parker, Nobes: An International View of True and Fair Accounting, 1994, Thomson Business Press, ISBN 0 415 11463 2
The Institute of Chartered Accountants in England and Wales: Accounting Standards, 1996, ISBN 1 85355 679 3
Eight Council Directive 84 / 253 / EEC, <http://www.europa.eu.int>
- Janhuba M.: Účetnictví (úvod do teorie), 1998, VŠE Praha, ISBN 80 7079 501 8
Kovanicová D.: Finanční účetnictví v kontextu současného vývoje, 1997, Polygon, ISBN 80 85967 51 0
Báča J.: Bilanční direktivy Evropské unie, 1999, VŠE Praha, ISBN 80 7079 802 5
Vysušil J.: České a americké účetnictví, 1998, Montanex, ISBN 80 85780 97 6
Fireš B., Zelenka V.: Oceňování aktiv a dluhů v účetnictví, 1997, Management Press, ISBN 80 85943 24 7
Král B.: Nákladové a manažerské účetnictví, 1997, Prospektrum, ISBN 80 7175 060 3
Mládek R.: Světové účetnictví, 1998, Linde, ISBN 80 7201 109 X
- Sborník konference Mezinárodní účetní standardy a česká účetní legislativa, VŠE, 1998, ISBN 80 7079 286 8
Sborník konference Mezinárodní účetní standardy a česká účetní legislativa, VŠE, 1999, ISBN 80 7079 539 5